

Dahi sərkdə

**Döyüş meydanlarının fatehi, 31-ci Aşura
diviziyasının komandiri Şəhid Mehdi
Bakirinin aşıqanə qəhrəmanlıq və müqavimət
hekayəsi**

Qələmə alan: Seyid Qasim Nazimi

Kitabın adı:..... Dahi sərkərdə
Qələmə alan:..... Seyid Qasim Nazimi
Tərcümə edən:.....Maqsud Sayıl
Çap tarixi:.....2021
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»
Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.
Тел.: (4822) 55-18-77, 500-249,

ISBN 29-21-024518-9

Mündəricat

Ön söz.....	4
Diviziya komandiri Şəhid Mehdi Bakirinin həyat xronologiyası	6
Ziyarət.....	9
İstehkamin arxasında.....	18
Qamışlığın o tərəfində.....	36
Ziyafət.....	57
Qarşdakı Aşura	76
Vida	95
Dəclənin o tayında	123
Atəş	144
Yuxusuz.....	153
Aşura qürubu	169
Dəryadan dəryaya.....	193
Vəsiyyətnamə.....	195
Əlavələr	198

Ön söz

Şəhidlərin və sidqi-ürəkdən inananların Rəbbinin adı ilə!

Oxucuları salamlayır, bütün dəyərlı İslam şəhidlərinə, dövrün bütsındıranı həzrət İmam Xomeyniyə və onun xələfi İmam Xameneiyə ən səmimi rəğbətini ifadə edir, Aşura diviziyası şəhidlərinin öndəri Şəhid Mehdi Bakirinin pak ruhunu hörmətlə anıram. Zamanın axarı insan yaddaşını unutqanlığa düçar edir. Şübhəsiz, o keçmiş qorunacaq və yaddaşlarda qalacaq ki, təsvir edilmiş və ya qələmə alınmış olsun. Səkkizillik amansız müharibə dövründən uzun zaman keçir. Bu müdafiənin hər anı qəhrəmanlıq, rəşadət, igidlik, səmimiyyə, mənəviyyət, sədaqət və qardaşlıq idi. Qorxuruq ki, dost dərgahı

aşiqlərinin bütün o qəhrəmanlıqları, həyəcan doğuran anları və sevgi nümayişləri unudulsun. Buna görə də, “Xudahafiz, komandir” kitabının təkrar nəşri ilə Mehдинin bir zaman cəbhələri bürüyən eşq ətrini duyurmaq, bu uca şəhidin həyat tərzini gələcək nəsillərə çatdırmaq istəyirik.

Həmçinin, qarşınızdakı mətn sözügedən fədakarlıqları nümayiş etdirmiş, tarix yazmış bir fəal mübarizin, Allah yolunun mücahidinin həyat yolundan bir parçadır. O, uzun illər tağut zülmünün aradan qalxması, İslam hökmlərinin icrası istiqamətində son dərəcə səy və fədakarlıqlar göstərdi, özünü Allah yolunda cihadə, müsəlman vətəninə təcavüz edənlərlə (din, Quran, vilayət və imamət düşmənləri ilə) mübarizəyə layiq etdi. O, son damla qanına qədər geri çəkilmədi, nəticədə tarixin əfsanələrindən birinə və dövrünün sevimlisinə çevrildi və Könüllərin komandiri adını qazandı. Buna görə də, onun adını və xatirəsini yaşatmağı, həyat yolunu əks etdirən bu kitabı yenidən nəşr etməyi məqsədəuyğun sayırıq.

Sonda Allaha həmd-səna etməklə yanaşı, kitabın ərsəyə gəlməsində zəhməti olan hər kəsə, xüsusilə müəllif Seyid Qasim Nazimiyə təşəkkürümü bildirirəm.

Müqəddəs Müdafiə Dəyərlərinin Nəşri Mərkəzi

Diviziya komandiri Şəhid Mehdi Bakirinin həyat xronologiyası

Adı və soyadı: Mehdi Bakiri

Atasının adı: Feyzullah

Doğum tarixi və yeri: 02.04.1954, Miyandoab (Qoşaçay)

Kimlik kodu: 16

1973: Təbriz universitetinin Mexanika mühəndisliyi fakültəsinə daxil olur, siyasi fəaliyyətə və mübarizəyə başlayır.

1977: Universiteti bitirir.

1978: İnkilabın qələbəsi ərəfəsində İmam Xomeyninin ümumi fərmanı ilə hərbi xidmətdə olduğu qarnizonu tərk edir.

1979: İslam İnkilabının Keşikçiləri Korpusuna (Sepah) daxil olur və Qərbi Azərbaycanda korpusun təşkilatlanması ilə məşğul olur. Həmçinin, Urmiya İnkilab Məhkəməsinin prokuroru vəzifəsini tutur.

06.08.1980: Urmiya meri təyin olunur.

24.09.1980: Qərbi Azərbaycan vilayətinin Quruculuq cihadına üzv olur.

31.10.1980: İslam İnkilabının Keşikçiləri Korpusuna qayıdır və münafiq separatçılarla mübarizə aparmaq üçün Qərbi Azərbaycan korpusuna rəhbərlik edir.

02.11.1980: Səfiyyə Müdərrislə ailə qurur.

03.11.1980: Cənub əməliyyat bölgələrinə, Abadanın 7-ci stansiyasına göndərilir.

27.09.1981: Abadanın mühasirədən çıxarılma əməliyyatında iştirak edir (Saminül-əimmə əməliyyatı).

30.04.1982: Beytülmuqəddəs əməliyyatında Nəcəf-əşrəf briqadasının komandir müavini təyin olunur (Xürrəmşəhrin azadlığı zamanı).

13.07.1982: Ramazan əməliyyatında 31-ci Aşura briqadasının komandiri olur.

01.10.1982: Müslim ibn Əqil əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

06.02.1982: Vəlfəcr-hazırlıq əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

10.04.1983: Vəlfəcr-1 əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

20.07.1983: Vəlfəcr-2 əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

19.10.1983: Vəlfəcr-4 əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

22.02.1984: Xeybər əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

10.03.1985: Bədr əməliyyatında Aşura briqadasının komandiri olur.

16.03.1985: İllərlə döyüş və müqavimətdən sonra Bədr əməliyyatında Hurul-əzim¹ bölgəsində sayca çox

¹ Hurul-əzim İrannın Xuzistan vilayətində, İraqla sərhəddə yerləşən ən böyük gölə verilən addır.

olan düşmən qüvvələri ilə döyüşdə aşıqanə qəhrəmanlıq nümayiş etdirib baş nahiyəsindən güllə yarası alır, cansız bədəni parçalanmış qayıqda çaya qarışır.

Yaralanma sayı:

Fəthülmübin əməliyyatı, göz nahiyəsindən;
Beytölmüqəddəs əməliyyatının ikinci mərhələsi, bel nahiyəsindən;
Ramazan əməliyyatı, sinə nahiyəsindən;
Bədr əməliyyatı, baş nahiyəsindən (şəhid olması ilə nəticələnir).

Bakiri ailəsinin şəhidləri:

Əli Bakiri İslam inqilabından öncə Şah rejiminin təhlükəsizlik qüvvələrinin (SAVAK) gülləbaranı nəticəsində şəhid olmuşdur.

Həmid Bakiri 15.03.1984 tarixində Xeybər əməliyyatında şəhid olmuşdur.

Mehdi Bakiri 16.03.1986 tarixində Bədr əməliyyatında şəhid olmuşdur.

Ziyarət

Ziyarət ətri hər yanı bürümüşdü. Zəvvarlar bir-bir gəlirdilər. Komandirlər uzun müddətdən sonra İmam Rzanı (ə) ziyarət etməli idilər. Ziyarət həvəsi hamını həyəcanlandırmışdı. Bir neçə nəfər artıq neçənci dəfə idi ki, şəxsi əşyalarını gözdən keçirirdi. Bəziləri bir-biri ilə səmimi söhbət edir, bəziləri də təkbaşına salonda var-gəl edir, tez-tez saata baxırdılar.

Nəhayət, hərəkət zamanı gəlib çatdı. Hamı salonun çıxışına tərəf irəlilədi. 747 təyyarəsi uçuş zolağının ortasında İslam ordusu komandirlərini gözləyirdi.

Qardaşların simasını tək-tək nəzərdən keçirir, şəhidlik izi axtarırdım. Baş tutan hər bir əməliyyatda səmimi kollektivimizdən xoş ətirli güllər qanad çalır və bizi tək qoyurdular. “Görəsən, bu dəfə kimin növbəsidir?” Bu sual hər əməliyyatdan qabaq zehnimizi özünə məşğul edir və əməliyyatın sonuna qədər bizdən ayrılmırdı. Əməliyyat sona yetəndə sualın cavabı da bəlli olurdu.

– Mehdi ağa! Nə var, nə yox? Diviziya gələcək əməliyyata hazırdımı?

Təmkinlə üzünü çevirib dedi:

– İnşallah, hacı! Vəziyyət çox yaxşıdır. Aşura uşaqlarını tanımırsanmı?

Doğru deyirdi. Aşura diviziyası hazırlıqlı diviziyalardan idi. Harada əməliyyat düyünə düşsəydi, Mehdi işi üzərinə alırdı. Hansı əməliyyatda təhlükəli bir şərait yaranır, bayraq yerdə qalırdısa, Mehdi yükün altına girir, onu çiyinə alırdı. Doğrusu, diviziyası da özü kimi idi.

Bir az səssizlikdən sonra mənə tərəf dönüb dedi:

– Hacı, səncə, bu əməliyyatda bunların hansı şəhid olacaq?

Tam hədəfə vurmuşdu. Təyyarəyə minəndən bəri bunu düşünürdüm. Əməllərini və davranışlarını diqqətlə izləyirdim. Sözlərinə diqqətlə qulaq verirdim. Bu dəfə şəhidləri şəhid olmazdan qabaq tanımaq istəyirdim. Üzümü Mehdiyə tutub dedim:

– Doğrusu, mən də onu düşünürəm. Amma... məncə bu dəfə Cəfərzadənin¹ növbəsidir.

Mənə baxıb dedi:

– Demək istəyirsən ki, mənə şəhidlik yaraşmır?

Zarafat etdiyini düşündüm. Amma o, ciddi idi. Sarsıldım. İnanmırdım ki, korpusun ən yaxşı

¹ Əl-Qədir briqadasının Bədr əməliyyatında şəhidlik zirvəsinə yüksəlmiş komandiri Cəfərzadə nəzərdə tutulur.

diviziyalarından birinin komandiri Mehdi Bakiri... yox, yox, inanmaq çətin idi.

– İnşallah, sən şəhid olmazsan. Yox, yox, mən sənin şəhid olacağını düşünmürəm.

Utanaraq başını aşağı saldı və yavaşca: “Yox, hacı! Mən bu əməliyyatda şəhid olacam”, – dedi və yenə özünə qapandı. Nə deyəydim? O, mənim yanımda oturmuş və dünyəvi həyatının başa çatdığını deyirdi. Mənsə mat-mat ona baxırdım.¹

Məqsəd İmam Rza (ə) türbəsi idi. Ziyarət müharibə komandirlərinin gələcək əməliyyatdan qabaq məsum imamların (ə) uca ruhundan yardım alması və onların diqqətindən yararlanmaqla yeni bir əməliyyata başlaması üçün bəhanə idi.

Bu səfərdə məni hamıdan çox Mehдинin əhval-ruhiyyəsi özünə çəkirdi. Həzrət Məsumə (ə) türbəsində qəribə əhvali-ruhiyyədə idi. Dodağının altında nəsə zümzümə edir, məni də təsirləndirirdi. Üzünə baxanda əhvalım dəyişir, göz yaşlarımı saxlaya bilmirdim. Kərbəla qərargahından Nikxah ağının və bir neçə başqa qardaşların da diqqətini çəkmişdi. Nikxah sonralar deyirdi ki, ziyarətdən sonra Mehдинin yanına gedib soruşdum:

– Mehdi ağa, həzrət Məsumədən (ə) nə istədin?

Yaşlı gözlərini mənə çevirib dedi:

– Səmimi-qəlbədən istəyirdim ki, bu əməliyyatda mənə şəhidlik nəsib olsun.

¹ Hacı Möhsün Rəfiqdust

İmam Rza (ə) türbəsinə daxil olduq. Hər kəs bir tərəfə getdi. Mənsə yenə onu düşünürdüm. Türbədəki Mehdi bayırdakı Mehdidən fərqli idi. O aramlıq, susqunluq və təklik pozulur, Mehdi, coşqun bir yanardağa çevrilirdi. Düşünürdüm ki, bəlkə qardaşı Həmid yadına düşüb və ya diviziya şəhidlərinin xatirəsi gözü önündə canlanıb. Amma diqqətlə izləyəndə göürdüm ki, onun içində baş qaldıran başqa şeydir.

Mən Mehdi ilə digər komandirlərə nisbətdə yaxın deyildim. Yaxın münasibətimiz yox idi. Amma bu bir neçə gündə Mehdinin gözlərinin dənizinə qərq olmuşdum.¹

Fotoaparatom həmişə yanımda idi. Hara gedirdiksə, qardaşların şəklini çəkirdim. Bir neçə dəfə Mehdinin tək şəklini çəkmək istədim. Amma əlimdən qaçdı, çəkə bilmədim.

Mehdi özünü gözə soxan deyildi. Həmişə onu qəribə mənəvi hal əhatə edirdi. Məhz bunlar məni ona cəzb edirdi.

Bir gün həmin səfərdə Mehdi üzünə başqa səmtə dayanmışdı. Ona yaxınlaşdım. Fotoaparatom hazırlayıb, pusquda durdum. Fotoaparatom hazır olanda uşaqlardan biri onu çağırdı və fotoaparata tərəf döndü. Amma mənim əlimdə fotoaparatom dayandığımı görüb, cəld əlini üzünə tutdu. Mən yubanmadan fotoaparatom düyməsini basdım və çığırmağa başladım:

¹ Hacı Sadiq Ahəngəran

– Elə bilirsən, əlimdən qaça bilərsən? Mən çoxlarının şəklini çəkmişəm, sən də onlardan biri. Odur ki, məni incitməyə çalışma. Nə olursa olsun, sən də şəklini çəkərəm, hətta linza ilə də olsa çəkərəm.

Mehdi ağa mənim asanlıqla əl çəkməyəcəyimi görüb gülümsədi və əlini yaxınlığındakı hərbiçinin boynuna atıb dedi:

– İndi ki, şəkil çəkmək istəyirsən, belə çək. Mehdi ağanın və Fədəvi qardaşın təbəssümü həssas lent üzərində əbədiləşdi.¹

Şam yeməyinə məsul şəxslərdən birinin qonağı idik. Komandirlərin gəldiyini eşidib onlara bir növ hörmət göstərmək istəyirdilər. Bizim şərəfimizə böyük bir süfrə açmışdılar. Adam iştaha gəlirdi.

Süfrə ətrafına oturan kimi pıçapıç başladı. Mehdi ağa narahat idi. Deyirdi ki, bu nə süfrədir! İndi uşaqlar olmazın çətinliklərilə üzləşirlər. Soyuq yemək yeyirlər. Biz isə heç cür uyğun olmayan süfrədə oturmuşuq.

Ev sahibinə hörmətsizlik olmasın deyə kimsə süfrədən qalxmadı. Amma hamı, xüsusilə də Mehdi ağa bir neçə tikə ilə kifayətləndi.²

Ziyarət edirdim. Yenə gözüm Cəfərzadəyə düşdü. Könüllülər demişkən, nur saçırdı. Uzaqdan ona baxanda üz-gözündən şəhidlik yağırdı. Oturub zərih³

¹ General Əhməd Sövdagər

² Rza Astanə

³ Müqəddəs ziyarətgahlarda məzarların üzərində qurulmuş metal və ya taxta məhəccərə zərih deyilir.

baxırdı. Göz yaşları üzünə süzülürdü. Gözümü Cəfərzadəyə dikmişdim ki, kimsə əlini çiynimə qoydu. Geri döndüm.

– Mən səninlə eyni fikirdəyəm. Cəfərzadə şəhid olacaq. Amma mən də şəhid olacam. Meyitim də tapılmayacaq.

Bakiri idi. Əlini çiynimdən çəkdi. Türbənin bir küncünə getdi. Görə biləcəyim yeganə iş gözlərimi ondan doyurmaq idi. Amma nə qədər baxırdımsa, doymurdum.¹

Tehrana qayıtdıq və birbaşa Cəmarana tərəf hərəkət etdik. Hamı İmamın² kiçik evinə çatmağa tələsirdi. Müharibə komandirlərinin İmama sevgi və rəğbətini orada müşahidə etmək olurdu. Əl öpmədən sonra otaqda oturduq. İmam söhbətə başladı. Mehdi sakitcə gözünü İmamın ilahi simasına zilləmişdi və əsla tərpənmirdi.

İmamın nitqi sona yetdi. Sonra diviziyaların gələcək əməliyyat üçün hazırlıqlarından söhbət olundu. Mehdi ağa da çıxış etdi.

Komandirlər bir-bir İmamla xudahafizləşdilər. Prezident aparatına doğru yola düşdük. Ayətullah Xamenei ilə görüşdə diqqətimi çəkən maraqlı məsələ onun Mehdi ağaya daha çox hörmət göstərməsi oldu. Mənə elə gəldi ki, o Mehdi ağanı öncədən tanıyırdı.

¹ Hacı Möhsün Rəfiqdust

² İran İslam İnqilabının banisi mərhum İmam Xomeyni nəzərdə tutulur.

Sonralar eşitdim ki, Mehdi ağa İmamdan və Ayətullah Xameneidən şəhid olması üçün dua etmələrini xahiş edib.¹

İmamın evində Mehdiyəni tək yaxalayıb dedim:

– Mehdi ağa, sənə üçün yaxşı yuxular görüblər. Deyəsən, sən də...

Gülümsədi və təəccüblə soruşdu:

– Bir xəbərimi var?

– Xəbərlər sizdədir. Amma Şəhid Yusif Vəlinejad² şəhid olmazdan qabaq danışdı ki, bir ay öncə şəhid olan batalyon komandirlərindən biri ona deyib: “Yuxuda gördüm, cənnətdə hündür və ağ bir saray tikirlər; dəbdəbəli və səfalı bir saray. Soruşdum ki, bunu kimin üçün tikirsiniz? Dedilər ki, təzəlikdə cənnətə bir nəfər gəlməlidir, onun üçün. “O kimdir?” – soruşdum. Səncə, nə cavab veriblər?

Mehdi başını tərpədiyə dedi:

– Davam et.

– Deyiblər ki, Mehdi Bakiri tezliklə buraya gəlməlidir. Biz bunu onun gəlişiyə üçün hazırlayıyıq”.

Qıyası, ağa, mələklərə çox zəhmət vermişən.

Başını aşağı saldı. Üz cizgiləri dəyişdi, rəngi qızardı. Əlləri ilə oynamağa başladı. Birdən başını qaldıraraq təmkinlə dedi:

¹ General Əhməd Sövdagər

² O zaman yeni şəhid olmuş Üşnəviyyə korpusunun komandiri Yusif Vəlinejad

– Ay Allah bəndəsi, gördüyümüz bu işlərlə könüllülər bizi cənnətə getməyə qoyarmı?! Cənnətin qapısı önündə dayanar, bizə yol verməzlər.

Yenə başını aşağı salıb uzaqlaşdı. Artıq bilirdim ki, Mehdi dünyada son günlərini keçirir.¹

¹ General Mustafa İzədi

İstehkamin arxasında

Diviziya Dezful şəhəri ətrafında qarnizon qurmuşdu. Bölmələr növbə ilə oraya köçürülürdü. Mən diviziyanın Könüllülər (Bəsic¹) bölməsində xidmət edirdim. Bölmə tərəfindən nümayəndə olaraq Dezful qarnizonuna gəlmişdim. Çadır qurmuşduq və orada bölmənin hazırlıq işlərini görürdük.

Səhər tezdən yuxudan oyandım ki, stəkanları və qabları yuyum. Su çəni səhra ədəbxanasının yanında idi. Qarnizona hələ çox qüvvə yerləşdirilmədiyini üçün sakitlik idi. Deyəsən, ətrafda məndən də tez duran biri var idi.

Stəkanları yuyanda gördüm ki, ədəbxanalardan birinin qapısı açıldı. Əlində vedrə tutan bir nəfər oradan çıxdı və su çəninə tərəf getdi. Çənin yanına çatanda mənə salam verib, hal-əhval tutdu. Növbətçi olduğunu düşündüm. Köhnə hərbiçilər deyərdilər ki,

¹ İran İslam İnqilabının lideri Ayətullah Xomeyni tərəfindən 1979-cu ilin noyabr ayında yaradılmış paramilitarist könüllü təşkilatıdır. Təşkilatın rəsmi adı Könüllü Müqavimət Qüvvəsidir.

diviziya komandirinin çox önəm verdiyi şeylərdən biri budur. Hərbi kontingenti yeni bölgəyə yerləşdirmədən qabaq xidmətçi heyətə oranın ədəbxanasının, hamamının və namazxanasının hazırlanmasını tapşırır ki, oraya çatanda heç kəs problemlə üzləşməsin.

Arxadan baxdım. Xüsusi məharətə malik idi. Suyu tökür, sonra əlindəki süpürgə ilə ədəbxananın içini yuyurdu. İşini bitirən kimi digər ədəbxanaya keçirdi. Ona tamaşa etməyə dalmışdım ki, Əbdülhüseyn Məhəmmədzadənin¹ səsi məni özümə gətirdi.

– Rəsul! Bitmədi?

– Bitib, bitib, bu stəkanı da yusam, bitib.

– O kimdir?

Ədəbxanaları yuyan şəxsi nəzərdə tuturdu. Dedim:

– Yəqin ki, diviziyanın xidmətçi heyətinin növbətçisidir, ədəbxanaları təmizləyir.

Əbdülhüseyn yanımda oturdu. Mənim suya çəkdiyim stəkanları götürür, sinilərin üstünə qoyurdu. Amma hələ də fikri xidmətçidə idi. Birdən üzünü mənə tutub dedi:

– Rəsul, bu kişi mənə çox tanış gəlir.

– Tanıyırsanmı?

– Sən heç Mehdi Bakirini görmüsən?

– Yox!

– Deyəsən, bu, Mehdi ağadır.

¹ Əbdülhüseyn Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

– Sən də bizi ələ salmısan? Diviziya komandiri burda neynir? Onun işi-gücü başından aşır. Bekar qalıb ki, gəlib ədəbxana təmizləsin?

Kişi əlində vedrə yenə çənə tərəf gəlirdi ki, vedrəni doldursun. Məhəmmədzadə ayağa qalxıb ona tərəf getdi. Mən əmin oldum ki, o diviziya komandiridir. Amma hələ də inana bilmirdim. Çənin yanından qalxıb, salam verdim. Sonra mən və Əbdülhüseyn nə qədər israr etdiksə ki, vedrəni əlindən ala, özümüz təmizləyək, razı olmadı. Ədəbxanaları təmizləmə işi bitəndən sonra çadır qərargaha qayıtdı. Məndən və Əbdülhüseyndən başqa heç kim bu anlara şahid deyildi.

Kəbiri ağa deyirdi: “Mehdi ağanı dəfələrlə sanitar qovşaqlarını təmizləyəndə görmüşdüm. Hətta bizə də tövsiyə edirdi ki, bu işi görək və uşaqlar bu işə dəyər versinlər”.¹

Diviziyanın tibbi yardım mərkəzi qarnizonun girişinin sağ tərəfində, çadır qərargahın yaxınlığında yerləşirdi. Çadırdə idim və bayırdə kimsə məni adımla çağırırdı. Bayıra çıxanda gördüm ki, Mehdi ağa ərzaq anbarının qabağında dayanıb. Bir əli ilə çörək kisəsini tutub, digər əli ilə isə çörəklərə toxunur. Nə baş verdiyini anladım.

Salam verdim. Salamımı aldı. Kisədən bir parça çörək çıxartdı. Mənə göstərib dedi:

– Rəhman qardaş, bu çörəyi yemək olar?!

¹ Rəsul Övladzabih

– Bəli, Mehdi ağa, yemək olar.

Yenə əlini kisəyə salıb başqa bir çörək tikəsi çıxartdı.

– Bunu necə? Bu çörəyi də yemək olar?

Mən başımı aşağı saldım. Nə cavab verə bilərdim?
Mehdi ağa davam etdi:

– Allah bəndəsi,¹ bəs nə üçün israfçılıq edirsiniz? Heç bilirsiniz, bu çörəklər arxa cəbhədən bura hansı müsibətlə gətirilir? Heç bilirsiniz ki, hər bir çörəyin arxa cəbhədən buraya gəlib çatması ən azı on tükənə başa gəlir? Allaha nə cavab verəcəksiz?

Başqa söz demədən başını aşağı saldı və ərzaq anbarından uzaqlaşdı. Məni isə oyanmış vicdanımla baş-başa qoydu.²

Könüllülər üçün ayrılan hissədə tək oturmuşdum. Telefon zəng çaldı. Dəstəyi götürdüm. Xəttin o biri tərəfindən bir səs dedi:

– Nevin qardaş!

– O yoxdur! Siz kimsiz?

– Birdən xəttin o biri tərəfindən qəzəbli bir səs yüksəldi.

– Nevin ağaya deyin, doğrudanmı könül gözünüz o qədər kor olub ki, bu cür şəxsləri görmürsüz?

İndi anladım ki, telefonun o biri tərəfində danışan Mehdi ağadır.

¹ Bu, Mehdi ağanın tez-tez işlətdiyi söz idi.

² Rəhman Rəhmanzadə

Çox əsəbiləşmişdi. Əl-ayağımı itirdim. Görəsən, nə baş vermişdi? İndiyə qədər Mehdi ağanı belə əsəbiləşən görməmişdim. Soruşdum:

– Əgər əmriniz varsa, buyurun, xidmətinizdəyəm.

O gün Təbrizdən yeni qüvvələr göndərilmişdi. Onlarla birlikdə zavodlardan sürücü adı altında bir dəstə cəbhəyə gəlmişdi. Onlardan biri qatarda üzünü ülgücə vermişdi. Mehdi ağa onu qarnizonun həyatında bu vəziyyətdə görüb, diviziyanın Könüllülər bölməsinə göndərmişdi:

– Mömin, göndərdim gəlsin ora. Mümkün qədər tez bir zamanda tərxis edin, getsin. Bunlar İslam diviziyasının bərəkətini çəkirlər.

Telefon əlaqəsi kəsildi. Amma dəstək eləcə əlimdə qalmışdı. İnana bilmirdim ki, diviziya komandiri o qədər önəmli işləri olmasına baxmayaraq, belə xırda məsələlərə də nəzarət edə bilsin. Bəzilərinə xəbər göndərir ki, gəlin, əməliyyata getmək istəyirik, bəzilərini də öz ayaqları ilə gəldikləri halda qovur.¹

Çadırdə oturmuşdu. Məni görən kimi qabağıma çıxdı. Çadırdə çox adam olduğu üçün çəkmələrini geyindi və birlikdə bayıra çıxdıq.

Mehdi ağa başqalarından çox fərqli idi. Onda hər kəsdə rast gələ bilməyəcəyimiz mükəmməllik var idi. Təşkilatçılıq işlərinə, hərbi və taktiki təlimlərə önəm verdiyi kimi etiqada və təbliğat işlərinə də nəzarət edir, diqqət ayırırdı. Bizi hər dəfə görəndə yeni sözü olurdu.

¹ Cavid qardaş

Fikirlərini yazır və yeri gələndə dilə gətirirdi. Bir az əvvəl məni çağırmışdı. Bilirdim ki, mütləq mühüm işi var. Bir daşın üstündə oturdu və mənə də oturmaq üçün yer göstərdi.

– Mömin, bilirsən, istənilən əməliyyatın nəticəsi onun son bir-iki saatında bəlli olur?

Yalnız gözlərinə baxdım. Cavabı öz dilindən eşitmək istəyirdim. Söhbət edəndə sözləri duru su kimi aramla axırdı.

– Bilirsən, o bir-iki saatda həlledici olan nədir? Təlim, fiziki güc, silah-sursat hamısı səmərəliliyini itirir. O bir neçə saatda son sözü iman deyir və işi davam etdirir. Gedin proqram hazırlayın, uşaqların imanını gücləndirmək üçün əlinizdən gələni edin.

Bilirdim ki, yenə işin planını beynində hazırlamışdı. Soruşdum:

– Mehdi ağa, siz uşaqlara mənəvi təlim verilməsi ilə bağlı xüsusi bir metod haqqında düşünürsünüz? Əgər desəniz, biz ondan istifadə edərik.

Bir az düşündü və dedi:

– Sabah Əhvazda olacam. Gecə bu haqda düşünərəm. Ağıma bir şey gəlsə, sizə yazaram. Siz özünüz də düşünün ki, sabah söhbət edək.

Mehdi ağa ilə sağollaşmazdan öncə üzünü mənə tutub dedi:

– Fərhəng qardaş, biz şəhidlərə borcluyuq. Əgər azacıq səhlənkarlıq etsək, qüsur işləsək, Allaha and

olsun ki, sabah verməyə cavabımız olmayacaq. İndi Həmid və digər uşaqların bizdən gözləntisi var.

– Gözləri doldu. Gözünün yaşını tez əli ilə sildi.

Səhəri gün Əhvazda qərargaha getdim. Otağın küncündəki rəfdən bir vərəq götürdü. Bütün təkliflərini səliqə ilə oraya yazmışdı. O gündən sonra bütün etiqad və təbliğat proqramları Mehdi ağanın təklifləri əsasında tənzimləndi.¹

Azan səsi ucaldı. Batalyonun hüseyniyyəsinə doğru getdim. Deyilənə görə, Şərqi Azərbaycan valisi cəbhəyə baxış keçirməyə gəlmişdi. Buna görə də hüseyniyyədə xüsusi mərasim keçirilməsi nəzərdə tutulurdu. Özümü camaat namazının ikinci cərgəsinə çatdırdım. Kiçik səccadəmi açdım və namaza hazırlaşdım. Hələ azan bitməmişdi ki, könüllülərdən biri arxadan gəlib, ön cərgədə yer açdı və düz mənim qabağında oturdu. Köhnə könüllülərdən olduğu bəlli idi. Əzmlı və mehriban görkəmi var idi. Başını geriyə çevirdi və mənə hal-əhval tutdu. Hələ əlimi mehriban əllərindən çəkməmiş, gözü səccadənin üstündəki kiçik Qurana sataşdı.

– Allah bəndəsi, mənim arxam sizədir. Bu Quranı qoyun cibinizə ki, hörmətsizlik olmasın.

“Baş üstə!” deyib, Quranı səccadənin üstündən götürdüm.

¹ Məhəmməd Hüseyin Fərhəngi

Camaat namazı bitəndən sonra həmin könüllü vali ilə birlikdə bayıra çıxdı. O, Aşura diviziyasının komandiri Mehdi Bakiri idi.¹

Cümə günü Mehdi ağa dedi ki, qalxın, gedək Dezfula. Hamımız hazırlaşdıq və maşın qəhrəman şəhər olan Dezfula yola düşdü.

Qarnizondan şəhərə gedən uşaqlar nahar yeməyini şəhərin əsas yolayrıcında "Ehsan" kababxanasında yeyirdilər. Bundan sonra nahar üçün diviziyaya geri dönmək olardımı?! Lüləkababdan sonra da heç nə Dezful dondurmasının yerini verməzdi. Buna görə də maşın yola düşəndən zarafatlaşmağa başladıq.

– Komandir olmaq o qədər də asan deyil. Gərək əlini daşın altına qoyasan.

Başqa biri deyirdi:

– Ümumiyyətlə, bizim əlimizi cibimizə salmağımız yaxşı düşməz. Böyük-küçük var.

Digəri deyirdi:

– Nahara hamımız Mehdi ağanın qonağıyıq. Buna zarafat lazım deyil. Mehdi ağa, bir kəlmə de, söhbət bağlansın.

Mehdi ağa gülümsədi və dedi:

– Namazdan sonra hamınız nahara mənim qonağımsız.

Hamının gözü güldü. Uzun müddət lobyabadımcən konservi yeyəndən sonra hamı qarnını matəmdən çıxarmağa hazırlaşdı. Amma mən

¹ İbrahim Qədri

təəccüblənirdim. Çünki bir şeyi bütün diviziya qüvvələri yeməsə, Mehdi ağa ona toxunmazdı. Amma indi özü lüləkabab yeməklə yanaşı bir dəstəni də qonaq edir.

Dezful cümə namazının atmosferi tamam başqa idi. Qorxmaz Dezful xalqı düşmən raketlərinin altında möhkəm dayanmışdı. Onların cümə namazı da İranın ən izdihamlı cümə namazlarından idi. Namaz bitəndə Mehdi ağa üzünü bizə tutub dedi:

– Qardaşlar, siz mənim qonağım olmaq əvəzinə hamımız İmam Zamanın (ə) qonağıyıq. Gedib, ehsan süfrəsindən yemək alırıq və hamı kimi orada da yeyirik. Amma nahardan sonra dondurmaya mənim qonağımsız.

Bilirdim ki, bu insanın könlü lüləkababa razı olmaz. Əgər bir əsgərin belə diviziya yeməyindən başqa yemək yeyə bilmədiyini bilsə, boğazından aşmazdı.

O gün hamı kimi gedib növbəyə dayandıq və ehsan aldıq. Sonra Mehdi ağa hamını qonaq etdi.¹

Aramızda yaşlı bir könüllü var idi. Dezful qarnizonunun səhra hamamına baxırdı. Maraqlı qoca idi. Necə olursa olsun, könüllülərə xidmət etmək istəyirdi.

Bir gün Mehdi ağa hamamların sanitariya-gigiyenik vəziyyətinə baxmaq üçün oraya getmişdi. Birbaşa konteynerə daxil olub, bir-bir boş hamamlara baxanda yaşlı könüllü özünü yetirmişdi:

¹ Nemət İdrisi

– Ay qardaş, hara soxulursan? Cərgəyə dayan!

Mehdi ağanın əlindən tutub, cərgənin axırına aparmışdı. Yolda da nəsihət verirdi ki, sən yaxşı könüllüsən. Nə üçün hamama növbəsiz gəlirsən? Bunlar hamısı sənin kimi könüllülərdir. Hamamın boşalmağını gözləyirlər ki, içəri keçsinlər.

– Ata can! Mən hamama getmək istəməirdim. Sadəcə hamamın içinə baxmaq istəyirdim.

Mehdi ağa qocanın onun sözünü anlamadığını görüb, cərgənin sonuna getmiş və növbəsi çatanda hamamlara baxmışdı. Mehdi ağanı tanıyan könüllülərdən biri kişini kənara çəkib, onun Mehdi ağa olduğunu izah etmişdi. Zavallı kişi cərgənin sonunda dayananın diviziya komandiri olduğunu biləndə üzürxahlıq üçün geri dönmüşdü.

O, Mehdi ağaya çatanda əlini onun boynuna salıb təkrarlamağa başladı: “Bağışlayın, mən sizi tanımadım.”

– Ata can, siz çox yaxşı və düzgün iş gördünüz. Siz öz vəzifənizi yerinə yetirdiz.¹

Bütün üzvlərin iştirak etdiyi diviziya idarə heyətinin iclaslarından birində Mehdi ağanın işarəsi ilə Quran oxumağa başladım. Müzakirə olunası məsələlər çox olduğu üçün kiçik surələrdən birini seçdim. Çox keçmədi ki, surəni bitirdim və salavat göndərdim. Salavatdan sonra Mehdi ağa dedi:

¹ Həsən Haqcu

– Bu necə Quran oxumaqdı? İclasın əvvəlində Quran oxumaq yalnız təberrük və savab üçün deyil. Əksinə, Quran ayələrinə diqqət yetirib bu barədə düşünmək üçündür. Yenidən oxuyun!

Yenidən Quranın başqa bir hissəsini oxudum və iclas başlandı.¹

İclasda başqa bir əhvali-ruhiyyə var idi. Mehdi ağa hamının tezliklə baş tutacaq əməliyyata hazırlaşmasını istəyirdi. Hər kəsə bir iş tapşırırdı. Lazımı koordinasiya işləri aparılırdı. Artıq neçənci dəfə idi ki, könüllüləri komandirlərə tapşırırdı.

İclas bitəndə bir çoxları getdilər. Amma hələ bir neçə nəfər çadırdə oturmuşdu. Mehdi ağa diversiyə-kəşfiyyat qrupunun komandiri Cavadini² yanına çağırıb dedi: “Siz qalın, sizinlə işim var”. Cavadi kəşfiyyat-diversiya batalyonunun komandiri olmaqla yanaşı, diviziyanın təlim bölməsinin işlərini də görürdü.

Mehdi ağanın ona qəribə rəğbəti var idi. Bunu davranışından tamamilə anlamaq olurdu.

Mehdi ağa ona diviziyanın kəşfiyyat-diversiya və hərbi təlim məsuliyyətindən başqa bir iş də tapşırmaq istəyirdi. Mehdi ağanın öz hazırladığı plan əsasında qarnizon daxilində səngərlərin qazılması və çadırların qurulması hərbi qüvvələr gələnə qədər həyata keçirilməli idi. Mehdi ağa kağız istədi ki, qarnizonun

¹ Cəmşid Əkbərpur

² Bədr əməliyyatında şəhidlik zirvəsinə yüksələn Əkbər Cavadi

planını Cavadi üçün çəksin. Amma hələ bölmələr bu qarnizona gəlmədiyi və lazımi imkanlar olmadığı üçün uyğun kağız tapılmadı.

Mehdi ağa çadırın yerində əli ilə qarnizonun planını izah etməyə başlayanda uşaqlardan biri bir zərf gətirdi. Bu zərflər adətən hərbcilərin məktub yazması üçün çap olunurdu. Mehdi ağa zərfin o üzünə, bu üzünə baxıb dedi: “Heyifdir! Bu kağızı hazırlayıblar ki, hərbcilər ona məktub yazsınlar”. Zərfi bir kənara qoydu və yenə də çadırın yerində planı izah etməyə başladı. Amma alınmırdı. Bir neçə dəfə kağıza tərəf baxdı. Hətta bir-iki dəfə götürdü. Amma yenə yerinə qoydu. Nəhayət, uşaqlardan biri kağız tapıb gətirdi və Mehdi ağaya verdi. Sanki ona dünyanı vermişdilər. Sevindi və planı kağızın üstünə çəkdi. Bəlkə də məndən başqa heç kim anlamadı ki, Mehdi ağa daxili bir mücadilədə qələbə çalmışdı.¹

“Qəd qamətis-səlah” səsini eşidən kimi çəkməni ayağıma keçirib, “Ya Allah!” deyə-deyə hüseyniyyəyə tərəf yola düşdüm. Mükəbbirin səsi uzaqdan eşidilirdi.

– Allahu-əkbər!

Hüseyniyyə qarnizonun ortasında bir neçə birləşdirilmiş çadırdan düzəldilmişdi. Çadırın girişinə yaxınlaşanda cərgəyə dayanmaq üçün yer qalmadığını gördüm. Hüseyniyyə namaz qılanlarla dolu idi. Belə də olmalı idi. Çadırın içindəkilər azandan qabaq namaza hazırlaşmışdılar.

¹ Məhəmməd Hüseyin Fərhangı

Artıq ümid yox idi. Geri qayıtdım ki, heç olmasa namazımı öz çadırımızda ilk vaxtda qılım. Bir neçə addım atmışdım ki, Mehdi ağanın tələsik hüseyniyyəyə tərəf gəldiyini gördüm. Mənə çatan kimi soruşdu:

– Mömin, hara?

– Mehdi ağa, qayıdın. Çadırın içində iynə atmağa yer yoxdur.

Mehdi ağa yubanmadan hüseyniyyəyə yaxın çadırlardan birinə getdi. Mən də təəccüblə arxasınca getdim. Çadıra çatanda mənim köməyimlə bir neçə qara adyal götürdü və hüseyniyyəyə tərəf qayıtdıq.

Adyaları çadırın çölünə sərdi. Bizim ardımızca bir neçə nəfər də cərgəyə dayandı. Mükəbbirin xoş avazı eşidildi:

– Allahu-əkbər! Rükü.¹

Təəccübləndim. Hacı Cəfəri² Xeybər³ şəhidləri qarnizonunu Dez səddi şosesindən ayıran torpaq istehkamı tərəfdən gəlirdi. Qarnizonun təhlükəsizliyini qorumaq üçün ətrafında istehkam qurulmuş və onu bir hasar kimi ağuşuna almışdı.

¹ Rəhman Rəhmanzadə

² Dəyərli şəhid Sahibəli Cəfəri Xalxal kəndlərinin din xadimlərindən idi. Bir ayağı həmişə cəbhədə idi. Təvazökar, səmimi, zarafatçı və əhli-hal biri idi. Yaşının çox olmasına baxmayaraq, döyüşlərdə könüllülərlə çiyin-çiyinə gedirdi. Mehdi ona çox hörmət edirdi. Bədr əməliyyatında üzündən yaralandı, Kərbəla-5 əməliyyatında isə şəhid oldu.

³ İgid İslam komandiri Mehdi ağa şəhid olanda sonra bu qarnizona onun adı verildi.

Məni təəccübləndirən o idi ki, hacı torpaq istehkamının o tərəfində nə edir? Yaxınlaşanda pərişan və çaşqın üzünü gördüm. Hələ mənə çatmamış Mehdi ağa da istehkamın o tərəfindən aşağı endi. Tələsik öz çadırına tərəf getdi. "İstehkamın o tərəfində nə baş verir?" deyə düşünsəm də cavab tapa bilmədim.

Hacı Cəfəri mənə çatanda soruşdum:

– Hacı, istehkamın o tərəfində nə baş verir?

Fikrə daldı. Sanki çiyində ağır yük daşıyırdı. Torpaq istehkamının o tərəfində baş verənlər hacının taqətini almışdı. Sözə başlayanda gözləri doldu.

– Allahu-əkbər! İnsan bəzilərini görəndə öz müsəlmanlığına şübhə edir. Hələ indi anlayır ki, doğru yoldan nə qədər uzaqdır.

Təəccüblə soruşdum:

– Nə olub ki, hacı?

– Doğrusu, paltarlarımı suya çəkib, ipdən asırdım. Arxadan çiynimə toxunan əlin ağırlığını hiss etdim. Mehdi ağa idi. Dedi ki, Cəfəri ağa, sizinlə bir neçə dəqiqəlik işim var. Əlimdən tutub özü ilə istehkama tərəf apardı. Mühafizə qatını keçəndən sonra istehkamın o tərəfində torpağın üstündə oturdu. Mənimlə nə işi ola bilərdi?

Nə qədər düşündümsə, bir yerə varə bilmədim. Soruşdum:

– Mehdi ağa, mənə qulluğunuz var idi?

Təmkinlə ovucunu açdı. Xırda qum dənələri torpağın üstünə töküldü. Üzümə baxmadan dedi:

– Hacı, moizəyə çox ehtiyacım olduğunu hiss edirəm. Mənə moizə et.

– Mehdi ağa, bu nə sözdür? Gərək siz bizə öyüd verəsiniz. Biz kimik ki...

Əl çəkmirdi. Nə qədər israr etdimsə, xeyri olmadı. Məcbur idim. Əgər Mehdi canımı istəsəydi, düşünmədən verərdim. Qiyamət haqqında danışdım. Mən danışırıdım, o ağlayırdı.

– Fərheng qardaş, biz yerin harasında dayanmışıq?!

Günəş Dezfül şəhərinin o başında qürub edirdi. Bu zaman qara buludlar səmanı tutdu. Külək əsməyə başladı. Şimşək buludların qaranlığını yarıp, dağa-daşa çırpılırdı. Həmişə belə olurdu. Hay-küy qopur, yağış yağırdı. Aram və damcı-damcı süzülürdü. Amma bu dəfə həmişəkindən fərqli idi.

Hələ yağış başlamamışdı ki, qarnizonun uzaq bir nöqtəsində tufan çadırları havaya uçurdu. Vaxt itirmək olmazdı. Çadırların ətrafını bərkitməli və qapılarını bağlamalıydıq. Bölmə uşaqları ilə birlikdə çadırın dəmirlərindən sallanmışdıq. Amma bizim səylərimiz güclü külək və yağış qarşısında bir o qədər də işə yaramırdı. Külək özünə yer edib çadıra girdi və onu havaya qaldırdı.

Qaranlıq düşmüşdü. Güclü yağış davam edirdi. Dezfülün Xeybər şəhidləri qarnizonunda daldalanacaq bir yer qalmamışdı. Yağışın altında dayanmışdıq. Bu zaman şose tərəfdən gələn maşınlar qarnizona girdi. Onlar hərbiçiləri növbə ilə maşına mindirir, şəhərə tərəf

qayıdırdılar. Yaxınlaşanda Mehdi ağanı gördüm. Başdan-ayağa islanmışdı. Uşaqları maşınlara tərəf yönləndirirdi. Mehdi ağanın səyi ilə hərbcilər o gecəni Dezful məscidində keçirdilər.¹

Bütün döyüşçülər maşınlara minib qarnizondan çıxmışdılar. Mən maşınla qarnizonda gəzirdim ki, qalan varsa, mindirim. Batalyonlardan birinin yerləşdiyi yerdən keçəndə gecənin aydın kölgəsində çadırların ətrafında kiminsə vurnuxduğunu gördüm. Onun yağışda bir günahı olmamasına baxmayaraq, o tərəf-bu tərəfə gedir, oturur-durur və yenə çadıra tərəf gedirdi. Sükanı döndərdim və ona tərəf getdim.

Maşının işıqlarının şüaları altında onu aydın görmək olurdu. Çadırları bir-bir açır, içinə baxır, kimsə olmadığını görəndə çadırı bərkitməyə çalışırdı. Əgər çadır yerindən qopmuşdusa, iplərini kəsirdi ki, cırılmasın.

Maşını görəndə dayandı və mənə tərəf gəldi. Yağış amanını kəsmişdi. Gözlərini yumur, yenə açırdı. Əllərini gözünün üstünə tutur, yenə üzünü çevirirdi. Üz-gözündən su süzülürdü.

Sükanın arxasında quruyub qalmışdım. Buraya nə üçün gəldiyimi unutmuşdum. İnanı bilmirdim və inanmırdım. Onu uzun zamandan bəri tanıyırdım. Adı Mehdi idi, Aşura diviziyasının komandiri.

Səhər qarnizon yağmalanmış bir şəhəri xatırladırdı. Sanki amansız bir ordu onu qarət etmişdi. Qərribə

¹ Əli Yusifi

vəziyyətdə idi. Çadırların çoxu cırılıb yıxılmış, içindəki əşyalar ətrafa səpələnmişdi. Sel çadırların əşyalarını qarnizonun cənub səmtinə aparmışdı. Hələ su çəkilməmişdi.

Uzaqda hərbcilərdən biri quyu qazırdı ki, seli başqa bir səmtə yönləndirsin. Yaxınlaşanda onun Mehdi ağa olduğunu gördüm. İslaq paltarda traktorun üstündə işə məşğul idi.¹

¹ Əliəkbər Puzeşpəzir

Qamışlığın o tərəfində

Hamama getmək istəyirdim. Heç kimə demədən Əhvaza, Şəhid Bəratı mədrəsəsinə gəlmişdim. Artıq düşün altında yorğunluğumu çıxarırdım.

Müharibə başlayandan sonra mədrəsə diviziyanın ixtiyarına verilmiş, bəzi bölmələr orada yerləşmişdi. Buraya hamama gəlmək bir güllə ilə iki hədəfi vurmaq kimi idi. Əhvaza gələn uşaqlar mədrəsədə yerləşən bölmələrdəki dost-tanışlarına baş çəkirdilər. Bəzən də mədrəsə və hamam bəhanə idi. Məqsəd Şəmşiri kababxanasına baş çəkmək, mədə-bağırsaqları matəmdən çıxartmaq idi. Mən də başqaları kimi hamamdan sonra bəzi yerlərə baş çəkmək istəyirdim.

Elə bunu düşünürdüm ki, bayırda kimsə məni adımla çağırırdı.

– Hüseyn qardaş, Hüseyn Dəmirçi!

Tanıdım. Öz bölməmizin uşaqlarından biri idi.

– Bəli, bəli, buradayam, – dedim.

Tələm-tələsik hamamdan çıxıb, ardımca gələn qardaşla birlikdə Əhvaz Hava Hücumundan Müdafiə qarnizonuna tərəf yola düşdük.

Bu gün bölmə uşaqlarının bir qrupu ezamiyyətə getməli idi. Mən də onlardan biri idim. Qarnizona çatanda Mehdi ağanın təcili tibbi yardım maşını bizi gözləyirdi. Mehdi ağa ilə birlikdə on üç nəfər idik. Təcili tibbi yardım maşınına atıldığımız yola düşdük.

Məndən başqa Kərim Hörməti, Əli Pərəsti, Mehdi Davudi, Hüseyn Məhəmmədian və digər bir neçə nəfər də təcili tibbi yardım maşınında idilər. Mat-mat birbirimizə baxırdıq. Məlum idi ki, hər kəs öz beynində yeni ezamiyyət yerinin hara olacağını düşünürdü.

– Görəsən, hara gedirik?

Gözlərə baxanda qeyri-müəyyənliyi görmək olurdu. Hamı bilirdi ki, orada Mehdi ağa varsa, sürücülüyü də özü edirsə, hamının işi çətindir. Təcili tibbi yardım maşınının keçdiyi yerlər tanış gəlmirdi. Amma müəyyən bir məsafə qət etdikdən sonra Hüveyzəyə tərəf döndük. Nüsrət qərargahı uzaqdan özünü göstərirdi. Maşından enib, Mehdi ağanın ətrafına toplaşdıq. O, söhbətə başladı:

“Qardaşlar, siz bura dəniz piyadası təlimləri almağa gəlmisiz. Təlim müddətində qarnizonu tərk etmək, izn almaq haqqınız yoxdur. Heç kimin başqaları ilə təlimlərin növü haqqında danışmağa icazəsi yoxdur. Hətta tərəf müqabiliniz diviziya komandirinin müavini

də olsa. Təlimlər bitəndən sonra mən özüm, ya da bölmənin komandiri Kərim Fəthi ardınızca gələcək.

Əzizlərim, siz Aşura diviziyasının nümayəndələrisiz. Sizə verilən tapşırıqları ən yaxşı şəkildə icra edin ki, gələcək əməliyyatda İmamın qəlbini sevindirə bilək”.

Bu qısa sözlərdən sonra Mehdi ağa bizi Nüsrət qərargahının məsul şəxslərinə təqdim edib, geri qayıtdı.¹

Dəniz piyadaları təlimləri avarçəkmə, dalğıçlıq və bataqlıqların öyrənilmə metodundan ibarət taktiki təlimlər idi. Təlimlər Şətti-Əli bölgəsində bir ay müddətində davam etdi. Sonra bizim on bir nəfərlik dəstəmiz bölgəni təhvil almaq üçün ezamiyyət yerinə göndərildi. Bu müddətdə artıq bilirdik ki, sözügedən təlimlər nəticəsində Məcnun adalarından baş açacağıq.

Nüsrət qərargahı bölgəni diviziyanın kəşfiyyət qrupuna təhvil verdi. O gündən Kərbəla şəhidləri bölməsinin fasiləsiz iş rejimi başladı.

Səngərlərimiz çiyin-çiyinə şimali adanın üçüncü yolunun bir hissəsini özünə ayırmışdı.

Şimali ada səkkiz yola ayrılırdı. Bu yolları İraq bataqlıqda yaratmış, sonra onları bir-birinə birləşdirmişdi. Yolların arasında qalan su get-gedə çəkilmiş və qurumuşdu. Quru hovuzcuqlardan neft çıxarmaq üçün istifadə edirdilər. Yollardan düşmənin

¹ Hüseyin Dəmirçi

yerləşdiyi yerə qədər olan məsafə 3-5 km arası dəyişirdi.

Mehdi ağa günün əksər saatlarını demək olar ki, kəşfiyyat səngərində keçirirdi. Onun bizim aramızda olması uşaqların əhvali-ruhiyyəsinə heyrətamiz təsir göstərirdi. Baxmayaraq ki, kəşfiyyat gücləri bölgənin təbii çətinliklərini onlar üçün asanlaşdırırdı. Mehdi ağa uşaqların hər birinə bir şüşə "Tea Rose" ətri və qeyd dəftərçəsi hədiyyə almışdı. Qeyd dəftərçəsinin əvvəlini öz dəst-xətti ilə yazmışdı. Onun uşaqlara diqqəti səbəb olmuşdu ki, biz aylarla dözülməz işdən sonra məzuniyyətə ehtiyac duymayaq.

Mehdi ağanın vaxtının çoxu əməliyyatın baş tutacağı su yolları və keçidlər haqqında fikir mübadiləsi aparmaqla keçirdi. Uşaqlarla oturur, xəritə üzərindən keçidləri izah edir, sonra bir-bir uşaqlardan məruzə istəyirdi. Heç nə Mehdi ağa üçün önəmsiz deyildi. Müxtəlif mərhələlərdə bitki örtüyünün öyrənilməsi, səngərlərin vəziyyəti, pusqular və gündəlik mümkün dəyişikliklərlə maraqlanırdı.¹

Bir gecə qrupumuz yerli əhalidən olan bir nəfərin müşayiəti ilə İraq cəbhəsinin postu haqqında məlumat toplamaq üçün düşmənin yaxınlığına qədər getdi. Məlumat toplayarkən bölgədə çəkiliş aparıldı. Amma düşmənin əsas mühafizə qatı² haqqında məlumat əldə

¹ Məhəmməd Purnəcəf

² Düşmən tərəfin suyun qarşısını kəsməkdən başqa həm də müdafiə xətti kimi istifadə etdiyi bənd, sədd

edə bilmədik. Həmin günün səhəri Mehdi ağa Kərim Fəthi ilə səngərimizə gəldi. Bizim dünən gecə keçirdiyimiz kəşfiyyat fəaliyyətlərinin nəticələrini xəritə üzərində yoxladı. Sonra bizi sorğu-suala tutdu. Nə deyəcəyimizi bilmirdik. Gözucu bir-birimizə işarələr edir və məsləhətləşirdik ki, bəlkə Mehdi ağanın suallarına bir cavab verə bilək. Onun davamlı diqqət və əzmkarlığı uşaqların kəşfiyyat fəaliyyətləri zamanı daha diqqətli olmasına səbəb olurdu.¹

Günorta idi. Dözülməz gecə fəaliyyətindən sonra hamam əşyalarını keffiyəyə² büküb, səhra hamamına yollandım. Hamam deyəndə ki, quraşdırılmış kiçik otaq idi. Mərmi qəlpələri ondan aşızənə bənzər bir şey düzəlmişdi.

Hamama girib, qurnanı açdım. Su başımın ortasından üzüaşağı axanda yorğunluq səddi yarıldı. Dərimin altında qəribə bir hiss canlanmağa başladı. “Əgər bu bir neçə dəmir parçası olmasaydı, nə edərdik?”

Uzaqdan mükəbbirin səsi eşidilirdi. Bütün uşaqlar namazda idilər. Mükəbbirin “Allahu-əkbər” sədalarından və adanın hər tərəfində suya və ya quru hissəyə düşən yarımcan güllələrin partlayış səsinə başqa heç nə eşidilmirdi. Şampunu başıma yenice çəkmişdim ki, boru gülməli səs çıxartdı və su kəsildi. Əlim başımda quruyub qaldı. Geri dönüb bir neçə dəfə

¹ Əli Pərəsti

² Ənənəvi Yaxın Şərq baş şalı

qurnanı qurdaladım. Amma həqiqətən də su kəsilmişdi. Özümü söyməyə başladım. “Axı indi yuyunmaq vaxtıdır?! Heç olmasa, su çəninə bir bax!”

Cənub qışının şaxtası hamamın içinə hücumu keçdi. Qəlpələrin yerindən ətrafa baxdım. Yox, kimsə yox idi. Hirsimdən hamamın dəmir divarlarına bir neçə zərbə vurdum. Amma o ətrafda divarlara vurulan zərbənin küt səsinə eşidəcək kimsə yox idi. Bataqlığın yeli aram əsirdi. Dişlərim bir-birinə dəyirdi. Ağıma gəldi ki, paltarlarımı geyinim, çəni doldurmağa gedim. Amma yerimdən tərpənməmiş qulağıma tanış bir səs gəldi. Bir də təkrar etdi:

– Mömin!

Qızardım. Mehdi ağa özü idi. Nə edəcəyimi bilmirdim. Əgər cavab versəydim və o, çənin boş olduğunu bilsəydi, şübhəsiz, özü təkbaşına hərəkətə keçəcəkdi. Bu mənim üçün dözülməz idi ki, diviziya komandiri aftafa, su mühərriki (nasos) və s. ardınca getsin. Digər tərəfdən də gecəyə qədər orada qala bilməzdim. Ona görə də qərarımı verdim.

– Bəli?

– Su var, mən də duş alım?

Özümü elə apardım ki, guya onu tanımıram.

– Yox, qardaş. Çənin suyu bitib, mən də hamamda qalmışam.

– Narahat olma. De görüm, çəni necə doldurursuz?

Divarın deşiyindən baxdım. Mehdi ağa çox yaxınlaşmışdı. Dedim:

- Axı, sizə zəhmət olar, qardaş.
- Yox, sən sadəcə de, başqa şeylə işin olmasın.
- Əvvəl aftafa ilə su mühərrikinin şlanqını doldururuq. Sonra dəsmalla tutub adanın içinə aparırıq. Bir nəfər də su mühərrikini toka taxır.

Mehdi ağa ədəbxanalara tərəf getdi. Bir az keçəndən sonra düşün suyu axmağa başladı. İndi qalmışdım ki, çiməndən sonra bayıra necə çıxacam. Mehdi ağa orada gözləyirdi.

Başımı yudum. Bəlkə o uzaqlaşar deyə artıq neçənci dəfə idi ki, yuyurdum. Bundan artıq uzada bilməzdim. Ona görə də qurnanı bağlayıb, bir az gözlədim. Eyni zamanda deşikdən bayıra göz qoyurdum.

Suyun səsi kəsildə Mehdi ağa mənim çıxmaq istədiyimi anladı. Başı aşağı idi. Yeriməyə başladı və hamamın ətrafından uzaqlaşdı.

Böyük təvazökarlıqla əlinə aftafa alan, sonra da su çənini dolduran diviziya komandiri gedərək səngərlərin arxasında gözdən itdi.¹

Həmid Xeybər əməliyyatında şəhid olandan sonra kəşfiyyat qüvvələri diviziya komandiri ilə yaxın münasibətdə olduğu üçün Mehdi ağanın yanında onun adını çəkməməyi qərara almışdıq. Adı Həmid olan qardaşları çağırmaq üçün ya “qardaş” sözünü işlədir, ya da soyadları ilə çağırırdıq.

O gün bölmənin dəstələrindən biri önəmli bir tapşırığı yerinə yetirmək üçün qabağa getmiş, hələ geri

¹ Hüseyin Əbülqasimzadə

dönməmişdi. Həmid Qəlei və Həmid Allahyari də bu dəstədə idi. Kəşfiyyat dəstələri gec gələndə hamıdan qabaq Mehdi ağa gedir, yolun qırağında səngərin üstündə dayanır və gözləyirdi. Uzaqdan baxanda davamlı olaraq dodaqlarını tərpətdiyini görürdüm. Yaxına gedəndə dodağının altında zümzümə etdiyi zikri eşitmək olurdu.

– La həvlə və la quvvətə illa billah.

Bu dəfə Mehdi ağa və bölmənin bəzi uşaqları yolun qırağında gözləyirdilər. Günəş bataqlığın uzaq bir nöqtəsində batmaqda idi ki, itkin qayıqlar uzaqdan göründü. Mən onları görəndə kimi sevincək: “Həmid! Həmid!” çığurdım və qabağa qaçdım.

Hələ uşaqları qarşılama sevincimiz bitməmişdi. Mehdi ağa diqqətimizi çəkdi. Gözlərini cənubi adanın uzaq bir nöqtəsinə, Həmid ağanın cənazəsinin əmanət olaraq tapşırıldığı yerə dikmişdi. Uşaqların hamısının diqqəti Mehdi ağada idi. Bəziləri də əsəblə mənə baxırdılar.

Həmidin xatirəsi yenidən qardaşının yaddaşında canlanmışdı. Üfünün kənarına zillənmiş intizar çəkən gözlər iki qardaşın mənəvi əlaqəsindən xəbər verirdi. Qardaşın cənazəsi torpağa düşmüşdü. Cənazənin arxa cəbhəyə aparılmasını əmr edə bilən digər qardaş isə sadəcə demişdi:

– Əvvəl başqa şəhidlərin cənazəsini, sonra isə Həmidin cənazəsini!

Çox keçmədən yenə vəziyyət normala döndü. Amma bir şey məni içdən yeyirdi. Mən kollektiv qərarı pozmuş və əziz bir insanın narahat olmasına səbəb olmuşdum. Elə bir insanın qəlbini incitmişdim ki, o, hər gün Haqqa qovuşmağa doğru daha böyük bir addım atırdı. Qərara gəldim ki, Mehdi ağanın yanına gedim və üzrxahlıq edim.

– Mehdi ağa, bilirsiniz... Necə deyim, biz sizin Həmid ağanı necə istədiyinizi bilirik. Biz sizin narahatlığınıza razı olmazdıq... Allaha and olsun...

Kədərli çöhrəsini yüngül bir təbəssüm işıqlandırdı. Bu təbəssümə Xeybər əməliyyatından və komandirlərin bir qisminin şəhid olmasından sonra daha az rast gəlinirdi. Əlini çiyinə qoyub dedi:

– Allah bəndəsi! Bilirəm ki, siz mənim vəziyyətimi nəzərə alırsız. Amma siz hamınız mənim üçün Həmid kimsiz. Onun ətrini verirsiniz... O, İslam və İmam üçün əsgərdən başqa bir şey deyildi. Dua edin, biz hamımız Həmidin uğrunda və dəyərlərini qorumaq üçün şəhid olduğu yolun davamçısı olaq.

Qəhər məni boğurdu. Səbir və müqavimət dağının yanında dayanmağa gücüm yetmirdi. Utanaraq bölmənin hüseyniyyəsinə tərəf yola düşdüm.¹

Üçüncü yolda nisbətən böyük bir səngər var idi. Kəşfiyyət bölməsinin səngərlərinin mühasirəsində qalmışdı. Ora hüseyniyyə olmasına baxmayaraq, uşaqların görüş yerinə çevrilmişdi. Qabağa

¹ Seyid Əsgər Qüreyşi

getmədiyimiz və yatmalı olduğumuz gecələr adyallarımızı götürüb, oraya tökülüşürdük. Adını “Müqavimət bazası” qoymuşduq. Hər kəsi ora buraxmırdıq. Əlbəttə, bəziləri istisna idi. İstisnalardan biri Mehdi ağa idi. O, bazanın xüsusi qüvvəsi idi. Gecə yatmalı idisə, yeri məhz həmin baza idi.

Bazaya üzv olmaq üçün xüsusi şərtlər qoymuşduq. O şərtləri təmin etmək heç də asan və sadə iş deyildi. Yeni üzvlər Məhəmməd Purnəcəfin yanına gedir və üzvlük üçün müraciət edirdilər.

Uşaqlardan biri Kərim Fəthinin yanına gedib, bizdən şikayət etmişdi ki, bu nə vəziyyətdir... Özlərindən oyun çıxarırlar.

Yatmağa hazırlaşırıdık ki, gəlib çıxdılar. Məhəmməd yatmışdı. Bunlar əl çəkmirdilər. Adyalı üzündən çəkməyə davam edirdilər. Nə də olsa, bazanın məsul şəxsi idi. Yeni gələn üzvlər ilk onu görməli idilər. Məhəmməd yarı yuxulu, yarı oyaq vəziyyətdə durub oturdu.

Bu gecə zarafatını hazırlayan Əbülqasimzadə dedi:

– Kərim ağa bazaya üzv olmağa gəlib... De, görək, nə sənədlər lazımdır?

– Anasının şəkli, atasının şəkli, şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti, iki min tüman pul, bir ədəd soyuducu, hə, bir də yadımdan çıxmamış deyim, soyuducu “Arj” firmasından olsun.

Adyalı başına çəkib yenə yatdı. Düşmən güllələrinin səsi uşaqların gülüş səslərinin içində itib batmışdı.¹

– Hüseyin, dünən gecə öz gözümlə elə bir şey görmüşəm ki, desəm, inanmazsan.

Uşaqlardan biri idi. Səngərdən çıxan kimi, yanıma gəlib dedi.

Gözlərim yaşla dolmuşdu. Axmağa bir yol axtarırdı. Təəccüblə soruşdum:

– Yaxşı, dünən gecə nə görmüsən ki?

– Gecə yarısını keçmiş, saat iki idi. Bir iş üçün səngərdən çıxdım. Geri dönəndə qaranlıqda bir nəfərin su çəni tərəfdən səngərlərə tərəf gəldiyini gördüm. Mənimlə arasında məsafə var idi. Yaxınlaşanda əlində yuyulmuş qabları suyu süzülə-süzülə apardığını gördüm. Səncə, kim idi?

– Yaxşı, kim idi?

– İnanmazsan! Mehdi ağa özü idi. Yuyulmuş qabları aparıb səngərlərdən birinə qoydu. Yanındakı səngərə boylandı. Yavaşca nəşə götürüb, yenə su çəninə tərəf qayıtdı. Yaxınlaşanda gördüm, əlində bir neçə boşqab, kasa və qaşiq var. Hüseyin, bu kişi kimdi? Diviziya komandirinin kəşfiyyat uşaqlarının qabını yumaqla nə işi var? Səhərə qədər yata bilmirdim. Allaha and olsun, bu dəfə öncəki əməliyyatlar kimi deyil. Mehdi ağa şəhid olmaq üçün dözümsüzlük edir.

Yaş gözlərindən yanaqlarına süzüldü. Düz deyirdi. Mehdi ağa çoxdan idi ki, dincliyini itirmişdi. Səhərdən

¹ Mehdiqulu Rzayi

gecə yarısına qədər işləyirdi. Hara gedirdin, onun izinə rast gəlirdin. Taktiki qərarqahdan düşmənin müqavimət səddinə qədər uşaqlarla çiyin-çiyinə kəşfiyyata gedirdi. Öyrənilən su yollarını özü nəzərdən keçirməmiş razı qalmırdı.

Əliəkbər Terman deyirdi:

“Hüseyniyyədə oxuduğumuz onnəfərlik Təvəssül duasında Mehdi ağa mənim yanımda oturmuşdu. Qəribə halda raz-niyaz edirdi. Mehdi ağanın göz yaşları yeri islatmışdı”.¹

Kəşfiyyat işi bitmək üzrə idi. Bizim dəstəmizin təklifi əməliyyatın əsas yollarından biri idi. Biz kanallar arasında qısa yollar da qurmuşduq. Mehdi ağa ardımca adam göndərmişdi. Yeni su yolunu özü şəxsən görmək istəyirdi. Günortadan sonra saat dörd radələri idi. Hələ nahar yeməmişdik. Mən gəlib çatanda armud kompotunun qutusunu qurdalayırdı.

Yanımda oturdum ki, bir şey yesin, sonra gedək.

Boşqabı qabağına çəkdi. Kompotun suyunu boşqaba boşaltdı, qutusunu isə kənara qoydu. Çörəyi kompotun suyuna batıra-batıra bizə təklif etdi. Amma Mehdi ağanın hərəkətləri məni özünə elə məşğul etmişdi ki, eşitmədim. Üzünü mənə tutub dedi: “Əsğər! Qalx, qayığı hazırla, mən də gəlirəm”.

Yolun qırağına çatdım və qayığa mindim. Bir neçə dəfə xoda salmağa çalışdım. Mühərrik işə düşmürdü. Batareyaları yoxlayıb, yenidən xoda saldım. Yenə işə

¹ Hüseyn Əbülqasimzadə

düşmədi. Mühərriki açdım. Elektrik qoruyucu yanmışdı. Elektrik qoruyucunu qurdalayanda Mehdi ağa gəlib çatdı:

– Mömin, nə üçün işə salmamısan?

Başımı qaldırıb dedim:

– Mehdi ağa, deyəsən, işə salanda qoruyucu yanıb.

– Diqqətli ol, yoxsa verərəm səni edam etsinlər ha!

Mehdi ağa zarafat məqsədilə deyirdi. Amma eyni zamanda beytülmalı qorumağın önəmini də xatırladırdı. Qoruyucunu dəyişdim. Yenidən yoxladım, bu dəfə mühərrik işə düşdü. Mehdi ağa qayığa mindi. Mənim təkidimlə könüllülərdən biri də mühafizəçi kimi qayığa mindi və hərəkət etdik.

Qayıq qamışlıqların arasından özünə yol axtarır və sürətlə irəliləyirdi. Günəş son nəfəslərini çəkirdi. Mehdi ağa qayığın ortasında səssiz və aram oturmuş, uzaqlara baxırdı.

Əməliyyat bölgəsinin öyrənilməsinin xeyli sayda çətinlikləri və təhlükələri var idi. Hər tərəf su və qamışlıq idi. Hər an İraq patrulları və pusuqları ilə qarşılaşmaq mümkün idi. Bataqlıqda yalnız qamışlıqların arasında açılmış su yolları ilə hərəkət etmək olurdu.

Bataqlıqda üç cür su yolu var idi. Xüsusi texnikalarla açılmış su yollarına “Bərmayə”¹ su yolu deyirdilər. Su basmazdan qabaq heyvanların gedib-gəldiyi və qamış bitməyən su yollarına köhnə su

¹ Şahnamənin personajı Bərmayənin adı ilə bağlıdır.

yolları deyirdilər. Üçüncü növ su yolları isə çayın axarı nəticəsində meydana gələn su yolları idi. Bölgənin bitki örtüyü çox dərin yerlərdə qarğı, orta dərinlikdə papirus, yarım metrədən az dərinlikdə isə cil idi. Düşmənin tərəf bölgənin həssaslığını nəzərə alaraq bizim yollarımızın yaxınlığına qədər pusqu qururdu. Amma buna baxmayaraq, Mehdi ağa bütün su yollarına özü gedir və baxış keçirirdi.

Yola yenidən çatmışdıq. Qayığın başını yeni su yoluna döndərdim. Bir neçə metr qabağa getməmiş Mehdi ağa ısrarla sükana keçdi. Yeni su yolunda sürətlə irəliləyirdi. Mən əl-ayağımı itirmişdim. Onu təhlükədən xəbərdar etməyə çalışsam da bu mümkün olmadı. Əsas su yolu perpendikulyar şəkildə təmas xəttinə tərəf uzanırdı. Əsas pusqular da bu su yolunda idi. Düşmənin pusquları və ya patrulları ilə qarşılaşma ehtimalı yüksək idi. Amma o, bütün bunları məndən daha yaxşı bilirdi.

Aşura diviziyasının komandirinin mindiyi qayıq düşmənin pusqu qurduğu səngərlərə tərəf gedirdi. Özümü toparlayıb, yalvarırmış kimi dedim:

– Mehdi ağa, iraqlıların pusqusuna çatdıq. Daha qabağa getmək məsləhət deyil. Yolun qalanını getmişik... Allah eləməmiş...

– Allah bəndəsi, mən bütün yolu qarışbaqarış görməliyəm. Hətta pusquları da. Əməliyyat gecəsi camaatın uşaqlarını gözübağlı güllə qabağına göndərə bilmərəm. Narahat olma, bir şey olmaz!

Cavabım yox idi. Yalnız su yoluna göz qoyurdum. Hər səs gələndə ürəyim qopub ayağımın altına düşürdü. Qamışlıqların arasında iraqlıların əndamını axtarırdım. Amma Mehdi ağa bölgənin həssaslığını nəzərə almadan yalnız öz işi ilə məşğul idi. Aram oturmuşdu. Qamışların arasından bölgəyə baxır, yenə qayığı qabağa sürürdü. Mən onun aram olduğu qədər nigaran və həyəcanlı idim. Hər an yolunu azmış bir güllə irəli atılıb, Mehdi ağanı uşaqların əlindən ala bilərdi.

Mehdi ağa hər şeydən əmin olandan sonra qayığın başını döndərdi və üçüncü yola tərəf qayıtdıq. Yolda gözümü üzünə zilləmişdim və səsinin əks-sədası təkrarlanırdı:

– Əməliyyat gecəsi camaatın uşaqlarını gözübağlı güllə qabağına göndərə bilmərəm!¹

Adada olduğum müddətdə bir neçə dəfə də şəhər məzuniyyətinə getdim. Maraqlı əhvalatdır. Mehdi ağanın tövsiyəsi ilə bir az bel, külüng və digər avadanlıqları maşına qoyurduq. Elə edirdik ki, bayırdan baxanda görünsün. Baqaj örtüyünün zəncirbəndini sona qədər bağlayırdıq. Nə qədər dost, tanış, yerli var idisə, hamısından uzaq gəzirdik. Uzaqdan kəşfiyyat güclərindən daha çox kommunal xidmət göstərənlərə bənzəyirdik.

¹ Əsgər Abbasquluzadə

Əlbəttə, bəzən səki, yeməxanada və digər yerlərdə qarşımıza tanış könüllü çıxırdı. Bu zaman biz bir yol tapıb, aradan çıxırdıq.

Aşura diviziyasının və Mehdi Bakiri ağanın izi harada var idisə, düşmən tərəf böyük bir əməliyyatın baş tutacağını gözləyə bilərdi. Buna görə də Mehdi ağa kəşfiyyat məlumatlarının qorunması üçün bütün vasitələrdən istifadə edirdi.¹

Yola çıxan sahilə çatanda saat gecə yarısı iki radələri idi. O qədər kürək çəkmişdik ki, taqətimiz qalmamışdı. Əksər gecələrimiz kəşfiyyat və keçidlərə nəzarət üçün belə keçirdi.

Yenicə enmişdik. Qaranlıqdan bir səs bizi çağırırdı. Mən və Əbülfəzl Fərəhmənd səsə tərəf getdik. Bölmələrdən birinin komandiri Məhəmməd Əştəri² idi. Yanında olmağımızı və bir az söhbət etməyimizi istəyirdi. Torpaq istehkaminin üstünə çıxıb oturduq.

Gecənin əzəməti bataqlığı bürümüşdü. Yalnız Tələiyyə istiqamətində məhdud əməliyyat keçirilirdi. İraqlılar qərribə atəşfəşanlığa başlamışdılar. Fişənglər yanıb-sönürdü. İşıqsaçan güllələr havanı yarıb və sonsuz qaranlıqda gözdən itirdi.

Əştəri qabağın vəziyyəti ilə maraqlanırdı. İşlərin nə qədərini gördüyünü soruşurdu. Mənim saatlarla kürək çəkəndən və dalğıclıq edəndən sonra ciddi söhbətlərə nə halım, nə də hövsələm var idi.

¹ Məhəmməd Purnəcəf

² Məhəmməd Əştəri Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

Əbülfəzlə Əştəri söhbətə girişmişdilər. Mən isə atəşfəşanlığı izləyirdim. Birdən üçüncü yolun pişiyinin miyoltusu gəldi. Yuxusu başına vurmuşdu, ətrafımızda fırlanırdı. Yazıq heyvan haqlı idi. O qədər səs-küylə yatmaqımı olardı? Kəşfiyyat uşaqları ilə o qədər oturub-durmuşdu ki, əməlli-başlı kəşfiyyatçı olmuşdu. Kəşfiyyat uşaqlarının qayığı yolun üç yüz-dörd yüz metrliyinə çatanda özünü suyun qırağına çatdırır, uşaqları qarşılayırdı. Yaxud, iraqlılar cəsərlənlənib kəşfiyyat üçün dalğıc göndərəndə qəfil əcəl kimi başlarının üstünü kəsdirir, gözlərini onlardan ayırmırdı. Bu pişiyi bataqlığa hansı Allah bəndəsi gətirmişdi, bilmirəm. Amma onun orada olması faydasız deyildi. Səsi gələndə uşaqların üzünə təbəssüm qonurdu. Əbülfəzl əyildi. Quyruğundan tutub dartdı. Pişik miyoldadı və sonra Fərəhməndin əllərində sakitləşdi.

Əbülfəzl ayağa qalxdı. Əştəri ilə sağollaşıb, istehkamdan aşağı endi.

– Məhəmməd, gəl gedək.

Yenə də başağrısı axtarırdı. Onun ardınca mən də aşağı endim. Bilirdim ki, gecə yarısı qovğa salmaq istəyir.

Kərbəla şəhidləri bölməsinin uşaqları uzun müddət idi ki, birlikdə yaşayırdılar və bu onların arasında bir ailə kimi dərin emosional bağların yaranmasına səbəb olmuşdu. İş şərtləri nəticəsində onlar mənə gözləniləndən çox yaxınlaşmışdılar. Hamısı vahid bir

cisim hesab olunurdu. Pis gündə də, yaxşı gündə də bir yerdə idilər. Həyatın ən təhlükəli anlarını birlikdə keçirirdilər. Bütün bunlar əl-ələ verib, diviziyanın kəşfiyyat bölməsini silahlı qüvvələrin ən yaxşı bölmələrindən birinə çevirmişdi.

Uşaqların mənəvi əhvali-ruhiyyəsi bir yana, şiltaqlıqları dillər əzbəri idi. Məsələn, əgər süfrədə diqqətin yayınsaydı, qaşığın istiot və duzla dolurdu. Yaxud, gecə yarısı saat ikidə sübh namazına çağırırdılar. Üç-dörd saat sonra sübh azanını eşidəndə nə baş verdiyini anlayır və yenidən namaza qalxmalı olurdun.

Əbülfəzlin ardınca yola düşdüm. Pişiklə birlikdə ildirım sürətilə kəşfiyyat səngərinə tərəf yol almışdı. Soruşmağa ehtiyac yox idi. Pişiklə ictimai səngərə tərəf gedənin nə iş görəcəyi bəlli idi.

Səngərin girişinə çatdıq. Əbülfəzl başını içəri salıb, pişiyi tulladı. Pişik havada miyoldayıb, uşaqlardan birinin sinəsinə düşdü. Mehdiqulunun çıxırtısı pişiyin arasına kəsilməyən miyoltusuna qarışdı. Gülüşümü boğa-boğa səngərin içinə baxdım. Birdən hüseyniyyə səngərinin içindən əl fənərinin işığı üzümüzə düşdü. Təhlükə qoxusu gəlirdi. Əbülfəzlin əlini tutub, qaranlığa tərəf qaçdıq.

– Mömin, nə olub? Nə baş verir?

Səngərlərdən uzaqlaşmışdıq. Dayandıq. Hər ikimiz tövşüyürdük. Önemli bir iş tutmamışdıq. Bu, həyənkü işimiz idi. Biz uşaqların üstünə pişik atırdıq.

Onlar da xoşlayırdılar ki, səhər bizim başımızı beş dəqiqə bataqlığın çox “təmiz” suyunun altında saxlasınlar və nə qədər su istəyiriksə, nuşcanlıqla içək. Amma bu dəfə həmişəkindən fərqli idi.

Səngərin içindəki səs-küy yatmamış geri döndük. Səngərin arxa qapısından gizlincə hüseyniyyəyə baxdıq. Mehdi ağanın gecə namazı səccadəsi hələ yerdə idi.¹

Kəşfiyyat işi sona yetmişdi. Yollara sonuncu dəfə baxış keçirmək üçün Mehdi ağanın tabeliyində olan komandirlərlə birlikdə düşmən xəttinə tərəf getməli idik.

Gecə ikən yola düşdük. Dəstəməzə Mehdi ağa, Məhəmməd Əştəri, Rüstəmxani² və kəşfiyyat uşaqlarından bir neçəsi daxil idi. Bizimlə iraqqlıların təmas xətti arasında suyun altında qalmış kənd var idi. Mehdi ağa və bölmə komandirləri oraya yerləşməli, biz isə düşmənin əsas səddini bir daha yoxlamaq üçün qabağa getməli idik.

Mehdi ağa kənd məktəbi yanında işin önəmi haqqında tövsiyələr verdi və biz oradan ayrıldıq. Hər dəfə bitki örtüyü olan yolu qayıqla gedirdik. Sonra qayığı cillərin arasında gizlədir, dalğıcı geyimi ilə özümüzü suya vurur və düşmən səddinin yaxınlığına gedirdik.

¹ Məhəmməd Purnəcəf

² Hər ikisi Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

Mehdi ağa, Əştəri və Rüstəmxani gözləyirdilər ki, dəstəimiz yeni kəşfiyyatdan və çəkilişdən sonra məktəbdə onlara qoşulaq.

Kəşfiyyat əməliyyatının son mərhələsi bitmişdi və biz məktəbə tərəf gedirdik.¹

¹ Məhəmməd Purnəcəf

Ziyafət

Aşura diviziyası Mehdi ağanın komandanlığı altında korpusun çoxfunksiyalı açarı kimi idi. Hər bir əməliyyatda şücaətlə meydana atılırdı. Döyüş üçün əməliyyatın ən çətin istiqamətlərini seçirdi. Son nəfəsinə qədər döyüşürdü. Buna görə də Aşura və Mehdi Bakiri adları düşmənlərin yuxusunu qaçırırdı.

Xeybər əməliyyatı Aşura diviziyasının səmada günəş kimi parladığı əməliyyatlardan idi. Adaları ağır düşmən atəşindən qorudu və müqavimət üçün ağır itkilər verdi. Diviziya komandirlərinin bir çoxu şəhid oldu. Bəziləri isə ağır yaralandılar.

İndi Xeybər əməliyyatından aylar keçir. Mehдинin gecəsi-gündüzü yox idi. Aşura diviziyasını başqa bir Aşuraya hazırlamaq istəyirdi. Davamlı təlimlər, dəqiq hesablanmış təşkilatlanmalar və ardıcıl manevrlər yalnız bizi gözləyən əməliyyat üçün idi. Bir gün Mehdi məni və diviziyanın qərargah məsulu Seyid Mehdi Hüseynini çağırırdı. Əlimizə uzun bir siyahı verib dedi:

– Mənim salamımı qardaşlara çatdırın və deyin ki, Mehdi sizi gözləyir.

Siyahını alıb, yola düşdük. Adlar tanış idi. Biz Xeybər əməliyyatında onlarla çiyin-çiyinə döyüşmüşdük. Çoxu həmin əməliyyatda yaralanmışdı.

Siyahıya uyğun olaraq Zəncan, Təbriz, Ərdəbil, Xoy və bir sıra başqa şəhərlərə baş çəkdik. Nəzərdə tutulan şəxslərin ardınca getdik. Çoxunun əl-ayağında hələ də aldıkları yaranın izləri qalırdı. Bəziləri hələ də əl ağacını yerə qoymamışdı. Bəziləri xəstəxanada yatırdı. Bəzilərinin də əlində və başında sarğı var idi.

Görüşdüyümüz hər kəsə Mehdi ağanın ismarışını çatdırır və cavab gözləyirdik. “Mehdi ağa salam göndərdi və bildirdi ki, sizi gözləyir, gələ bilərsinizə, gəlin”. Mehdi ağanın adını eşidəndə gözləri dolurdu. Hamısı bilirdi ki, Mehdi, qardaşı şəhid olandan sonra hətta arxa cəbhəyə də gəlməyib. Bilirdilər ki, Mehdi hər kəsin ardınca adam göndərmir. İndi nəsə mühüm bir məsələ var ki, onları çağırtdırır. “Gözüm üstə!” deyib, hazırlanmaq üçün vaxt istəyirdilər.

Ezamiyyətimiz sona yetmişdi. Amma nə qədər düşünürdüksə, inana bilmirdim ki, bizim yanına getdiyimiz adamlar əməliyyata çata biləcəklər.

Diviziya qərargahını əməliyyat ətri bürümüşdü. Məsul şəxslər diviziyalarını əməliyyata hazırlayırdılar. Silahlı qüvvələr nizama salınırdı. Əməliyyat bölgəsi hazırlanırdı. Hücümçü qrup təlimin son mərhələlərini keçirirdi. Aşura diviziyasının igid komandirinin səsinə

səs verənlər də bir-bir gəlib çıxır və özlərini yeni bir döyüşə hazırlayırdılar.¹

Mehdinin ardınca Əhvaz Hava Hücümündən Müdafiə Qarnizonunun pillələrini qalxırdıq. Aşağıdan kimsə Mehdiyə çağırırdı. Mehdi geri döndü və pillələri aşağı endirdi. Yeni göndərilən könüllülər qarnizonun həyatına düzülmüşdülər. Cərgədən ayrılan təqribən qırx yaşında bir könüllü Mehdiyə tərəf gəldi.

– Mehdi ağa, mən diviziyaya döyüşmək üçün gəlmişəm. Amma mənə deyirlər ki, xidmətçi heyətə get. Mən ön xəttə getmək istəyirəm, əməliyyata getmək istəyirəm.

Mehdi mehriban bir tərzdə əlini onun çiyinə qoyub dedi:

– Qardaşım, kim deyib ki, Allah savab və mükafatı işin adına verir?

– Mən arvad-uşağımla ona görə sağollaşmamışam ki, gəlib burda xidmətçilik edim.

Mehdi təmkinlə sözünə davam etdi:

– Mömin, Quranın harasında yazılıb, hansı imam buyurub ki, Allah işə adına görə savab verir? Cəbhədə işlər Allaha görə, Allah xatirinə olmasa, yalnız özümüzü yormuş oluruq. Səncə, İslam cəbhəsində xidmətçi və əməliyyatçı işləri arasında nə fərq var?

Qırx yaşlı könüllü başını aşağı salmışdı. Diviziya komandiri ilə danışıma tərzindən utanırdı. Mehdi əlini

¹ Qəffar Rüstəmi

o könüllünün boynuna saldı və üzündən öpdü. Gözlərindən yaş axa-axa dedi:

– Baş üstə, Mehdi ağa, gedərəm. Xidmətçi heyətdə işləməyə gedərəm. Gözüm üstə, gedib təmizlik işlərini görərəm.

Mehdi ağa sağollaşdı və pillələri qalxıb qərargaha getdik.¹

Otaqda məndən başqa bir neçə nəfər diviziya komandiri və məsulu da var idi. Mehdi ilə işi olanlar gəlib işlərini görür və otağı tərk edirdilər.

Otaq bir az boşalanda Mehdi ağa bir neçə dəfə mənə və Şəhid Mehdi Zeynəddinin divarı bəzəyən gülər üzünə baxdı. Üzünü mənə tutub dedi:

– Məhəmməd Gürcü, Mehдинin şəhid olmağı bir yana, bizim də hamımıza gülür.

Bir az fikrə daldı. Sonra yenə üzünü bizə tutub dedi:

– Mehdi bizim hamımıza gülür.²

Qərargahda oturmuşdum. Mehdi ağanın sözlərinə qulaq asırdım. Məndən bölmələrdən birinə rəhbərliyi qəbul etməyimi istəyirdi. Mən boyun qaçırırdım. Nə qədər götür-qoy edirdim, mənim işim olmadığını görürdüm. Mənim heç bir şəkildə qəbul etmədiyimi görəndə ayağa qalxıb bayıra çıxdı. Mən də onun ardınca otaqdan çıxdım.

Maşına minmək istəyəndə işarə ilə mənim də minməyimi istədi. Bir daha məndən bu vəzifəni qəbul

¹ Məhəmmədhüseyn Fərhəngi

² Məhəmməd Gürcü

etməyimi tələb etdi. Mən susdum. Mehdi də anladı ki, mənim susqunluğum razılıq əlaməti deyil.

– Allah bəndəsi, sabah Qiyamət olanda haqq-hesab çəkiləcək. Mehdi Bakirinin növbəsi çatacaq. Bu hissəyə çatanda haqq-hesab çəkən mələklər deyəcəklər: “Burada bu qədər israf olub, bu qədər lazımsız xərclər olub, bu qədər diqqətsizlik olub...” O zaman deyəcəm: “İndiyə qədər dedikləriniz hamısı doğrudur. Amma mən filan gün filankəslə bu haqda dörd saat söhbət etdim. Bilirdim, əgər o, vəzifəni qəbul etsəydi bütün bunların qarşısı alınardı. Amma qəbul etmədi. Bu məsələlərin hesabatını ondan istəyin”.

Mehdi bu sözləri deyəndə gözlərindən yaş axmağa başladı. Mənim də vəziyyətim ondan yaxşı deyildi. Tilsimlənmiş kimi quruyub qalmışdım və tərpənmirdim. Mehдинin sözləri gürz kimi başıma çırpılırdı. Kaş ki yer aralanaydı, yerə girəydim, deyə arzu edirdim.

Mehdi başını yuxarı qaldıraraq dedi:

– Həsən ağa, bu alış-verişlə aran necədi?

Özümdən ixtiyarsız dedim:

– Mehdi ağa, nadanlıq etdimsə, bağışlayın. Mənim bir sözüm yoxdur. Siz nə desəniz, mən qulluğunuzdayam.

Artıq o yaşlı gözlərə baxa bilmirdim. Maşından düşdüm və öz tənhalığıma sığındım. Mehдинin

maşınının təkərləri yerdən üzüldü və qarnizonun hasarlarından uzaqlaşdı.¹

Diviziyanın təbliğat-təşviqat qrupuna yeni gəlmişdim. Mənə Əhvazdan rəsm ləvazimatı almaq tapşırıldı. Ləvazimatı aldım. Hansı maşına əl etdimsə, saxlamadı. Hava yavaş-yavaş qaralırdı. Qarşımda Peykan markalı avtomobil dayandı. Sürücü soruşdu:

– Qardaş, hara gedirsən?

– Qarnizona.

– Mən də qarnizona gedirəm, min, səni də aparım, – sürücü dedi.

Sürücünün əynində könüllü geyimi var idi. Mehriban adam idi. Məndən soruşdu:

– Qardaş, haralısan? Diviziyada nə işin var?

– Zəncanlıyam, diviziyanın təbliğat-təşviqat qrupunda fəaliyyət göstərirəm. Rəsm çəkirəm, – dedim.

Söhbət açılmışdı. Qarnizona çatana qədər xeyli söhbət etdik. İstiqlanlı könüllü idi. O qədər isinişdik ki, hətta yolda onun üçün bir neçə lətifə də danışdım və xeyli güldük. Davranışından, münasibətindən çox xoşum gəlmişdi. Çalışırdım ki, dostluğumuz davam etsin.

Qarnizona çatanda maşınla məni təbliğat-təşviqat bölməsinə çatdırdı. Sağollaşdıq. Diviziyada yaxşı bir dost tapmışdım.

¹ Həsən Haqcu

O gün hansı bölmədə xidmət etdiyini soruşmağı unuttum. Buna görə də onu axtarırdım. Amma tapa bilmədim. Diviziyanın təbliğat-təşviqat qrupunda uşaqlara danışdım ki, belə bir dost tapmışam. Onlar da çox görmək istəyirdilər.

Bir neçə gün keçdi. Dostumu dəstəmaz alarkən gördüm. Söhbətləşdik. Bu, bizim ikinci görüşümüz idi. İş yerini tapmışdım. Baş qərargahın bölmələrindən birində işləyirdi. Bir gün qərargah binasının yanından keçirdim. Yenə dostumu gördüm. Kağız parçalarını və zibilləri binanın ətrafından toplayır və çəlləyə atırdı. O, məni görmürdü. Arxadan ona yaxınlaşıb, əlimi çiyinə toxundurdu və dedim:

– Rəhmətliyin oğlu, ağlın qaçıb? Buranın növbətçisi yoxdur? Bu işləri sən niyə görürsən? Get sürücülüynü elə. Bu qədər xam olduğunu bilmirdim.

Məni görüb gülümsədi və dedi:

– Bizim xidmətçi heyətin növbətçilərindən nə fərqimiz var? Onlar da könüllüdür, biz də könüllüyük. Gəl, sən də kömək et, zibilləri toplayaq.

– Boş ver, qardaş. Gəl, bizim otağımıza gedək, bir stəkan çay içək, söhbət edək.

– İndi uyğun vaxt deyil. Sonra zəhmət verərəm.

O, qəbul etmədi. Mən də çox israr etmədim. Sağollaşmaq istəyəndə soruşdum:

– Mən ilk görüşdə özümü təqdim etdim. Amma sizin adınızı hələ bilmirəm.

Gülümsədi və dedi:

– Mənim adımın sənə nə faydası var? Mən sizin kiçiyinizəm.

Belə təmiz ürəkli bir dost tapdığım üçün qürur duyurdum. Hər keçən gün daha da səmimi olurduq. Bir gün qərargahda iclas var idi. Zəncan korpusunun bir neçə komandiri də orada idi. Günorta namazında onları görməyə getdim. Zəncan korpusunun komandiri İzədpənah, Nasir Əştəri, Həmid Əhədi və başqaları öncədən tanış olduğum dəyərli dostlarım idilər. Namaz bitəndən sonra mən onlardan naharı bizim bölməmizdə yemələrini rica etdim. Uşaqlıq dostum Həmid Əhədiyə¹ dedim:

– Onlar təbliğat bölməsinə gəlmirlər. Heç olmasa, sən bir az ayağının altını gör. Gəl, nahara bizim bölməmizə gedək.

Sözüm bitməmiş, qardaşlardan biri dedi:

– Naharı baş qərargahda hazırlayıblar. Buyurun, qardaşlar.

Həmid mənim də onlarla birlikdə getməyimi istədi. Amma mən hara, baş qərargah hara! Geyimim də uyğun deyildi. O gün şalvarımı yuduğum üçün şəxsi geyimdə idim. Əgər o geyimdə baş qərargaha getməli olsaydım, xəcalətdən ölüb yerə girərdim.

Əhədi əl çəkmirdi. Məcbur olub, ardınca düşdüm. Baş qərargaha çatanda dostumu gördüm. Qərargahın girişində dayanmışdı. Qabağa gedib dedim:

¹ Şəhid Həmid Əhədi batalyon komandirlərindən idi. O, Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

– Qaqa, sən burda neynirsən? Deyəsən, sən də böyüklərlə oturub-durursan, ha!

Onunla söhbət edəndə bir nəfər arxadan köynəyimi dartırdı. Geri döndüm. Həmid idi.

Əlini köynəyimdən çəkib dedim:

– İndi zarafat yeri deyil.

Dostum, içəri keçməyi təklif edirdi. Həmid isə yenə köynəyimi dartışırdı.

– Həmid, niyə belə edirsən?

Həmid cavab vermədi. Əlimdən tutub, məni bir küncə çəkdi və dedi:

– Həsən, bu nə hərəkətdi? Bu tərəfə keç! Belə niyə edirsən?

– Mən neylədim ki? Mən bu könüllü ilə diviziyaya gələndən dostam. Bilmək istəyirəm, nə iş görür?

– Həsən, sən onu tanımırsan? Adını bilmirsən?

– Yox! Amma xeyli vaxtdır, dostuq.

– O, Aşura diviziyasının komandiridir. Necə olur ki, sən onu tanımırsan? O, Mehdi Bakiridir.

Quruyub qalmışdım. Bu qədər vaxtı mən niyə anlamamışdım. Əlbəttə, mənim təqsirim yox idi. O, elə davranmışdı ki, mənim yerimə kim olsaydı, onun diviziya komandiri olduğunu başa düşməzdi.

Qərargah dolmuşdu. Oradakılar hamsısı diviziya komandirləri idi. Bir küncə qısılmışdım. Xəcalətdən başımı qaldıra bilmirdim.

Hamının başı söhbətə qarışmışdı. Heç kimin fikri məndə deyildi. Ayağa qalxdım. Çəkələklərimi geyinib, otaqdan çıxdım.

Uzun müddət xəcalət və həyadan qərarğahın ətrafında gözə görünmürdüm.

Amma bir gün Mehdi ağa təbliğat-təşviqat bölməsinə baxış keçirməyə gəldi. İşlərimizə baxdı. Mənimlə də əməlli-başlı hal-əhval tutdu və təşəkkür etdi.¹

Mehdi göy-göyertini çox xoşlayırdı. Hər gün Dezfuldan qayıdanda şosenin qırağında göyerti, kahı, xiyar və s. əkilən bostanlardan danışırdı. Bir gün yenicə çatmışdı ki, söhbətə başladı:

– Bilmirsən ey, yolun qırağına necə yaxşı göy-göyertilər düzmüşdülər...

Sözünü kəsib dedim

– Yaxşı görək! Bu nədir, hər gün gəlib tərifləyirsən... Heç olmasa, al gətir, səbzə qovurma bişirim!

– Axı mən nə almaq lazım olduğumu bilmirəm. Siz nə istəyirsinizsə, yazın, mən gələn dəfə gələndə alıb gətirim.

Səhər getmək istəyəndə bir kağız götürdüm. Mehдинin qələmi yerdə idi. Onu da götürüb göyertilərin adlarını yazmağa başladım. Mehdi paltarlarını səliqəyə saldı. Məni görəndə birdən uca səslə dedi:

– O qələmlə yaz!

¹ Həsən Fərxani

– Nə üçün?

– Yazdığın qələm beytülmalə aiddir. Sənin ondan istifadə etməyə haqqın yoxdur.

Donub qaldım. Bu nə deməkdir? Bir neçə göyərtinin adını yazmağın nə önəmi var idi?

– Mən kitab yazmaq istəyirəm? Bir neçə göyərti adı yazıram ki, gələndə alasan.

Təmkinlə dedi:

– Qiyamət günü bu sözlərin qara qəpik qədər də dəyəri olmayacaq. Dörd söz də dörd sözdür, vəssəlam!¹

Əhvazda yaşayanda alış-verişlərimizi yolüstü Dezfuldən edirdik. Mömin bir dükançı var idi. Bizi soğan, kartof və s.-lə təmin edirdi. Dükanına girəndə pıştaxtanın ardından çıxır, Mehdiyə tərəf gəlir, onu qucaqlayır və öpürdü. Sonra bizim üçün imamlardan bir hədis oxuyur, daha sonra isə nə istəsək, hazırlayırdı.

Bir gün alış-veriş etmişdik və maşın Əhvaza tərəf gedirdi. Mehdi üzünü mənə tutub dedi:

– Deyəsən, hacı bizim aldığımız malları ucuz hesablayır. Gələndə dəfə yadında olsun, onunla danış. Əgər mallarını ucuz vermək istəyirsə, biz bir daha onun dükanından ala bilmərik.

O gün keçdi. Dezfula gedəndə həmin hacının yanına getdim. Mehdinin ismarışını çatdırdım. Mənim sözüm bitəndə yaşlı kişinin halı dəyişdi.

¹ Mehdi Bakirinin həyat yoldaşı

– Mən balaca uşağam? Ürəyim belə istəyir, sizə ucuz verirəm. Öz malımdı, özüm bilərəm, heç kimə də aidiyyəti yoxdu!

Çox narahat və əsəbi idi. Könlünü almaq istədim.

– Hacı, pis bir məqsədim yox idi. Sadəcə dostumuz deyirdi ki, əgər malları ucuz versə, biz utanırıq. Ona görə də başqa yerdən almağa məcbur olarıq.

Yaşlı kişi sakitləşdi və dodağının altında pıçıldadı:

– Allaha and olsun, əgər bir daha bura gəlməsəz, sizi halal etmərəm.

Mağazadan çıxanda məni iki şey düşündürürdü. Birincisi, dezfıllu kişinin sevgi və rəğbəti, ikincisi isə Mehдинin insafı.¹

Adadan şəhərə getmək üçün izin almışdım. Qarnizonun qarşısında dayanmışdıq. Qarnizondan çıxan hər maşına əl edirdim. Amma maşın ya dayanmırdı, ya da başqa yola gedirdi.

Hava yavaş-yavaş soyuyurdu. Məndən başqa bir könüllü də gözləyirdi. Qərara gəlmişdik ki, qarnizondan çıxan ilk maşın saxlamasa, içəri qayıdaq.

Nəzarət-buraxılış məntəqəsindən boz rəngli bir Toyota keçdi. Nəzarət-buraxılış məntəqəsində göstərilən hörmətdən bildim ki, komandirlərdən biridir. Şəhərə getməkdən ümidim kəsildi. Yəqin o da bir iş dalınca gedirdi. Bizi mindirməzdi. Yolun qırağına gəldim. Hələ Toyota bizə yaxınlaşmamış, sürücünü tanıdım. Yolun əks istiqamətinə qayıtdım. Allaha

¹ Möhsün İranzad

yalvarırdım ki, saxlamasın. Amma maşın bizə çatanda dayandı. Siqnal səsi ucaldı. Belə etinasız qala bilməzdik. Yaxına gedib, salam verdik.

– Şəhərə gedirsiniz?

– Bəli!

– Minin gedək.

– Yox, Mehdi ağa, sizə zəhmət verməyək.

Əl çəkmirdi. Toyotanın arxasına atıldıq. Maşın tərənəmədi. “Qabağda yer var” deyə israr edirdi. Amma qabaqda otursaydıq, həm yeri dar olacaqdı, həm də başımızı qaldıra bilməyəcəkdik.

Maşının təkərləri yerdən üzüldü. Əhvaza doğru yola düşdük. Toyotanın arxasında o könüllü ilə Mehdi haqqında başqalarından eşitdiyimiz xatirələri danışırıdık. Əhvazın Çahaşşir dairəsinə çatana qədər Mehdi ağanın qonağı idik. Orada ona təşəkkür edib sağollaşdıq.¹

Əhvaz prospektlərində alış-veriş edirdik. Azan səsi eşidildi. Adadan şəhərə gələndə hərə bir şey tapşırır, bir şey istəyirdi. Qayıtmazdan qabaq hamısını almalıydıq. Diviziyanın hərbi hissələrindən birinin adresini bizə vermişdilər ki, nahar və namaz üçün oraya gedək. Dostlarla birlikdə nəzarət-buraxılış məntəqəsinə çatdıq. Növbətçilərdən biri məlumatı olmadığını bildirib dedi:

¹ Cavad Ədəbi

– Burada nahar vermirlər. Namaza gəlincə, buranın hərbcilərindən olmadığınızı üçün daxil olmağa icazə verə bilmərəm. Gedin öz hərbi hissənizə.

Nəzarət-buraxılış məntəqəsinə yenicə çatan Toyotanın sürücüsü növbətçinin sözünü kəsib dedi:

– Bura niyə toplaşmışsınız?

Baş verənləri danışdıq. Dedi:

– Minin, birlikdə gedək. Bəlkə bir yer tapdıq.

Üç-dörd nəfər Toyotaya mindik və komplekslərdən birinə tərəf yola düşdük. Hələ birinci kompleksdən uzaqlaşmamış, Toyota bir evin qabağında saxladı. Sürücü endi və üzünü bizə tutub dedi:

– Qarnizona çatana qədər yemək bitəcək. Düşün, hamınız mənim qonağımsız.

Təəccüblə bir-birimizə baxdıq. Sürücü evin qapısını açdı və yenidən bizə tərəf qayıtdı.

– Yaxşı, nə oldu?

Bizdən bir səs çıxmadı. Doğrusu, bir az qorxmışduq. Əvvəllər eşitmişdik ki, Əhvazda düşmənin beşinci kolonu... Amma yox, o bizimlə eyni dildə, azərbaycanca danışdı. Dostlardan biri maşından düşdü. Bu bizi cəsarətləndirdi, qalanlar da maşından düşdülər.

Sürücü evə hamıdan sonra girdi və hamıya xoşgəldin elədi. Otağın divarında İmamın şəkli, Şəhid Həmid Bakirinin və Şəhid Mürtəza Yağçianın şəkli gözə dəyirdi. Sürücü haqqında bədgüman olduğum üçün özümü qınadım. Eşitmişdim ki, diviziya

komandirləri və şəxsi heyəti davamlı olaraq cəbhədə iştirak etdikləri üçün cəbhəyə yaxın şəhərlərdə ev tutur, ailələrini də ora köçürürlər. Güman edirdim ki, bizim sürücümüz də o komandirlərdən biridir. Amma görkəmi bunun əksini göstərirdi. Bir neçə dəfə adını soruşmaq istəsəm də, utandım. Gözləri Həmidin gözlərinə çox bənzəyirdi. Amma onun diviziya komandiri Mehdi olmasına inanmaq çətin idi.

Sadə bir süfrə açdı. Naharı onun yanında yedik. Süfrə başında uşaqlar ev sahibini sorğu-suala tuturdular. Bəzən cavab verir, bəzənsə cavabdan yayınırdı. Mən bizdən nə isə gizlətməyə çalışdığını anlamışdım. Artıq əmin idim ki, bu arıq bədənli şəxs Mehdi ağadan başqa biri ola bilməz. Məsələni uşaqlara deməyə bir bəhanə axtarırdım.

Uşaqlar bizim diviziya komandirinin qonağı olduğumuzu eşidəndə əvvəl inanmadılar. Amma get-gedə hamısının rəngi dəyişdi, üzü qızardı. Mehdi ağa otağa qayıdanda hamımız ayağa qalxdıq. Zəhmət verdiyimizi ifadə edib, getmək üçün icazə istədik. Nə qədər israr etsək də, bəhanə gətirsək də, Mehdi ağa icazə vermədi.

Oturduq, hər şeydən danışdıq. Axşamçağı Mehdi ağa ilə sağollaşdıq, Məcnun adasına qayıtdıq. İndi düşünəndə görürəm ki, heç bir nahar və sonrası oğünkü kimi keçməyib.¹

¹ Cəfər Avəri

Aşura diviziyası Məcnun adasının nəzarət-buraxılış məntəqəsini təzə təhvil almışdı. Deyilənə görə, düşmən tərəfin adalara şiddətli təzyiqi səbəbilə adalara cavabdehlik Aşura diviziyasına verilmişdi. Xüsusi icazə vəərəqəsi çıxarılmışdı. Kimdə bu vəərəqədən olmasaydı, adaya buraxmırdıq.

Səhər mənim naryad növbəm idi. Naryaddan qabaq nəzarət-buraxılış məntəqəsinin komandiri gəldi və təkid etdi ki, heç bir maşını icazə vəərəqəsi olmadan içəri buraxmayım. Özü isə səngərə qayıtdı.

O təzə getmişdi ki, uzaqdan bir maşın göründü. Nəzarət-buraxılış məntəqəsinə çatanda qabağa getdim.

– Salam, qardaş!

– Əleykəssalam!

– Hara gedirsən?

– Adaya gedirik.

– Zəhmət olmasa, icazə vəərəqəsini göstərin.

Toyota sənişinləri bir-birinə baxdılar. Onlardan biri dedi:

– İcazə vəərəqəmiz yoxdu, qardaş.

– Diviziya komandiri tapşırıq verib ki, icazə vəərəqəsi olmayanları keçməyə qoymayaq. Ya icazə vəərəqəsi göstərin, ya da gəldiyiniz yolla qayıdın, – deyə sərt cavab verdim.

– Qardaş bizim üstümüzdə icazə vəərəqəsi yoxdur... Amma önəmli işimiz var. Adaya getməliyik. İcazə verirsiniz, nəzarət-buraxılış məntəqəsinin komandirini görək?

Boşuna israr edirdilər. Mən sözümü onlara demişdim. Amma dediklərimi məntəqənin komandirinin dilindən də eşitmələrini istədim.

– Biz sizinlə zarafat etmirik. Lazım olanı dedim. Diviziya komandiri icazə və rəqəsi olmadan girişi qadağan edib. Bu da o deməkdir ki, gedib icazə və rəqəsi gətirməlisiz... İstəyirsizsə, məntəqənin komandirini də görə bilərsiniz.

Əlimlə buraxılış-nəzarət məntəqəsinin səngərini göstərdim və dedim ki, əvvəl maşını yolun kənarına çəkib, sonra getsinlər.

Sərnişinlərdən biri maşından düşüb, səngərə tərəf getdi. Uzaqdan gözüaltı baxırdım. Nəzarət-buraxılış məntəqəsinin komandiri rədd cavabı verəndə üzündəki ifadəni görmək istəyirdim.

Səngərin yanına çatmışdı və komandiri gözləyirdi.

Komandir səngərdən çıxdı. Onu görəni kimi əl-ayağını itirdi. Çəkmələrini geyinməmiş naməlum şəxsin qabağına qaçdı. Öpüşüb-görüşdülər. Naməlum şəxs əli ilə məni göstərdi. Komandirimiz çəkmələrini geyindi və məntəqəyə tərəf gəldilər.

Yəqin ki, dostu idi. Qərar vermişdim ki, əgər “bu mənim dostumdur, burax keçsin” desə, rədd cavabı verib deyəcəm: “Diviziya komandirinin göstərişi hamıya aiddir. Dost və ya qeyri-dost tanımır. Ya icazə və rəqəsi göstərməlidir, ya da geri qayıtmalıdır.”

Bizə çatanda nəzarət-buraxılış məntəqəsinin zabiti naməlum hərbcini göstərərək dedi:

– Tarızadə qardaş, o Aşura diviziyasının komandiridir. İcazə ver, keçsin.

Özümü itirdim. Silah çiynimə ağırlıq etdi. O, özünü təqdim edə bilərdi. Məni bu qədər utandırmağa nə ehtiyac vardı.

Mehdi ağa mənə tərəf gəlirdi. Yaxınlaşdıqca bir tərəfdən daxilən əriyirdim, bir tərəfdən də belə bir komandirimiz olması ilə fəxr edirdim. Mənə çatanda əlini boynuma saldı, öpüşüb-görüşdük. Yaxşı iş olmadığını bilirdim, yoxsa əlimi xoş iyindən doyana qədər boynunda saxlayardım. Amma...

– Qardaş, diqqətli ol, kimsə icazə vərəqəsi olmadan adaya girməsin.¹

¹ Tarızadə

Qarşıdaki Aşura

Məcnun adaları İslam ordusu ilə düşmənin təmas xəttinə çevrilmişdi. Elə bir gün yox idi ki, düşmən tərəf təzyiq göstərməsin və elə bir gün də yox idi ki, burnu torpağa sürtülməsin. Buna görə də Mehdi iki gündən bir adaya gəlir, bəzi işləri öz öhdəsinə götürürdü. Baxmayaraq ki, biz batalyon komandiri olaraq orada idik.

Şiddətli düşmən atəşi altında bir-bir səngərlərə baş çəkir, bütün könüllüləri dinləyirdi. Biri deyirdi: “Əgər ön xəttə isti yemək gətirsələr, nə olar?” Biri deyirdi: “Mehdi ağa, uşaqlar üçün kitab gətirin”. Başqa biri Mehdi ağa ilə şəkil çəkdirmək istəyirdi. O, sadə və səmimi bir şəkildə düşmən atəşi altında könüllülərin yanında dayanır və şəkil çəkdirirdi.

Şəkildən söz düşəndə həmişə deyirdi: “Mən əvvəllər yadigar şəkilə maraqlı göstərmirdim. Amma indi görürəm ki, birlikdə olduğumuz, rəğbətımız olan şəhidlərin heç olmasa şəkli olsaydı, yaxşı olardı”.

Səngərə qayıdanda tövsiyələr verir və davamlı olaraq maraqlanırdı ki, həyata keçirək. Deyirdi: “Nə qədər ki, buradasız, könüllülərin problemlərindən xəbərdar olmağa, onları həll etməyə çalışın.”

Təzəlikdə hilal şəklində beton səngərlər qurmuşdular. Adada istifadə üçün çox əlverişli idi. Mənə dərhal smeta tutmağı tapşırırdı ki, lazımı qədər inşa edilsin. Əgər “Mehdi, bu səngərlərin xərci çox ağırdır”, desəydim, deyəcəkdi ki, əgər milyonlarla tükənə başa gəlsə və bir könüllünün burnunun qanamamasına səbəb olsa, dəyər. Bu könüllülərin qədrini bilin, biz bunların nökrüyük.¹

Müşahidə qülləsinin üzərində oturmuşdum. Düşmənin hərəkətliliyinə göz qoyurdum. Mehdi ağa qülləyə çıxdı. Salamlaşdıqdan sonra “Yorulmayasan!” deyib, dürbinin arxasına keçdi və bir müddət düşmən tərəfə baxdı. Sonra bir kənarda oturub dedi:

– Mömin, sizin burada gördüyünüz iş çox dəyərli və önəmli işdir. Qərargah məhz sizin gündəlik məruzənizə əsasən əməliyyat proqramları hazırlayır. İşinizə önəm verin, daha diqqətli olun.

Mehdi məndən düşmənin hərəkətlilik vəziyyətini soruşandan sonra qüllədən enib, səngərlərdən birinə tərəf getdi.

Gözətçilərdən biri deyirdi: “Mən müşahidə qülləsində olanda azan verilən kimi Mehdi qülləyə

¹ Əlirza Yəzdani

qalxır, orada azan verirdi. Amma kimsə onu tanımırды”.¹

Günəş qamışlığın arxasına sığınub, qürub edirdi. Şəfəq qızarırdı. Arasıkəsilməyən vəhşi partlayış səslərindən başqa səs gəlmirdi. Düşmən nəyin bahasına olursa olsun, adanı bizim əlimizdən almağı qət etmişdi. Aşura diviziyasına da nəyin bahasına olursa olsun, adanı saxlamaq əmri verilmişdi.

Qərargahdan xəbər verilmişdi ki, bu gün böyük ehtimalla mərkəzi pusquya hücum olunacaq. Biz zəruri ləvazimat və imkanları pusquya köçürməyə hazırlaşırıdıq. İçi qum dolu kisələr, sursat, azuqə və digər ləvazimatı qayığa yükləyib, sükançını gözləyirdik ki, mərkəzi pusquya doğru hərəkət edək. Bu zaman Mehdi Toyota ilə gəldi. Birbaşa qayığa tərəf gedib, mindi.

– Mömin, qayığın sükançısı haradadır?

– Mehdi ağa, biz də sükançını gözləyirik. Mərkəzi pusquya getməliyik.

– Xeyr! Bu gün heç kim pusquya getməyəcək. Düşmənin hücum ehtimalı var. Ləvazimatı mən özüm aparıram.

Sükançı gəlib çıxdı. Qayığı işə saldı. Bizdən bir neçə nəfər minmək istəsə də, Mehdi ağa icazə vermədi. Nə etdiksə, razılaşmadı və qayıq yola düşdü. Qayıq bizdən uzaqlaşdıqca nigarançılığımız daha da artırdı.²

¹ Əhməd Bayrami

² Firidun Neməti

1984-cü ilin payızı idi. Diviziyanın əməliyyat-kəşfiyyat bölməsindən bir qrup hərbi İraqın şimalında yerləşən bir bölgədən məlumat toplamaq üçün ölkənin qərbinə göndərilmişdik. Ezamiyyətin çətinlikləri, diviziya uşaqlarından uzaq düşmək, əsas əməliyyatın başlanma ehtimalı və bizim o əməliyyatda iştirak edə bilməməyimiz uşaqları əldən salmışdı. Belə bir vəziyyətdə Mehdi ağadan bir məktub gəldi. Şəxsi heyəti toplayıb, məktubu onlara oxudum:

Allahın adı ilə!

Əkrəmi qardaş, salam!

Ümid edirəm ki, bütün qardaşların əhvalı yaxşıdır. Allaha həmd olsun, işinizlə məşğulsuz. Siz gedəndə bir neçə kəlmə vəsiyyət edə, sizi yola sala bilmədim. Amma Kəbiri qardaşa tapşırırdım ki, mənim tərəfimdən sizə desin. Allah mömindən üzərinə düşən vəzifəni icra etməsini istəyir, vəzifənin növünü, böyüklüyünü, kiçikliyi yox. Üzərinizə düşən vəzifəyə yalnız iqlas və ilahi tapşırıq gözü ilə baxın. Buna görə də siz bütün qardaşlar, inşallah, orada işlərinizlə məşğul olun. (Hava şəraiti baxımından) yaranan hər bir fürsəti nəzərə alın və işlərinizi sürətləndirin. Sizin missiyanız Ühüd keçidində (dağ yolunda) dayanmaqla eynidir.

Ümid edirəm ki, İslam tarixinə nəzərən, Allah eləməmiş, heç bir süstlük, fikri təhlil, gələn xəbərlər, hətta başqa yerdə aparılan əməliyyatlar sizi işinizdən soyutmayacaq. Tapşırıqları güc və diqqətlə icra edin ki,

biz sizin yanınıza gələndə hər şey hazır olsun. İndi Allahla daha çox əlaqə yaratmaq, feyz mənbəyindən mənəviyyat kəsb etmək üçün ən yaxşı fürsətdir. Bizim üçün də dua edin. Allahdan hamınıza uğur nəsib etməsini diləyirəm. Əgər bizim şəhid olma xəbərimizi də gətirsələr, sizə tövsiyəm odur ki, işlərinizi ciddi şəkildə həyata keçirin. Bütün qardaşlara da deyin, yollarda get-gəl edərkən çox ehtiyatlı olsunlar. Pusqu və sürücülük baxımdan bir hadisə yaşanmasın. Yola çıxarkən mütləq yanacağı, maşınların texniki vəziyyətini və s. nəzərdən keçirin. Hər dəfə sürücüyə lazımı tapşırıqları verin. Minik vasitələrindən istifadədə son dərəcə diqqətli olun ki, ziyan dəyməsin.

Dualarınızda həqir bəndəni də unutmayın!

Kərbəla ziyarəti ümidi ilə!

08.01.1985

Məktubu oxuyub bitirəndə kollektiv arasına sükut çökdü. O gündən etibarən iş daha sürətlə davam etdi.¹

Mehdi İmam Rza (ə) batalyonuna tapşırıq vermişdi ki, 5-ci yolda təcili tibbi yardım xidmətləri üçün iki altı metrlik səngər qursunlar.

Diviziya yeni bir əməliyyata hazırlaşdı. Mehdi döyüş bölgəsinə ən yaxın yerdə təcili tibbi yardım məntəqəsi olmasını istəyirdi ki, ilk yardımı etmək mümkün olsun.

Bir neçə gün idi ki, səngərlərin inşası başlanmışdı. Amma iş ləng gedirdi. Yolların vəziyyəti elə idi ki,

¹ Əbdürrza Əkrəmi

ətrafını su basmışdı. Səngər inşa etmək üçün metal konstruksiyalardan istifadə etməkdən başqa yol yox idi. Konstruksiyaların qurulması tamamlandı. Yük maşınları gecə ikən kənarından adaya torpaq gətirildilər. Konstruksiyaların üstünü torpaqla örtürdük. Düşmənin kəşfiyyat uçuşları və hündür müşahidə qüllələri səbəbilə işin böyük hissəsi gecə görülürdü.

Adanın isti və rütubətli havası bu çətinlikləri daha da artırır.

Batalyon güclərinin gecə-gündüz göstərdikləri söylər nəticəsində konstruksiyalar hazır oldu. Təcili tibbi yardım avadanlıqlarının səngərə yerləşdirilməsi işi başlandı. Səngərin kənarında hazırlanmış konstruksiyalara baxırdım. Artıq heç bir partlayış onları dağıda bilməzdi. İki altı metrlik səngər təcili tibbi yardım üçün pis deyildi. Əməliyyat gecəsi yaralılar üçün rahat yer ola bilərdi. Bunları düşünürdüm ki, uzaqdan Mehdi'nin bizə tərəf gəldiyini gördüm.

Salamlayıb hal-əhval tutduqdan sonra onu səngərlərə baxmağa dəvət etdim. Onunla birlikdə təcili tibbi yardım səngərlərinə tərəf yola düşdüm. Mehdi ağa konstruksiyaları görüb, təşəkkür etdi və onlardan birinə daxil oldu.

– İsmayıl qardaş! Çox yaxşı olub. Allah hamınıza kömək olsun! Bu gün konstruksiyalardan birini dəniz bölməsinə təhvil verin, sabahdan yerləşsinlər.

Zarafat etdiyini düşündüm. Amma heç də elə görünmürdü. Narahat oldum. Bir həftə gecə-gündüz işləmişdik ki, səngər hazır olsun. İndi isə Mehdi ağa hazır səngəri dəniz bölməsinə təhvil vermək istəyir. Mehdiyə qarşı çıxmaq istəməzdim. Amma səngəri təhvil versəydik, sabah yaralıları düşmən atəşinin altında müalicə etməli olacaqdıq. Buna görə də dedim:

– Mehdi ağa, biz bir həftədir burada can qoyuruq. Əgər dəniz bölməsi səngər istəyirsə, özü gəlsin, səngər qursun. Əməliyyat gecəsi yaralıların tələf olmasına kim cavab verəcək? Cabbarzadə qardaş, əgər səngəri təhvil verməli olsaq, bizdən bir şey gözləməyin. Biz bu vəziyyətdə işləyə bilmərik.

Mehdi başını aşağı saldı. Bir söz demədi. Bir az keçəndən sonra dedi:

– İsmayıl qardaş, bir az yaxına gəl.

Duruxdum. Mehdi nə etmək istəyirdi? Tərəddüdlə yaxınlaşdım. Mehdi əlini boynuma saldı, üzümdən öpdü. Sonra astadan pıçıldadı:

– Səngəri verirsənmi?

Ürəyim yerindən oynadı. Qəhər məni boğdu. Ağlamaq istəyirdim. Amma Mehdi ağa məndən cavab gözləyirdi. İxtiyarsız cavab verdim:

– Mehdi ağa, səngər nədir ki, siz bizdən can istəyin. Hər iki səngəri də istəsəniz, sözümüz yoxdu. Yenidən başqa səngər inşa edərik, çadır qurarıq...

– Yox, İsmayıl ağa! Əgər səngərlərdən birini dəniz bölməsinə versəniz, işləri yoluna düşər.¹

5-ci yolla düşmən arasında məsafənin çox olması yaralıları təhlükəyə atırdı. Həm də bu məsafənin böyük hissəsini su və qamışlıq örtmüşdü. Bu yaralıların daşınmasını bir sıra çətinliklərlə üzləşdirirdi. Uzun müddət idi ki, Mehdi, 5-ci yolla düşmən xətti arasında təcili tibbi yardım postu qurmağı düşünürdü. Bu, suyun arasında yaralıların ayaqüstü sarğı və s. yardımlardan sonra arxa cəbhəyə göndərilməsini təmin edəcəkdi.

Bir gün arxamızca adam göndərdi. Nəzərzadə və doktor Cabbarzadə ilə birlikdə onun yanına getdik. Özü layihə hazırlamışdı. Onu bizə verdi. O günün sabahı təcili tibbi yardım postunun inşasına başlandı. İş, qızmar cənub günəşi altında davam edirdi. Təcili tibbi yardım postunun inşasının son mərhələləri həyata keçirdi. Post suyun üzərində qurulmuşdu və yerdəyişmə imkanına malik idi. Mehdi ağa gəlib, postu gördü.

– Sökün. Bir işə yaramır.

Sonra başqa bir layihə verdi. Biz onu inşa etdik. Yenə gəlib baxdı.

– Yaxşı deyil. Avadanlıq həddən artıq çoxdur, həm də ağırdır. Suya batacaq. Avadanlığın bir azını götürün.

¹ Doktor İsmayıl Cabbarzadə

Yenə hər şey yenidən başlandı. İş sona yetəndə Mehdi gəlib posta baxdı. Bizimlə yanaşı addımlayaraq dedi:

–Təyyib ağa, bir şey desəm, narahat olmazsınız ki?

– Niyə narahat oluruq, Mehdi ağa!

– Sökün, bu suyun üstündə qalmayacaq. Bilirəm ki, indi ürəyinizdə məni söyürsünüz, amma başqa çıxış yolu yoxdur.

Mehdi “Ölün!” desəydi, biz fəxr edərdik ki, o bizi layiq görüb və bizə onun üçün ölməyi əmr edib. Amma indi o, deyirdi ki... Gözlərim doldu və dedim:

– Mehdi ağa, bu nə sözdür? Əgər siz bizdən yüz dəfə də bu işi yenidən başlamağımızı istəsəniz, etiraz etmərik.

– Yox, Təyyib ağa! Siz qızmar günəşin altında bu postu üç dəfə tikmisiz. Hər dəfəsində də mən gəlib bir kəlmə “Sökün və yenisini tikin!” demişəm. Sizin səbrinizin də bir həddi var.

Mehdi çox narahat idi. Birbaşa üzümüzə baxmırdı. Bir halda ki, bizim Allahımızdan idi, o bizdən bir şey istəsin, biz də İslam yolunda yerinə yetirək və onu sevindirək.¹

Günortadan sonra saat beş radələri idi. Mən və doktor Cabbarzadə Mehdi ilə birlikdə əməliyyat bölgəsinə baxmağa getməli idik. Mustafa Mövləvi qayığı gətirməyə getmişdi. Ayaq üstə dayanıb gözləyirdik ki, Mustafa gəlsin, gedək.

¹ Təyyib Şahini

Yol boyu var-gəl edəndə Mehdi səngərlərin antisanitar şəraitdə olduğunu gördü və səngərlərə tərəf getdi. Mən və doktor uzaqdan baxırdıq.

Mehdi səngərlərin yanına çatanda ətrafda tökülmüş tullantıları toplamağa başladı. Zibilləri yığıb yolun qırağında həmin məqsəd üçün qazılan quyuya tökür, yenə səngərlərə tərəf qayıdırdı.

Diviziya komandirinin zibilləri toplamasını görüb utanırdıq. Gedib mane olmaq istəyirdik, amma bilirdik ki, sözə baxmamağı bir yana, hələ əsəbiləşəcək də. Odur ki, qollarımızı çırmayıb, köməyə getdik. Ətrafı bir az təmizləmişdik ki, Mehdi zibillərin arasından bir bağlama sabun tapdı.

Görün müsəlmanların beytülməlini neynirlər? Bilirsiniz, bunları cəbhəyə kimlər göndərir? Bilirsiniz, bunlar kimlərin pulu ilə tədarük görülür? Allaha nə cavab verəcəksiz?

Çox əsəbiləşmişdi. Mən o vaxta qədər Mehдини belə bir vəziyyətdə görməmişdim. Üzü qızarmışdı. Dayanmadan dodağının altında təkrar edirdi: "Allaha cavab verə bilmərik!" Doktor Mehdi ağanın narahat olduğunu görüb, gözü ilə mənə işarə etdi ki, sabun bağlamasını onun gözü önündən götürüm.

Sabunları səngərlərdən birinə qoydum. Mən geri dönəndə təmizlik qrupumuz dəniz qüvvələri səngərinə çatmışdı. Səngərlərin ətrafında zibil yığınları toplanmışdı. Yolun vəziyyəti dağınıq görünürdü. Mehdi, dodağının altında başqalarının da eşidəcəyi

şəkildə zümzümə edirdi: “Ey möminlər, təmizlik imandandır. Ey müsəlmanlar, təmizlik imandandır”. Birdən gözü qiymətli bir şeyə sataşmış kimi səngərlərdən birinin kənarına getdi. Zibillərin arasından bir qalay qutu çıxartdı. Mehdi qutunu əlində tutub, bizə tərəf gəlirdi.

– Bu nə vəziyyətdir? Nə üçün naşükürlük edirsiniz? Nə üçün səhlənkarlıq edirsiniz? Buranın məsul şəxslərini tapın. Burada cavabdeh şəxs kimdir? Gəlsin cavab versin.

Özümü itirmişdim. Bilmirdim, bir qutu xurmaya görə bu qədər əsəbiləşməyə dəyərdimi? Uşaqlardan biri səngərin məsulunu tapmağa getdi. Mehdi süngü istədi. Qutunun ağzını açdı. Bu zaman onlar da gəlib çatdılar.

– Mömin, bu xurma zibillərin içində neynir? Bunları nə üçün buraya atmısınız?

Səngərin məsulu hər şeydən xəbərsiz halda Mehdinin sözünü kəsib dedi:

– Mehdi ağa, bu xurmalar xarabdır, yeyə bilməzdik.

Mehdi süngü ilə qutunun qapağını qaldırdı:

– Hanı? Hanı xarab? Gəl, göstər görüm.

Sonra süngü ilə xurmanın zibillərə qarışmış hissəsini ayırdı və qalanını isə yuyub mənə verdi.

– Təyyib ağa, bunları apar, səngərə qoy. Özüm bunlardan qeysava¹ bişirəcəm. Xurma bağlamasını alıb,

¹ Xurma və yağdan hazırlanan yerli yemək

səngərə tərəf yollandım. Mənim ardımca o qardaş da üzrxahlıq edib, oraya gəldi.

Qayıdanda Mehдинin, doktorun və başqa bir neçə nəfərin zibilləri topladıqlarını gördüm. Mehdi məni görəndə qəddini düzəldib dedi:

– Təyyib ağa, əgər bunları bizə necə göndərdiklərini bilsək, əgər bunları dul qadınların, şəhid analarının və övladlarının öz qarnından kəsib, cəbhəyə göndərdiyini bilsək, belə etmərik. Allah şahiddir ki, əgər sən və doktor burada olmasaydınız, qalan xurmaları da yuyub, özümlə aparacaqdım.

Mehдинin tapdığı xurma qutusu elə bir vəziyyətdə idi ki, mən onu görsəydim, güman ki, heç əhəmiyyət verməzdim. Amma Mehdi onun xarab xurmalarından da keçə bilmirdi.

Mustafa gəlmişdi. Bölgəyə baxış keçirmək üçün ön xəttə getməyə hazırlaşdıq. Qayığa tərəf gedəndə Mehdi dedi:

– Təyyib ağa, Allah çox mehribandır! Biz burada bir müddət Allaha xatir işlədik. O dünyada mükafatını verməklə yanaşı, bu dünyada da öncədən mükafatını verir.

Mehдинin nə demək istədiyini anlamadım. Ona görə də soruşdum:

– Bu dünyada verdiyi mükafat nə idi?

– Təyyib, anlamadınmı? Bəs o xurma qutusu nə idi? O xurma qutusu bizim bugünkü işimizin mükafatı idi.

Buna görə də deyirəm ki, Allah çox mehribandır. Hətta tərimizi də soyumağa qoymadı.

Bizim hadisələrə baxışımız nə qədər fərqli idi. Biz nə qədər dayaz və səthi yanaşırdıq. Mehdi öz ətrafına daha çox düşüncə ilə baxırdı və buna görə də başqalarından tamamilə fərqli idi.¹

Yemək daşıyan maşın düşmən tərəfindən hədəfə alınmışdı. Gecə saat on ikiyə qədər şam yeməyindən xəbər-ətər yox idi. Böyük təsərrüfat səngərində hazır vəziyyətdə gözləyirdilər ki, yemək gələrsə, postlara və pusqulara çatdırsınlar.

Sürücünün səsi düşmən güllələri arasından eşidilirdi. Mən səngərdən bayıra çıxdım.

– Təsərrüfat məsulu! Bölüyün təsərrüfat məsulu!

Bölüyün böyük qazanlarını əlimə alıb Toyotaya tərəf getdim ki, yemək çəksinlər. Sonra sükançının səngərinə getdim ki, onu oyadım, yeməkləri bölüyün postlarına və pusqularına çatdıraraq. Səngərə bir neçə addım qalmışdım. Mehdi və Mustafa Mövləvini gördüm. Onlar ön xəttə getməyə hazırlaşmışdılar.

Mehdi məni görəndə soruşdu: “Qardaş, sən gözətçisən?” Cavab verdim: “Yox, Mehdi ağa, mən bölüyün təsərrüfat məsuluyam”. Yeməyin gecikmə səbəbini izah etdim və bildirdim ki, sükançını yuxudan oyatmağa gəlmişəm. Postlara və pusqulara yemək çatdırmalıyıq.

¹ Təyyib Şahini, Doktor İsmayıl Cabbarzadə

– Bir döyüşçünü gecənin bu saatında oyatmaq günahdır. Onlar yorğundurlar. Siz də sükançının gecə istirahətindən məhrum olmasına razı olmazsınız.

Allah sizə kömək olsun! Gəl yolu göstər, mən qayıqla yeməyi uşaqlara çatdırım.

Az da olsa Mehdi ilə birlikdə olmaq istəyimə baxmayaraq, onun söylədiyi olacaq iş deyildi. Diviziya komandiri işini-gücünü atıb, yemək paylamağa getmək istəyirdi.

– Yox, Mehdi ağa, sükançı özü tapşırıb ki, yemək gələndə onu oyadım. Həm də sizin daha önəmli işləriniz var.

Sözümü kəsib dedi:

– Yox, mömin! İş işdir. Sizin Allah yanında mükafatınız bizim kimilərin mükafatından çoxdur. İcazə verin, heç olmasa bir dəfə mən də sizinlə çiyin-çiyinə gəlim.

Sonda onun ısrarı ilə qazanları qayığa apardıq və ön xəttə doğru hərəkət etdik.

Sükan Mehдинin əlində idi. Qayıq döngəli su yolları ilə gedirdi. Mən diviziya komandirinin yanında olduğum üçün sevinirdim. Amma Mehдинin nə üçün mənimlə birlikdə gəldiyini biləndə özümdən utanırdım. Bilmirdim, batalyon komandiri məni bu vəziyyətdə görsə, necə davranacaq.

Düşmən atəşi susmaq bilmirdi. Güllələr ara-sıra su yollarına düşür, suyu üz-gözümüzdə sıçradırdı. Mehdi

ağa görəndə ki, mən xəcalətdən başımı aşağı salmışam, susqunluğunu pozdu:

– Qardaş, siz nə üçün güllələr partlayanda başınızı əymirsiniz?

– Doğrusu, Mehdi ağa, biz öyrəşmişik. Partlamadan qabaqki səsdən mərminin hara düşəcəyini bilirik.

– Hardan ezam olunmusunuz?

– Təbrizdən.

– Afərin sizin kimi cəsarətli və qorxmaz döyüşçülərə! Neçə əməliyyatda iştirak etmişən?

– Mehdi ağa, elə də çox deyil... Amma Allahın lütfü ilə iki əməliyyatda döyüşçü kimi iştirak etmişəm.

– Gələcək əməliyyatda da iştirak etməyə hazırsan?

– Niyə də yox, Mehdi ağa! Biz bura bunun üçün gəlmişik. Həm də mən şəhid olmazdan qabaq diviziyada olan bir şəhid dostumla yuxuda əhd-peyman bağlamışam ki, sağ olduğum müddətdə, müharibə qurtarana qədər döyüş cəbhələrini tərk etməyim.

İlk posta çatmışdıq. Gecə saat biri göstərirdi. Bir saat idi ki, yolda Mehdi ilə həmsöhbət idik. Amma bu bir saat çox tez keçdi. Yemək almağa gələn uşaqlar Mehдини görəndə özlərini itirirdilər. Döyüşçü yoldaşlarına xəbər verir və Mehдинin pişvazına çıxırdılar. Aclıq və yeməyin gecikməyi yaddan çıxırdı. Hər kəs xüsusi rəğbət və şövqlə Mehdi ilə hal-əhval tuturdu. Mehdi yemək gecikdiyi üçün bir-bir bütün

könüllülərdən üzrxahlıq edəndən sonra növbəti post və pusquya tərəf yola düşdük.¹

Qayıq və katerlərin adaya köçürülməsi başlanmışdı. Qoşqulu yük maşınları gizliliyi qorumaq üçün adaya gecə yarısı gəlib çatırdılar. Qayıqları suya salandan sonra hava aydınlaşmamış adanı tərk edirdilər.

İşin önəmi onun müəyyən zamanda bitməsinə tələb edirdi. Qayıqları gizlətmək üçün qamışlıqların arasına çəkir, üstünü də qarğı ilə örtürdük. Qayıqları qoşmalar üzərində bərkitmək üçün istifadə olunan kağız, taxta və digər şeylər toplanıb gizlədilirdi. Gün çıxmamış bölgə yenə normal vəziyyətə qayıdırdı. Mehdi əksər gecələr bizim yanımızda olur və işə nəzarət edirdi.

O gecə Mehdi bir parça üzən körpü üzərində dayanıb qaldırıcı kranı yönləndirirdi ki, qayıqları suya salsın. Kranın səsi Mehдинin səsini eşitməyimizə mane olurdu. Ona görə də Mehdi ucadan danışırdı. Üzgözünə o qədər su sıçramışdı ki, başdan-ayağa yaş idi. Bilirdik ki, işin sonuna qədər özü orada olmalıdır. Qayıqların üstünü örtməklə məşğul idim. Bir nəfərin mənə tərəf gəldiyini gördüm.

– Bakiri ağa, sizsiz?

Ordu güclərindən idi. Burada nə işi vardı? Dedim:

– Yox, Bakiri deyiləm... Nə işiniz var?

– Biz 28-ci diviziyadan gəlmişik. Onunla toplantımız var. Dərhal onu görməliyik.

¹ Məhəmmədrza Tağızadə Təvana

O mənimlə söhbət edəndə yoldaşları da gəldilər. Görkəmlərindən diviziya komandirləri olduqları bəlli idi. Sonradan eşitdim ki, bu əməliyyatda Kürdüstan diviziyası da dəstək verəcək. Əlimi uzadaraq suyun içində qayıqları yerbəyer edən Mehдини göstərdim. Heyrətə düşmüşdülər ki, diviziya komandiri hara, qayıqları gizlətmək hara? Həm də gecə və suyun içində.

– Siz burda dayanın, mən onu çağırım.

Mehdiyə tərəf addımladım. Aşura diviziyasının komandiri başdan-ayağa su içində qarşımda dayanmışdı.¹

Mehdinin qərargahda toplantısı var idi. Mən onu iclasa çatdırmalı idim. O, maşına minəndə dedi: “Möhkəm sür, iclasa çataq”.

Hələ adadan çıxmamışdıq. Toyota sürətlə şütüyürdü. Yolun kənarında bir neçə könüllü dayanmışdı. Maşına əl etdilər. Mehdi xüsusi həssaslıq göstərirdi. Yubanmamalıydıq. İclasın vaxtı keçirdi. Ayağım qaz pedalının üstündə idi. Maşın havanı yarıb, irəliləyirdi. Birdən Mehdi dedi:

– Könüllüləri görmədinmi? Maşını saxla.

– Mehdi ağa, özünüz dediniz ki, sürətlə sürüm, iclasa çataq. Mən də ona görə saxlamadım.

– Yox, qardaş! İşimiz nə qədər vacib olsa da könüllüləri mindirmək ondan önəmlidir. Qayıt, onları götür.¹

¹ Həmid Qudərzi

Adadan geriyə qayıdırdıq. Top və mərmə güllələri noğul-nabat kimi yağırdı. Hələ müəyyən məsafə qət etməmiş, qərribə səslər çıxarıb söndü. Maşını yolun kənarına çəkdim və nasazlığı yoxlamaq üçün aşağı düşdüm.

Yolda maşınların get-gəli çox idi. Düşmən atəşi nigarançılığı daha da artırırdı. Məndən bir az aşağıda Toyota markalı təcili tibbi yardım maşını dayandı. Gedib demək istəyirdim ki, axı, sən burada niyə dayanmısan? Yolun ətrafına bu qədər mərmə atılır. Sən və mən də istiqamət veririk. Amma peşman oldum. Maşına tərəf qayıtdım. Əgər uzun çəksəydi, güllələr maşının üstünə düşə bilərdi. Nə qədər cəhd etdimsə, maşını düzəldə bilmədim. Müxtəlif hissələrinə baxdım. Amma nə qədər çalışdımsa, işə düşmədi. Düşündüm ki, gedim görüm tibbi yardım maşınının sürücüsü kömək edə bilər? Bir neçə addım getməmiş, maşının içində Mustafanı tanıdım. Yaxınlaşdım. Mehdi də maşında oturmuşdu. Qayıtmaq istəyəndə maşından düşdülər. Hal-əhval tutandan sonra dayanmağımın səbəbini soruşdular. Maşının diviziyaya aid olduğunu görəndə nigaran olub orada gözləmişdilər.

Nasazlıq aradan qalxandan sonra sağollaşib, yola düşdüm. Onlar da əməliyyat bölgəsinin axırına qədər arxamca gəldilər ki, maşında problem yaransa, tək olmayacaq.²

¹ Həmid Şükri

² Yəduallah Yədi

Vida

İmam Hüseyin (ə) batalyonu avarçəkmə təlimlərinin son günlərini keçirirdi. Sabilə çayı gecə-gündüz şahid idi ki, batalyon gücləri əməliyyata hazırlaşmağa çalışır.

Bir gün Mehdi bizim təlim keçdiyimiz yerə gəlib dedi: “Batalyon güclərini məzuniyyətə göndərin”. Hamımız donub qaldıq. Zeyd postunda da baş tutacaq əməliyyatda belə oldu. Mehdi gəldi, hərbi güclər üçün söhbət etdi və sonra əməliyyatın ifşa olunması xəbərini verdi. Deyəsən, yenə əməliyyatın üstü açılmışdı. Amma Mehdinin sonrakı sözləri hamını arxayın etdi. Düşmənin aldanması üçün bir müddət hərbi güclər bölgədən uzaq olmalı idilər. Bu zaman həm onlar istirahət etmiş olar, həm də batalyonun şəxsi heyəti avarçəkmə təlimi alıb, əməliyyata hazırlanmış olar. Mən və İbrahim Əlinejad¹ da şəxsi heyətə daxil idik. Daha öncə avarçəkmə təlimi keçmişdik. Mehdinin dediyinə görə, kimsə bizim nə təlim aldığımızı

¹ İbrahim Əlinejad müharibənin son illərində şəhid oldu.

bilməməli idi. O günə qədər kimsə bizim avarçəkmə təlimi keçdiyimizi bilmirdi.

Şəxsi heyətin təlimləri başlananda Mehdi İmam Hüseyn (ə) batalyonunun komandiri Əsğər Qəssaba¹ dedi: “Bu qardaşlar da kifayət qədər təlimat alıblar. Onlardan da istifadə edə bilərsiz”. Birdən bütün baxışlar bizə yönəldi. Bu haqda heç kimlə danışmamağımıza təəccüblənirdilər. Biz isə Mehdi ilə bağladığımız əhdə sadıq qala bildiyimiz üçün sevincimizdən yerə-göyə sığmırdıq.

Kiçik qayıqlara kim minirdisə, qayıq aşır və suya düşürdü. Avar çəkmək xüsusi məharət tələb edirdi. Hamı öyrənməli idi. Mehdi, batalyonun şəxsi heyətindən bəzilərinin avar çəkməyi bilmədiyini üçün suya düşdüyünü görüb, özü qayığa atıldı. Başqaları utanmasın deyə naşılıq edib, suya düşdü və sudan başdan-ayağa islanmış halda çıxdı.²

– Gedək!

Maşını işə sladım və qərargaha doğru hərəkət etdik. Gözlərimi yola dikmişdim və yaddaşım uzaq xatirələrdə var-gəl edirdi. Cənub günəşi şüşənin arxasından işgəncə verirdi. Kondisioneri yandırmaq istəsəm də, cəsərim çatmırdı. Mehdi maşına minəndən əlcək qutusundan kiçik Qurani götürüb oxuyurdu.

¹ O, Bədr əməliyyatında Dəclənin o tayında şəhid oldu.

² Əliəkbər Puzeşpəzir

Yol uzun idi və üz-gözümüzdən tər axırdı. “Ya Əli!” deyib, kondisionerin düyməsini basdım. Sərin və xoş hava təzyiqlə maşına daxil oldu və mənə yeni bir can verdi. Amma gözaltı Mehdiyi süzürdüm. Bir neçə dəqiqə keçəndən sonra Mehdi şəhadət barmağını Quranın arasına qoydu və üzünü mənə çevirib dedi:

– Allah bəndəsi, bilirsən, kondisioneri yandıranda yanacaq məsrəfi artır? Söndür! Səngərdə uşaqlar kondisioner altında oturlarını ki, sən kondisioner yandırırısan?

Bilirdim, qoymayacaq. Onun işi bu idi. Hər dəfə kondisioneri yandıranda qayıdıb deyirdi ki, Fərcad qardaş, yenə nə oldu? Mən də kondisioneri söndürürdüm. Mehdiyin əxlaq və davranışı yer aləminə aid deyildi. Özünü bir çox şeylərdən məhrum edirdi. Hər kəs onunla yola gedə bilmirdi. Bəzən inad edirdin, istəyirdin ki, onunla yola çıxmıyasan. “Gəl hesabla, görüm, iyirmi-otuz kilometr yolda bu maşın nə qədər yanacaq işlədir?” – deyirdi. Oturub hesablayırdın. Bilmirdin nə üçün istəyir. Düşünürdün ki, yəqin diviziyanın daşınma işləri üçün hazırlıq görür. Yaxud, silahlı qüvvələrin əməliyyat bölgəsinə daşınma xərcini hesablayır. Müəmma həllini tapandan sonra əlini cibinə salır, iyirmi-otuz kilometr yanacaq pulunu çıxarır və diviziyanın hesabına köçürürdü. “Yadımdadırsa, dünən maşını iyirmi-otuz kilometr şəxsi iş üçün sürmüşdük. Yadındadı?” – deyirdi. Sən isə sadəcə mat-mat baxırdın ki, bu nə deməkdir? Ev

üçün, həm də öz evin üçün alış-veriş etmək şəxsi işdirmi? Sənin həyat yoldaşın Əhvazda düşmən atəşinin altında yaşayırsa, döyüşçü sayılmaya bilərmə? Bu qədər ciddilik nəyə lazımdır?

Amma Mehдинin hər şeyə qanəedicisi səbəbi var idi.

Bir gün dedim: “Mehdi ağa, icazə versəniz, məşin üçün kiçik bir kauçuk soyuducu alım. Bəzi şeyləri oraya qoyum ki, nahara və şama çatmayanda götürüb yeyək.” İti baxışlarını gözlərimə dikdi. Mən utandığımından başımı aşağı saldım. Tək o baxış kifayət idi. Amma buna baxmayaraq, dedi: “Allahın mömin bəndəsi! Bütün döyüşçülər üçün bu imkan yaradılıbmı? Bizim məşinimizin soyuducusunda sərini alma suyu olsun, ön xətdə isə döyüşçülər həтта isti və bulanıq sudan məhrum olsunlar? Bu doğrudur? Yox, mömin! Bizim üçün döyüşçülərlə bağlı bu qədər səhlənkərlik bəsdir. Əgər bunların cavabını verə bilsək böyük işdir.”

Qərargaha çatdıq. Mehдинi yuxudan oyatdım. Məşindən düşdü.

– Fərcad qardaş! Siz də gəlin.

Mehdi hələ yuxulu idi. Neçə gün idi ki, çox az yatırdı. Gecə-gündüz işləyirdi. Gözləri keçmiş əməliyyatlardakı kimi çökəyə düşmüş, bədənini sınımışdı. Yalnız məşinə minib, uzaq yola çıxanda gözlərini yumur, çimirdi.

Komanda məntəqəsinə çatdıq. Mən Mehдинin ardınca səngərə daxil oldum. İlk dəfə idi ki, Mehdi ilə

birlikdə qərargaha gedirdim. Möhsün Rzayini də orada gördüm. Toplantı saatlarla uzun çəkdi. Mən isə bütün bu saatlar ərzində bir qıraqda oturmuşdum.

Möhsün ağa Mehdiyə qəribə rəğbət göstərirdi. Başqaları da hörmətini saxlayırdılar. Mən Mehдинin komandirlər arasındakı hörmətini hələ indi anladım. Toplantı bitmişdi. Mehdi sağollaşmaq istəyirdi. Möhsün ağa onu bir küncə çəkib, söhbətə başladı. Möhsünün söhbətlərinin məzmunu eşitdiyim qədər ilə belə idi:

“Mehdi, hamımızın ümidi sənsən... Çox çalışmalısınız ki, tapşırıqları qüsuruz yerinə yetirəsiniz. Özündən də muğayat ol! Bizi tək qoyma!

Qərargahdan çıxdıq. Yolda kinayə ilə soruşdum:

– Bəzilərinə də yaman hörmət edirlər. Deyəsən, yenə xəbər var. Elə deyil, Mehdi ağa?

Xəfif bir təbəssüm üzünü aydınlatdı:

– İmamın tövsiyəsidir.

– İmam nə tövsiyə edib ki?

– Bir gün komandirlərlə birlikdə İmamın görüşünə getmişdik. Mən çox ağladım. İmamdan istədim ki, siz Allah, dua edin, şəhid olum! O görüşdə Xamenei ağa üzünü mənə tutub dedi: “Sən özün kimi birini tap, Aşura diviziyasını tapşıraq. Sonra mən İmamdan sən üçün dua etməsini istəyəcəm. Belə birini tanıyırsan?” Ondan sonra İmam məni tapşırdı.

Gecə yarını keçmişdi. Diviziya qarnizonuna çatdıq. Bütün yolu Mehдинin dediklərini düşünürdüm. Deyəsən, bu əməliyyatda onunla sağollaşmalı olacağıq.

Bizim üçün adyal qalmamışdı. Mehdi və mən bir adyalı üstümüzə çəkdik. O, yatdı. Amma mən gözlərimi yumsam da oyaq idim. Eşitmişdim ki, Mehдинin gecə namazı qəzaya qalmır. Amma onun gecə namazının ətri ilə nəfəs almaq istəyirdim.

Yorğun idim. Amma özümü sıxdım və yatmadım. Bir saat keçməzdə ki, Mehdi sakitcə adyalın altından çıxdı və ehmal-ehmal bayıra getdi. Bir az keçəndən sonra mən də ardınca getdim.

Qarnizonun bir küncündə xəlvətə çəkilmişdi. Göz yaşı tökür, dua edir və namaz qılırdı.

O günə qədər Mehдини layiqincə tanımadığım üçün özümü qınayırdım.¹

Meydanda tamam başqa əhvali-ruhiyyə var idi. Batalyonlar cərgəyə düzülüb diviziya komandirinin gəlməyini gözləyirdilər. Əlvən bayraqlar küləkdə rəqs edirdi. Bütün bunlar yeni bir əməliyyatın müjdəsini verirdi. Hamının gözü Mehдинin çıxışı üçün qurulan müvəqqəti tribunada idi.

Mehdi Bakiri bütün könüllülərin sevimlisi idi. Bilirdim ki, çıxışdan sonra bu qədər könüllünü saxlamaq asan olmayacaq. Mehдинin sözü bitən kimi, bütün könüllülər ona tərəf hücum çəkdilər və qucaqlarına aldılar. Elə ötən əməliyyatda Mehдини

¹ Mehdi Fərcad

uşaqların əlindən zorla aldıq. Toyotanın arxasına atıb, meydandan uzaqlaşdırdıq. Amma bütün bunlara baxmayaraq, könüllülərdən biri Mehdi ilə birlikdə özünü Toyotanın arxasına atdı. O, Mehдинin ayaqlarını qucaqlamışdı. Nə qədər etsək də, əl çəkmirdi. Öpür və ağlayırdı. Mehdi də ona qoşulmuşdu.

Qərargaha çatana qədər Toyotanın arxasında başqa bir aləm vardı. Hamı ağlayırdı. Amma o könüllü ilə Mehдинin əhvalı heç kimdə yox idi. Bir-birləri ilə pıçıldaşır, zar-zar ağlayırdılar. O, zorla Mehдинin ayaqlarını öpür, Mehдинin israrları isə fayda vermirdi.

Salam olsun Məhəmmədə! Salam olsun İmamın yavərinə!

Özümə gələndə, artıq Mehdi tribunada dayanmışdı. Bütün meydan bir ağızdan şüar səsləndirirdi: “Ey azadə komandır, hazırıq, hazır!” Mehdi hamını sakitləşməyə çağırırdı. Amma uşaqlar əl çəkmirdilər.

Meydan get-gedə sakitləşir, Mehdi söhbətə başlayır. Hamı gözlərini Mehдинin üzünə dikib. Mən isə sözlərini eşitməkdən daha çox yorğun və sınıxmış çöhrəsinə baxırdım. Bu müddət ərzində onun başına nələr gəlmişdi? Üz-gözündən yuxusuzluq yağırdı.

“Qardaşlar, bu, çox çətin əməliyyat olacaq. Bilməliyik ki, bu əməliyyat uğurlu olmasa, növbəti əməliyyat daha da çətin olacaq. Çünki Allah Öz mömin bəndələrini zaman keçdikcə başqa sınaqlarla üzləşdirir. Bütün qardaşlar qəti qərar verməlidirlər. Kənddə və şəhərdə qalan rəğbət və bağlarınızı bir kənara qoyun.

İradəli və qərarlı olun! Bütün qardaşlar Allaha təvəkkül edərək qərara gəlsinlər. Yoxsa, Allah eləməmiş, qərarsız və qətiyyətsiz olarıq. Tərəddüd iynənin ucu qədər də olsa, ilahi yardıma mane olur. Əməliyyat gecəsi qabağa getmək istəyən hər bir qardaş öz qərarını verməlidir. Allah eləməmiş, bir qardaşın əhvali-ruhiyyəsi düşkün olsa, qabağa getməməlidir. Kim qərar verə bilmirsə, bizimlə gəlməsin. Yox, Allah eləməmiş, bizə zərbə vuracaq.

Bütün qardaşlar öz qərarlarını bildiriqlər. Amma mən əməliyyatın çətin olmasını nəzərə alaraq təkid edirəm. Siz həzrət İbrahim (ə) kimi olmalısınız ki, Allahın rəhməti sizə şamil olsun. Onun kimi alovun içinə girin. Allah məsləhət bilsə, düşmən sıralarına nüfuz edəcəksiz.

Müqavimət silahından mümkün qədər istifadə etməliyik. Allah bizim müqavimətimizi görəndə Öz rəhmətini bizə şamil edir. Əgər iyirmi iki nəfərlik bir dəstədən bir nəfər qalsa, o bir nəfər müqavimət göstərməlidir. Əgər üç yüz nəfərlik bir batalyondan bir nəfər qalsa, o bir nəfər müqavimət göstərməlidir. Hətta komandiriniz şəhid olsa, "Komandirimiz yoxdur!" deyib, həvəsdən düşməyin. Bu, Şeytanın vəsvəsidir. Bizim əsl komandirimiz Allah və İmam Zamandır (ə). Əsas onlardır, biz müvəqqətiyik. Biz sizi döyüş meydanına aparmaq üçün bir vasitəyik. Biz şəhid olanda komandir siz özünüzsüz. Bizim vəzifəmiz son

nəfəsimizə qədər müqavimət göstərmək, rəhbərliyə itaət etməkdir.”

Tüklərim biz-biz olmuşdu. Mehdi başqa cür danışırdı. Kərbəla ətri gəlirdi. Aşura ətri duyulurdu.

“Hücum əmri verilmədən kimsə atəş açmasın. Hətta yaralı da olsa, ağzına dəsmal tıxamalı, dişlərini sıxmalı, səsinə boğmalı, fəğan etməməlidir. Fəğan etmək sizin zəifliyinizi göstərir.

Hər gülləbaranda “Subhanəllah!” deyin. Əməliyyatda yorulmayın. Hər bir döyüş və əməliyyatda şəhidləri və yaralıları geri çəkin. Qalanlar isə təşkilatlanıb işlərini davam etdirləsinlər.

Sizi narahat etdinsə bağışlayın. Ümid edirəm ki, deyəcəklərim sizin pak qəlbinizdən uzaqdır. Amma Şeytan əl çəkmir. Şeytan bəzən daha aram və şəriət donunda önə çıxır. Buna görə də qələbə sizi qürurlandırmasın. Vasitələrdən mümkün olan bütün istifadələri edin. Əgər avar sınırsa, onu əvəzləyəcək başqa avar olmazsa, elə həmin qayıqla əməliyyatı başa çatdırmalıyıq. Dalğın geyimlərini yaxşı saxlayın. Bir ildir ki, bu imkanları gözləyirdik... Yaxşı olar ki, döyüş meydanında əli titrəyə, dizləri əsə, ürək döyüntüsü şiddətlənə biləcək kəslər iştirak etməsinlər. Elə buradan geri qayıtsınlar. Bu əməliyyatda şücaətə, imana, fədakarlığa və canından keçməyə ehtiyac var. Qəlbi iman və yəqinliklə dolub-daşanlara ehtiyac var. Allah yolunda öz varlığından keçməyə hazır olanlara

ehtiyac var. Eynilə Kərbəla çölündə imam Hüseyin (ə) fədailəri kimi...

Bu, canından keçənlər karvanıdır. Canından keçməyənlər bizimlə gəlməsin."

Çıxış bitəndən sonra hamı tribunaya hücum çəkir. Mehdi bir göz qırpımında könüllülərin arasında itibatır. Nəyin bahasına olursa olsun, özümü Mehdiyə çatdırıram. Biri alnından öpür, biri üzündən öpür, digəri çiyinini öpür, bəziləri əllərini sıxır, bəziləri də təbərrük üçün əllərini köynəyinə çəkirlər.

Ətrafdan Mehdini o qədər sıxırlar ki, özünü tamamilə könüllülərin ixtiyarına verir. Sanki amansız dalğalar onu götürüb aparır. Könüllülər onu həmişəkəndən daha asan əhatəyə alırlar. Sanki belə dəyərlə bir gövhəri bu tezlikdə əldən vermək istəmirlər. Bütün varlığımı şirin bir qorxu bürüyür. "Birdən, Mehdiyə bir ziyan vururlar!" "Ya Əli!" deyir, mənimlə Mehdi arasında dayanan bir neçə nəfəri kənara itələyirəm. Əyilirəm və Mehdini çiyinimə alıram. Bir daha "Ya Əli!" deyib, ayağa qalxıram. İndi Mehdi başqalarından bir boy yuxarıdır. Bir neçə dəqiqə qabaq Mehdini arasına alan sıxıntı indi mənim qabırğalarımın dirəyib.

Toyotaya doğru gedirəm. Amma məni bu könüllü dalğası aparır. Boyu uzun olanlar yenə əllərini Mehdinin boynuna salır və üzündən öpürlər. Toyotanın yanına çatanda qapı açılır. Mehdini

mindirirəm və maşın yerindən tərpnənir. Sonra isə bir mən qalırım, bir də könüllülərin qınağı.¹

Hər şey yaxında əməliyyat olacağını göstərirdi. Hücümçü batalyonlar silahlanırdı. Daraqlar doldurulur, silahlar yağlanırdı. Könüllülər yeni bir “Ya Hüseyn”ə bənd idilər.

Camaat namazı bitən kimi özümü bayırdakı möhtəşəm qaranlığa yetirdim. Səma səmimiyyət dolu baxışlarını yerə dikmişdi. Öz-özümə “Ürəyim sıxılır” deyib, bir neçə addım da irəli getdim. Qaranlıqda kimsə mənə tərəf gəlirdi. Yaxınlaşanda Rəhmətullah Əvhaniyə tanıdım.² O da kədərli idi və fikrə dalmışdı. Bilmirdim, bu nə qüسسə idi ki, hər əməliyyatdan qabaq gizli bir şur və şövqlə bizi özünə məşğul edirdi.

– Mehdi bu əməliyyatda çox yalqızdır. Bu, ilk əməliyyatdır ki, Həmid Mehdiyə yanında deyil. Həmidin yerini onun üçün kim dolduracaq?

Əvhaniyə mənə baxıb dedi:

– Bu fikirdə olan tək sən deyilsən. Əksər uşaqlar bu fikirdədirlər. Bir neçə gün qabağa qədər bu fikir məni də incidirdi. Amma indi haqqında düşünmədiyim yeganə şey Mehdiyə tək olmasıdır.

– Nə baş verib?

– Elə bu gün Mehdi ilə söhbət edirdim. Cəsarətimi toplayıb dedim: “Mehdi ağa, bu əməliyyatda sizin işiniz çox çətin olacaq. Yəqin ki, çox əziyyət

¹ Məhəmmədrza Məmiyə

² O, Kərbəla-4 əməliyyatında şəhid oldu.

çəkəcəksiz." Soruşdu: "Nə üçün, mömin?" Dedim: "Axı, bu əməliyyatda təksiz! Əməliyyata Həmidsiz rəhbərlik etməlisiz." Diviziya şəhidlərinin və qardaşı Həmidin dağı hələ sağalmayan Mehdi təmkinlə dedi: "Əvhani qardaş! Düzdür, bu əməliyyatda bizim Həmidimiz yoxdur. Amma Həmidin Allahı hələ bizimlədir!" ...

Uzaqda dəniz fənərləri yanıb-sönürdü. Mənsə yaş dolu gözlərlə öz bölməmizə tərəf baxırdım.¹

Komandir otağında oturmuşduq. Özümü bir işlə məşğul etmişdim. Yanında olmaq istəyirdim. Mehdi o tərəfdə oturmuş, tənhalığınun munisi olan kiçik dəftərçəyə baxır və vərəqləyirdi. Hiss edirdim ki, yazıları gözləri ilə təqib edir və yenə vərəqi çevirir.

Dəftərçənin bir vərəqinə baxıb düşünürdü və zümzüməsinin aram səsini eşitmək olurdu. Bir bəhanə ilə ona yaxınlaşdım. Hələ səs aydın və anlaşılan deyildi. Amma oxuduğunun ərəbcə bir şeir olduğu anlaşılırdı.

أى يومى من الموت أفر
يوم ما قدر أم يوم قدر

- Mehdi ağa, icazə verirsiniz, bu şeiri qeyd edim?
- Niyə də olmasın? Yaz!

Şeiri qeyd dəftərçəmə yazdım. Sonra Mehdi şeiri tərcümə etdi:

"İki günün hansında ölümdən qaçım?

Təyin olunan gün, yoxsa təyin olunmayan gün?"

¹ Cavid qardaş

Şeirin kimə aid olduğunu soruşmaq yadımdan çıxdı. Sabah gecə əməliyyat olacağını xatırladım.

“Əli kimdir?” kitabını almışam. Vərəqləyirəm, bir səhifə açılır: “Siffin müharibəsində İmam Əli (ə) iki ordu arasında zirehsiz gəzirdi. Oğlu Həsən yaxınlaşdı dedi: “Ata, döyüş zamanı bu hərəkət ehtiyatsızlıq deyil?” Buyurdu: “Oğlum! Atanın qorxusu yoxdur! İstər o ölümə tərəf getsin, istər ölüm ona tərəf gəlsin!” İmam Əlinin (ə) yaxın ətrafı bu şücaət və qorxmazlıqdan nigaran idilər. Çünki İmam düşmən tərəfindən qəfil hücumla məruz qala bilərdi. Ona görə də yanına gedib deyirdilər: “Ey Əmirəlmöminin! Siz döyüş zamanı ehtiyatlı davranmırsınız. Baş verə biləcək hər hansı bir hadisədən qorxmursuz”. İmam (ə) səhabələrinə bu şeiri oxuyurdu:

“İki günün hansında ölümdən qaçım?

Təyin olunan gün, yoxsa təyin olunmayan gün?

Təyin olunmayan gün ondan qorxmuram,

Təyin olunan gün isə qorxmağın faydası yoxdur.”

Keçmiş xatirələr bir daha yaddaşımnda canlanır. Diviziya qərargahında Mehdiyin fənəri yanıq saxlamağı israr etməsini xatırlayıram. Yanılı fənər mənim üçün müəmmaya çevrilmişdi. Bir gecə bu müəmma həll oldu. Mehdi yuxudan durdu və fənərin sönlük işığında çadırdan çıxdı. Səhərə qədər bayırdan ağlamaq səsi gəlirdi.¹

¹ Yaqub Neməti

Kolonun əvvəlinə qayıtdım. Qabaqda dayanan hərbciyə hərəkət işarəsi verdim. Özümü kənara çəkdim və kolon hərəkət etdi. Bir-birinin ardınca hərəkət edən iki könüllü batalyonunu gördüm. İnsana sevinc bəxş edirdi. Bütün təchizatı bağlamış və döyüşə hazır vəziyyətdə idilər. Silahları çiyinlərindən aşırmış və müəyyən məsafələrlə ard-arda gedirdilər.

Elə bu gün Mehdi mənə tapşırıq vermişdi ki, məlumatları qorumaq və düşmənin diqqətindən yayınmaq üçün əməliyyat bölgəsindən uzaq saxlanılan bu iki batalyonu adalara çatdırım. Sağollaşmazdan qabaq demişdi:

“Rüstəmi qardaş, batalyonlar sabah sübh azanından qabaq burada olmalıdır. Sübh azanından qabaq!” Mən sağollaşmış, tapşırığı icra etməyə gəlmişdim.

Bunları düşünürdüm ki, kolonun bir hissəsinin qarşısından keçib getdiyini gördüm. Kolonun əvvəlinə tərəf tez-tez addımlamağa başladım. Bütün diviziyalar hərbi güclərini adaya çatdırmaq istəyirdilər. Buna görə də şose izdihamlı idi və bu, kolonun sürətini azaldırdı.

– Afərin, könüllü! Maşallah, qaç! Kolondan geri qalma!

Günəş batabatda idi. Kolon günəşin son şüaları altında mahir bir rəssamın çəkdiyi gözəl rəsm əsərinə bənzəyirdi. Kaş vaxt olaydı, saatlarla dayanıb, könüllülərin mülayim və aram hərəkətinə tamaşa edəydim. Yol gedirdilər, amma sanki ayaqlarını yerə basmırdılar. Baxırdılar, amma gözlərində səmanın

saflığını görmək olurdu. Kolon günəşə doğru gedirdi. Bilirdim ki, bu gecə bir çoxlarının şəhidlik sənədi imzalanacaq.

Gecə yarını keçəndə batalyonlardan biri şösenin əvvəlinə çatdı. Amma məqsədə çatmağa hələ çox vardı. Özümü Mehdiyə çatdırdım:

– Mehdi ağa, batalyonlardan biri adaya daxil oldu.

Üzündə narahatlıq ifadəsi görünən Mehdi dedi:

– Mömin, deyəsən yenə səhv edib kiməsə arxayın olduq. Qardaşım, hava aydınlaşsa, nə baş verəcəyini bilirsən? Düşmənin müşahidə qülləsi hər yerə göz qoyur. Sən isə gəlmisən ki, bir batalyon adaya girib?

Xəcalətdən buz kimi əridim. Dayanmadan batalyona tərəf qayıtdım.

Batalyon komandirinə vəziyyəti izah etdim. Döyüşçülərin səyi nəticəsində hava aydınlaşmamış məqsədə çatdılar.

Mehdi maşında oturub, bizi gözləyirdi. Solğun və yorğun çöhrəsindən bir neçə gündür gözlərinə yuxu getmədiyini anlamaq olurdu.

– Salam, Mehdi ağa! Batalyonlar gəlib çatdı. İndi səngərlərdə sübh namazı qılırlar.

– Allah köməyiniz olsun! Çox sağ olun!

Mehdinin vaxtında icra edilən işə sevindiğini görəndə qanad açmışdım. Mənim sevinməməyimə nə səbəb vardı? Mehdi ilə sağollaşanda səmavi gözləri gülürdü.¹

¹ Qəffar Rüstəmi

Qayıqda oturub hərəkət əmrini gözləyirdim. Biz hərəkət edəcək ilk bölük idik. Qayığımız da bölüyün ilk qayığı idi. Qayıqlardan birinin içində Əhməd Məhdəvi¹ dayanmışdı və oxuyurdu:

Lalə, lalə olacağıq biz,

Lalə gülü olacağıq biz.

Quran düşməni ilə döyüşə gedirik,

Çünki döyüş adamıyıq biz.

Yanıqlı səsi var idi. Səsinin yangısında İmam Hüseyini (ə) ziyarət həsrəti aydın duyulurdu. Gizli göz yaşlarından xəbər verən su kimi duru baxışlarında qərq olmaq, qəlbimizdəki müştərək qüssələr üçün min işıq ili sinə vurmaq olardı.

Mehdi gəmi körpüsünün ətrafında çox ciddi çalışırdı. Bir-bir qayıqlara baxır, uşaqların bəzisi ilə söhbət edir, tapşırıqlar verir və keçirdi. Bəzən oturur və birinin əşya kisəsini bərkidirdi. Bəzən komandirlərə lazımi tövsiyələr verirdi. Bizim qayığımızın yanına çatanda əvvəl gözü avarlara düşdü.

– Siz nə üçün beş avar götürmüsüz? Qayıq üçün iki avar bəsdir. Qalanını təhvil verin! – deyib keçdi. Geri qayıdanda avarlar hələ də əlimizdə idi. Bir daha xatırlatdı və biz “Oldu!” dedik. Üçüncü dəfə bizə çatanda qabaqdangəlmişlik etdik:

– Mehdi ağa, icazənilə biz beş ədəd avar götürmüşük ki, tez-tez avar çəkək və düşmən xəttinə tez çataq.

¹ Əhməd Məhdəvi qələbə dolu Vəlfəcr-8 əməliyyatında şəhid oldu.

Təbəssüm üzündə gültək açdı.

– Siz könüllülərə bir sözmü demək olar? Götürün, eybi yoxdur.¹

İlk qayıq yerindən tərpendi. Qalanları bir-birinin ardınca sıraya düzüldü. Mutə su yolunun girişinə çatmışdıq. Mehdi su yolunun qırağında qayığın içində dayanmışdı. Qayıqlar yanından keçirdilər. Mehdi yanından keçən hər qayığa Allahu xatırlamağı, pak imamlara (ə) təvəssül etməyi tövsiyə edir, döyüşçülərlə bir-bir sağollaşdı.

Mən kəşfiyyat güclərindən olduğum üçün Seyyüdü-şühəda batalyonunu düşmən xəttinə çatdırmalı idim. Mehdi məni görən kimi yanına çağırdı. Mən qayığı Mehdiyə tərəf kürəklədim. Qayığın üzərində “Allahu-əkbər” bayrağı dalğalanırdı. Mehдинin başında qara toxunma papaq vardı. Üz-gözündən əməlli-başlı soyuqladığı bəlli idi. Salam və hal-əhvaldan sonra dedi:

– Kərim ağa, bu qüvvələri düşmən mövqelərinə sağ-salamat çatdırmalısan. Diqqətli ol! Bu qüvvələr hamısı məqsədə çatmalıdır. Əgər düşmən helikopterləri ilə qarşılaşsanız, onlar atəş açsa da, sizin atəş açmağa haqqınız yoxdur. Uşaqlara tövsiyə edin, “Vəcəlna”² oxusunlar, Allah Özü kömək edəcək... Döyüşü mütləq

¹ Əliəkbər Puzeşpəzir

² “Önlərinə bir sədd, arxalarına da bir sədd çəkib onları bağlamışıq. Buna görə də onlar görə bilməzlər.” (Yasin, 9)

elan olunan saatda başlayın. Allaha təvəkkül edərək, düşməni ilk saniyələrdə məhv etməyə çalışın.

Sonra Mehdi bizimlə sağollaşdı və qayığımız get-gedə uzaqlaşdı.

Həmişə belə idi. Düşməne tərəf gedirdik və bilirdik ki, yolda diviziya komandiri hamı ilə sağollaşacaq. Ona çatır, qucaqlayır və həmişəkindən daha əmin addımlarla düşməne tərəf gedirdik. Düşmən xəttini yarırdıq. Əməliyyatdan sonra diviziya komandiri uşaqların hamısı üçün çıxış edirdi. Biz isə çığırırdıq: “Ey azadə komandir, hazırıq, hazır!” Yenidən başqa bir döyüş üçün qollarımızı çırmayırdıq. Amma bu dəfə ürəyimə qəribə bir iztirab çökmüşdü. Əlimdə deyildi, Mehdiyə baxanda onu görmürdüm. Qayıq və bataqlığı da görmürdüm.

İmam ağ atın belində kənarında dayanmışdı. Öz Aşura qurbanlarını meydana göndərirdi. At yəhərin altında duruş gətirir, İmam isə uzaqlara baxırdı.

Meydanı toz-duman bürümüşdü. İmam meydana tərəf gedir, çadıra şəhid ardınca şəhid gətirirdi.

Aşura diviziyasının aşuraçı komandirinin vidalaşmasını başqa gözlə görmək mənim günahım deyildi. Min dəfə özümdən soruşurdum: “Bu, axı ilk dəfə deyil. Nə üçün bu qədər nigaransan?” Yaddaşımın dərinliklərinə baş vururdum. Amma bir cavab tapa bilmirdim. Yenə anbaan gözdən itən qayığa sığırırdım.

Aşura mənsuqlarının sərkərdəsi qərib-qərib dayanmışdı. Fədailəri bir-bir ondan meydana atılmaq üçün icazə istəyirdilər. Aramla yanından keçirdilər. O isə bütün bunlara səbir edərək dayanmaq tapşırığı almış kimi görünürdü.¹

Helikopter səsi gəlirdi. Günəş hələ qürub etməmişdi. Hər kəs digərinə baxırdı. Heç kimin əlindən bir iş gəlmirdi. Həm də əbəs idi. Bir batalyonu orada gizlətmək olmazdı. Buna baxmayaraq, qamışlığa tərəf kürək çəkdik.

Helikopterlərin qulaqbatıran səsi hər an artırdı. Sanki bizim harada gizləndiyimizi bilir və birbaşa bizim olduğumuz su yoluna gəlirdilər. Bilirdik ki, bizi görəcəklər. Bizi görməmək üçün ən azı kor olmalı idilər. Öz təhlükəsizliyimizi yox, əməliyyatın taleyini düşünürdük. Əgər əməliyyat ifşa olunsaydı... Hətta təsəvvür belə etmək istəmirdik. Bu əməliyyat üçün uzun müddət zəhmət çəkmişdik. Düşmənin bizim varlığımızdan xəbərsiz olması lazım olan əsas vaxtda helikopterlər səmaya qalxmışdı. Hamımız dayanmadan "Vəcəlna" oxuyurduq. Mehдинin çöhrəsi gözümüzün önündən getmirdi. Davamlı deyirdi: "Vəcəlna oxuyun! Düşmən kor olacaq."

Helikopterlər başımızın üstünə çatmışdı. Qayıqda hərəkətsiz oturmuşduq. Gözaltı helikopterləri süzürdük. Su ilə məsafəni azaltmışdılar. Su dalğaları və qamışlar şiddətlə tərpənirdi.

¹ Kərim Hörməti

Kəşfiyyat üçün gəldikləri məlum idi. Xeyli vaxt idi ki, gecə-gündüz bu işi görürdülər. Bilirdilər ki, gec-tez könüllülər onların ardınca gəlib, dərslərini verəcəklər.

Helikopterlər bir az ətrafımızda gəzişdilər. Sonra yüksəldilər və düşmən xəttinin o tayında gözdən itdilər. “Vəcəlna” öz işini görmüşdü.¹

Hücumçu batalyonlar gəmi körpüsündən düşmən xəttinə doğru hərəkətə keçmişdilər. Mən adada, diviziyanın taktiki qərargahında oturmuşdum. Mehдинin tapşırığı işlərlə məşğul idim.

Diviziyanın taktika qərargahı ordu diviziyalarından birinin qərargahı ilə müştərək idi. Hər diviziya sərəncamında olan bölmələrlə təmas halında idi və ağız deyəni qulaq eşitmirdi. Mehdi qərargaha yeni daxil olmuşdu. Amma davranışı çox qeyri-adi idi. Bir yerdə dayana bilmirdi. Birdən ayağa qalxdı və uşaqlardan bir neçəsini də ardınca çəkdi: “Burada işləmək olmaz. Başqa yerə getməliyik”.

Suyun kənarına çatanda Mehdi üzən qərargahı hazırlamağı əmr etdi. Telekommunikasiya avadanlıqlarını və digər ləvazimatı səngərə apardıq. Üzən qərargah hazır olanda Mehdi, mən, Yusif Ziya,² Mustafa əl-Musəvi və Mirab mindik. Əhməd Müqimi və Əkbər Kamili də bizim ardımızca gəlmək istəyirdilər. Amma Mehdi mane oldu:

¹ Rəhim Tağı Xətibi

² Bu qardaşlar ardıcılıqla Vəlfəcr-8, Kərbəla-5 və Bədr əməliyyatlarında şəhid oldular.

– İnşallah, gələcək günlərdə çox işimiz var. Hamımız bir yerdə qabağa getməməliyik. Arxada da kimsə qalmalıdır.¹

Suyun təmas xətti ilə yaratdığı məsafə əməliyyatı yönləndirmə və dəstkləmə işlərini çətinləşdirirdi. Buna görə də Mehдинin təşəbbüsü və layihəsi ilə diviziya mühəndisləri bir sıra tədbirlər görmüşdülər. Buraya buksir motosiklet, zirehli qayıq və üzən taktiki qərargah daxil idi.

Üzən taktiki qərargah üzən körpülərdən düzəldilmiş böyük bir səngər idi. Mehdi onu komanda heyətinin ön xəttə yerləşməsi üçün nəzərdə tutmuşdu. Bilirdilər ki, Mehdi könüllülərlə birlikdə olmalıdır. Su onun qarşısında maneə yarada bilməz.

Üzən qərargah gəmi körpüsündən ayrıldı. Aşura diviziyasının taktiki qərargahı orta hesabla bizdən 15-25 km məsafədə olan düşmən sədlərinə doğru yola düşdü. “Qala” səbirsizliklə İslam döyüşçülərini gözləyirdi. Qayıq taktiki qərargahı öz ardınca çəkirdi. Biz qərargahın divarına söykənmişdik. Eşidilən yeganə səs suyun aram və adanın hər nöqtəsinə düşən mərmilərin gurultulu səsi idi.

Mehdi bir neçə gün idi ki, yatmırdı. Göz qapağı qapanır, yenə açılırdı.

Bir küncə qısılib, bir-bir üzümüzə baxırdı. İztirab və nigarənçılığımız keçirdi. Ratsiyalar susqun idi.

¹ Qurbanəli Nurməhəmmədi

Səbirsizliklə əməliyyatın başlanma saatını gözləyirdilər.

Yolun bir hissəsini qət edəndə Mehdi qərargahı saxlamağı əmr etdi. Çünki ratsiya ilə əlaqə yaratmaq mümkün deyildi. Özü Yusif Ziya və əl-Musəvi ilə birlikdə qayıqla batalyonların hərəkət etdiyi tərəfə getdi. Biz isə orada gözlədik....

Mehdi qabaqdan qayıtmışdı. Oturub əməliyyat siqnalının verilməsini gözləyirdik. Düşmən hələ də bizim onun xəttinə yaxınlaşmağımızdan xəbərdar deyildi. Vaxt keçmək bilmirdi. Hamı öz qınına çəkilmişdi. Səssizlik hökm sürürdü. Mehdi dilləndi:

– Əgər yeməyiniz varsa, gətirin bir tikə yeyək. Döyüş başlayanda yeyə bilməyəcəyik.

Bizim indi yadımıza düşdü ki, bu gün başımız çox qarışıb, aclığı unutmuruq. Yusif Ziya bir neçə konserv və çörək gətirdi. Hamı bir yerə topladı. Mehdi bir neçə tikə ilə kifayətləndi və su istədi.

– Mənə bir stəkan su verərsiz?

Səngərin o tərəfinə, bu tərəfinə baxdım. Su yox idi.

– Mehdi ağa, deyəsən, su yaddan çıxıb.

Gülümsəyib dedi:

– Birinci dəfədir əməliyyata gəlirsiniz? Niyə su gətirməmişiz?

– Üzən səngər tələsik hazırlandı. Ona görə də su gətirmək heç kimin yadına düşmədi.

Mehdi fikrə getdi və dedi:

– Mirab, heç olmasa, bataqlığın suyundan bir stəkan ver, içək.

Mirab konserv qutusunu bataqlığın suyu ilə doldurub Mehdiyə verdi. Arabir bataqlığın səmasını aydınladan işıqlandırma fişənglərinin şüası altında Mehдинin aram və qətiyyətli çöhrəsi parlayırdı. Əllərini çənəsinin altına qoymuşdu, yuxusuz gözləri yol çəkirdi. Hamımız ratsiyaların işə düşməsinə gözləyirdik.

Hələ xəttin heç bir nöqtəsində döyüş başlanmamışdı. Gecə saat 11-ə yaxınlaşdıqca, ürəyimin döyüntüsü də bərkiyirdi. Sanki ürəyim sinəmdən çıxmaq istəyirdi. “Hücumçu uşaqlar indi nə edirlər?” deyə düşünürdüm. Mehdiyə baxdım. Əhvalında heç bir dəyişiklik görünmürdü. Yalnız dodaqları aramla tərpənirdi. Yəqin, zikr deyirdi.

Birdən ratsiyalar xışıldadı. Bəzi istiqamətlərdə döyüş başlayırdı. Batalyon komandirləri bir-bir xəttə çıxır, döyüşün başlanmasını elan edirdilər. Mehdi lazımi göstərişləri verirdi. Bölgə səması işıqlandırma fişəngləri ilə dolu idi. Düşmən təşvişə düşüb hər yeri vururdu.¹

Düşmən pusquları hələ müqavimət göstərirdi. Mehdi, Mahmud Gülzarinin bölüyü ilə əlaqə yaratdı. Mahmud Gülzarinin komandiri olduğu xüsusi bölüyə düşmən pusqularını sıradan çıxarmaq və hücumçu

¹ Qurbanəli Nurməhəmmədi və Əbdürrəzzaq Mirab

batalyonlarla birlikdə “qala”ya hücumə keçmək tapşırılmışdı. Gülzari ratsiyada “Eşidirəm” dedi.

– Mahmud, nə xəbər var? Bəs nə oldu?

– Mehdi ağa, Allaha and olsun, tək mən qalmışam. Əksər qayıqlarımızı vurublar. Buradakı bütün döyüşçülər şəhid oldular. Mən bir neçə rabitəçi ilə burada qalmışam. Bilmirəm bir iş görə biləcəyik, ya yox!

– Mömin, bu nə deməkdir? Necə yəni bilmirəm? Hamı şəhid olubsa, özün get, pusqunu sıradan çıxart!

Əlaqə kəsildi. Ehtimal ki, Gülzari Mehдинin sərt danışmasından narahat olub, ratsiyanı söndürdü.

Bilirdik ki, Mehdi heç kimdən çəkinmir. Nə edirsə, Allaha görə edir. Amma Gülzari də səhlənkarlıq etməmişdi. Nə bacarırdısa, etmişdi.

Bir saat keçməmiş yol açıldı. Silahlı qüvvələr keçdiklərini məruzə etdilər. Gülzaridən isə hələ bir xəbər yox idi.

Ratsiyadan eşidilən xoş xəbərlər ötən acı hadisələri yaddan çıxarırdı.¹

Əməliyyatın başlanmasından bir saat keçməmiş bəzi istiqamətlərdən bildirdilər ki, səddin üstünə çatıblar. Amma qərargahda xəttin yarılmasına heç kim inanmırdı. Məsələnin döyüşçü qüvvələrdən bir daha dəqiqləşdirilməsini istədilər. Mehdi diviziyasının könüllülərinə arxayın idi. Xətt yarılib və batalyonlar əməliyyat bölgəsini təmizləyirlər...

¹ Məhəmmədrza Çəmidifər

Üfüq aydınlaşanda Mehdi hamını namaza çağırdı. Bataqlığın suyu ilə dəstəmaz aldıq. Qərargahda üzü qıbləyə dayanıb namaz qıldıq. İxtiyarsız İmamın sözünü xatırladım. O, demişdi: “Biz əsasən namaz üçün döyüşürük”.

Günəş yenicə çıxırdı. Əmin Şəriəti qərargahımızın yanına gəldi. Bir az oturdu və Mehdi ilə Aşura diviziyasının yerləşmə vəziyyəti haqqında söhbət etdi. Sonra Mehdi və Mirabla birlikdə qayığa minib, igid döyüşçülərimizin fəth etdiyi “qala”ya tərəf yola düşdülər.¹

Hər yerdə Gülzarini axtarırdım. Ondan bir nişanə tapmaq istəyirdim. Amma hamının cavabı mənfi idi. Biri deyir: “Rabitəçisi yaralanıb.” Soruşuram: “Haradadır?” Bir yer göstərir. Özümü ora yetirirəm. Əhvalını soruşuram, Gülzari ilə maraqlanıram.

– Dünən, o nə hərəkət idi, etdiniz? Allaha and olsun, çox nəzakətsiz olmaq lazımdır ki,... Axı Gülzaridən gözləməirdim. Heç olmasa, sən qarşısını alaydın. Əgər hirslənmişdisə, İslam naminə, şəhidlərin xatiri üçün dişini sıxa bilərdi.

– Qardaşım, bir dayan görüm, nə demək istəyirsən?

– Bilmək istəyirəm ki, bu Gülzari haradadır?

– Gülzari keçən gecə şəhid oldu.

İnana bilmirdim. Demək istəyirdim, qardaş, sənin ağzından çıxanı qulağın eşidir? Amma gözlərindən damla-damla axan yaş dilimi qıfılladı. Gözlərim

¹ Qurbanəli Nurməhəmmədi

qaraldı, ayaqlarım əsdi. Buz dağı kimi damcı-damcı əridiyimi hiss etdim. Əhvalımı görüb dedi:

– Pusqu çox incidirdi. Ətrafımızda olan qayıqların çoxu pusqudan vurulmuşdu. Yalnız bizim qayığımız qalmışdı. Gülzari, mən və iki-üç nəfər başqa döyüşçülər idik. Mehдинin son əlaqəsində bunlardan başqa heç kim yox idi. Gülzari Mehdi ilə danışandan, Mehdi, “Get, pusqu məsələsini özün həll et!” deyəndən sonra ratsiyanı söndürdü və dodağının altında “Baş üstə!” dedi və düşmən pusqusuna tərəf hərəkət etdik. Həmin an Gülzarinin alnını qəlpə deşdi və şəhid oldu. Gülzarinin şəhadətindən sonra düşmən pusqusunun fənəri söndü və əlavə dəstək qüvvələri su yolundan keçdilər.

Rabitəçinin gözlərinə baxa bilmirdim. Baxışlarından yayınmaq istəyirdim. Doğrudan da mən Gülzari haqqında səhv fikirdə imişəm. Nə üçün ağımdan keçməmişdi ki, Gülzarinin bu işi görəcək şücaəti olmasaydı, Mehdi heç vaxt belə önəmli bir işi ona tapşırmazdı.¹

Əməliyyatın başlanmasından bir saat keçərdi ki, ratsiya səsəndi. Mehdi Bakirinin rabitəçisi ratsiya arxasından deyirdi: “Hücumçu uşaqlar “qala”nın üstündədirlər.” Məlumatın düzgün olmadığı ehtimal olunurdu. Ona görə də dedim: “Əməliyyatçılardan bir daha dəqiqləşdir.”

¹ Məhəmmədrza Çəmidifər

“Qala” su səthindən iki metr hündür idi. Üzərində bir neçə istiqamətə tuşlanmış pulemyotlar yerləşdirilmişdi. Düşmən bu istehkamın uzun çəkən inşasına xarici ölkələrin mütəxəssislərini cəlb etmişdi. Əməliyyatın ilk saatlarında belə asanlıqla ələ keçiriləcəyini gözləmirdik. Rabitəçinin verdiyi xəbər təsdiqlənmişdi: “Aşura, Bar Lev xəttini¹ yarmışdır.” Düşmənin hətta üzərindən quş belə uça bilmədiyini iddia etdiyi istehkam ələ keçirilmişdi.

Səhər açılmışdı. Dinləmələrdə Səddamın səsi eşidilirdi. Tələm-tələsik özünü əməliyyat bölgəsinə yetirmişdi. Ratsiyadan çığırdı ki, mövqelərinizi qoruyun, qorxmayın, indi əlavə qüvvələr gələcəklər, təyyarələr gələcək... Deyirdi ki, səhlənkarlıq edən hər kəsi edam edəcəm, möhkəm dayanın... Danışır və hədələyirdi. Amma kimsənin qulağı eşitmirdi. Düşmən, İslam döyüşçülərinin qabağından dəstə-dəstə qaçırdı.²

¹ Düşmən, əməliyyat bölgəsi xəttini Bar Lev xəttinə bənzədirdi.

² İnqilab Keşikçiləri Korpusunun komandiri Möhsün Rzayi

Dəclənin o tayında

Qərargahdan gələn Əmin Şəriəti, mən və Mehdi qayığa mindik və fəth olunan düşmən xəttinə tərəf hərəkət etdik. Bu qədər mürəkkəb maneələrdən sonra hələ də qalanın vahiməli görünüşü qarşımızda idi.

Dünən gecəyə qədər qala möhkəm, əzəmətli və basılmaz görünürdü. İndi isə alçalaraq igid könüllülərin ayağı altına düşmüşdü. Dünən gecə bütün bu maneələrin arasında nələr baş vermişdi? Hansı güc düşməni məğlubiyyəti qəbul etməyə razı salmışdı? Bu sualların cavabını Mehдинin aram və əmin çöhrəsində tapmaq olardı.

Qalanın yanına çatdıq. Mehдинin gəldiyini görənlər könüllülər suyun qırağına gəldilər. Sevincdən salavat dedilər. Mehдинin ətrafına yığılmışdılar. Bəziləri Mehдинi görməmiş israr edirdilər: "Mehdi ağa, siz buraya niyə gəlmisiz? Siz nə əmr etsəniz, biz yerinə yetirərik."

Əmin idim ki, Mehдинin ürəyi “Sən burada olmalısən!” deyir. Aşura diviziyasının komandiri Mehdi Bakiri əhli-dil olmaya bilməzdi. O, Aşura mənsubu idi. Aşura mənsublarının məsləhəti düşünən ağilla bir işi yoxdur. Könül “Qal!” deyirdi. Burada ağlın məntiqi əsaslandırılmalarına yer yox idi. Mehdi qalmağa gəlmişdi. Əgər qayıtmaq istəsəydi, gəlməyə ehtiyac yox idi.¹

Mehдинin başında hələ də toxunma yun papaq var idi. Məni görəni kimi yanına çağırırdı. Ona çatanda əlini boynuma salıb dedi: “Yunus qardaş! O gün sənə qarşı etdiyim hərəkətdən narahat deyilsən ki?”

Əməliyyatdan bir neçə gün qabaq Mustafa Mövləvi Mehдинin qayığını gətirdi. Mühərrikdə yaranan nasazlığı düzəltməli idim. Təmirdən sonra qayığı əsas su yolunda sınaqdan keçirdim.

Qayıq su yolunda sürətlə gedir və yanacaq yeyirdi. Birdən mənə tərəf gələn qayığı gördüm. Mehdi idi. Məni çağırırdı. Səsindən əsəbi olduğu hiss olunurdu. Qaz pedalını buraxdım və özümü utanmağa hazırladım.

– Allah bəndəsi, bu qayığın beytülmala aid olduğunu bilirsən, ya yox?

Başımı aşağı saldım. Kaş öləydim, amma Mehдинin narahatlığını görməyəydim. Üzrxahlıq elədim və bir daha təkrar olmayacağına dair söz verdim.

¹ Əbdürrəzzaq Mirab

İndi isə Mehdi qarşımda dayanıb həmin hərəkətə görə üzrxahlıq edirdi. Günahı mənim olan iş üçün üzrxahlıq edirdi. Mehdi qəbahətli bir iş tutmamışdı. Əlini boynumdan çəkdi və bir daha dedi:

– Feyzi, sən şəhidlərin canı, məndən inciməmişən ki? Sən şəhidlərin canı, haqqını halal et!

– Mehdi ağa, bu nə sözdür? Bizi bundan artıq utandırmayın. Siz nə iş görmüsünüz ki, məndən halallıq istəyirsiniz?

Mehdi mənimlə sağollaşmazdan qabaq:

– Mən hamının halallıq verməsini ümid edirəm... Hamı haqqını mənə halal etməlidir. – dedi və uzaqlaşdı.¹

Günəş Dəclənin şərqinə başqa cür saçdı. Mehriban idi və istisi başdan-ayağa yaş olan dalğıcları nəvaziş edirdi. Qalanın üstündə oturub bizə yeni tapşırıq verilməsini gözləyirdik. Bizim işimiz döyüşçüləri qalaya çatdırmaq idi. Dünən gecə çatdırdıq. Onlar da fədakarlıqla qalanı fəth etdilər. Ötən gecə bizim bu qalanı keçdiyimizə inanmaq asan deyildi. Amma hər şey dünənki döyüşün bu qalanın ətrafında baş verdiyinə sübut idi. Düşmən məhv edilmiş, səngərlər dağıdılmışdı. Şəhidləri bir küncə yığmışdılar. Onlara baxanda sanki deyirdilər: “Bəli, əgər Allahın yardımı olmasaydı, bu qala fəth olunmaz, lütfü olmasaydı, şəhadətin qapısı üzümüzə açılmazdı.”

¹ Yunus Feyzi

Bu fikirlərə dalmışdım ki, uzaqdan Mehdi ni gördüm. Bir neçə nəfərlə gəmi körpüsünün yanında dayanmışdı. Yeni gəlib çatan batalyonları yerləşəcəkləri yerə yönəldirdi. Məni görəndə ona tərəf getdim. Salam verdim və qucaqlaşdıq.

– Həqiqətən yorulmayasız! Var olasız! Allah sizi saxlasın!

– Mehdi ağa, biz kimik ki? Hər şey Allahın köməyi və könüllülərin səyi ilə oldu.

– Allah bəndəsi, təvazökarlıq etmə. Kəşfiyyat uşaqları da üzərlərinə düşəni layiqincə yerinə yetirdilər.

Mənimlə söhbət edəndə birdən geri döndü və maraqla qalanın qabağına baxıb dedi:

– Kərim ağa, sən deyirdin düşmən qalasının qarşısında heç bir bitki örtüyü yoxdur. Bəs bu nədir?

Mehdi əli ilə qalanın qabağında baş qaldıran cilləri göstərirdi. Onlar gecə su səthinin çox olması səbəbilə görsənmirdilər. Ona görə də kəşfiyyat zamanı aydın məruzə olunmamışdı. Başımı aşağı saldım. O an düşündüm ki, Mehdi nə dəqər dəqiq yanaşır. Əməliyyat qələbə ilə başa çatıb. Amma o, hələ də bizim kəşfiyyat zamanı yol verdiyimiz səhvi düşünür.

– Kərim ağa, bölgənin vəziyyəti necədir? Uşaqlar hara qədər irəliləyiblər?

Uşaqlardan biri tez dilləndi. Bölgənin vəziyyətini Mehdi üçün izah etdi və batalyonların yerləşdiyi yerləri açıqladı.

Mehdi səddin üstündə dayanmışdı. Ratsiya ilə batalyonlarla əlaqə saxlayır və qabağa baxırdı. İraq tankları əməliyyat bölgəsinin sağ səmtindən Humayun kəndinin arxasına qaçırdı. Mehdi o bölgəyə yerləşən Əliəsğər batalyonunun komandiri ilə əlaqə yaratdı.

– Tağılı¹ qardaş, sağ tərəfində tanklar qaçır. Gedin, qarşısını alın.

– Mehdi ağa, bizim burada canlı qüvvəmiz azdır. Uşaqların bəzisi şəhid olub, bəzisi də yaralanıb.

– Allahın mömini, sən nəsən bəs? Ratsiyanı yerə qoy, Qumbaraatanı (RPG) götür, tankların qarşısını al! Bu gün belə asanlıqla qaçan tanklar sabah bizdən yüzlərlə şəhid alacaq. Qalx, get, yollarını bağla!

Mehdinin əmrindən dərhal sonra Əliəsğər batalyonunun komandiri əmrində olan azsaylı canlı qüvvə ilə İraq tanklarına tərəf yola düşdü. Ratsiyadan eşidilən son səs Əliəsğər batalyonunun komandirinin qətiyyətli səsi idi: “Oldu, Mehdi ağa! Əmin olun ki, tankların qarşısı alınacaq.”²

Diviziya komandirləri bildirmişdilər ki, əməliyyatın səhəri bütün kəşfiyyat qüvvələri geri qayıtmalıdır. Əməliyyat bölgəsində qalmamalıdır. Digər tərəfdən dalğıcı geyimləri də bizi incidirdi. Kəşfiyyat uşaqlarından olan Yaqub Şikari ilə geri qayıtmaq üçün gəmi körpüsünə tərəf gedirdik. Mehdi səddin üstündə dayanmışdı. Bizi görüb soruşdu:

¹ Şəhid Tağılı həmin əməliyyatın davamında şəhid oldu.

² Kərim Hörməti

- Hara gedirsiniz?
- Arxaya qayıdırıq, Mehdi ağa!
- Lazım deyil. Burada qalın. Sizinlə işim var.

Bir az keçdi. Anladıq ki, Mehdi bir neçə nəfəri qaçan düşmən tanklarının ardınca göndərib. Amma hələ də tankların qaçış yolu bağlanmayıb. Mehdi nəyin bahasına olursa olsun tankların qarşısını almağı qət etmişdi. Ora yaxın olan batalyonların hər biri ilə ayrılmaqda əlaqə yaradırdı. Amma onların yolunu bağlamaq o qədər də asan deyildi.¹

Əliəşgər batalyonu öndə döyüşürdü. Amma düşmən bölgəyə hakim olduğu üçün hələ də əməliyyat bölgəsini təmizləyə bilməmişdi. Bölgənin en və uzunluq baxımından kiçik olması düşmən atəşinin müəyyən bir çərçivə ilə məhdudlaşmasına gətirib çıxarmışdı. Suyun bu tərəfinə keçən hər kəs ağır düşmən atəşi ilə üzləşir və dayanmaqdan başqa çarəsi qalmırdı.

Mehdinin hərəkətləri inanılmaz tələskənliyindən xəbər verirdi. Bu tələskənlik digər əməliyyatlarda indiki qədər nəzərə çarpmırdı. Amma “Ata” adı verilən bu əməliyyatda Mehdi o qədər fəal idi ki, elə bil birnəfəsə Bağdadın mərkəzinə hücum edəcəkdi.

Səddin üstündə dayanıb, əməliyyata nəzarət edirdi. Əməliyyat uğurlu idi və ilkin məqsədlərə çatılmışdı. Amma Mehdinin çöhrəsində razılıq əlamətini görmək olmurdu. Çalışırdı, əsəbiləşirdi və s.

¹ Mehdiqulu Rzayi

Səddin arxasında oturmuşdum. Uzaqdan Mehdiyə baxırdım. Dayandığı yerdə birdən yumruğunu sıxdı və uşaqlara tərəf qayıtdı. Bir neçə dəfə təkbir deyib səddən aşağı endi.

Sanki yuxu görürdüm. Amma baş verənlər həqiqət idi. Mənə yaxın oturan Məhəmmədhüseyn Söhrabi çıxırdı:

– Uşaqlar, ayağa qalxın, Mehdi getdi.

Məhəmmədhüseynin çıxırtısını hər kəs eşitdi. O, yerindən qalxdı. Bəziləri o qədər tələsirdilər ki, təchizatları orada qaldı. Səddi keçəndə Mehдинin iki-üç yüz metr uzaqlaşdığını gördük. Heç bir silah-sursat götürmədən təkbaşına iraclılara tərəf gedirdi. Addımlarımı itiləşdirdim və özümü Mehdiyə çatdırdım. Zikr deyir və qabağa gedirdi. Birinci xətdən ikinci xəttə qədər heç bir hadisə baş vermədən birnəfəsə getdik və ikinci xəttə yerləşdik.¹

Bura iraclıların ikinci xətti idi. Seyyidüş-şühəda batalyonu da oraya yeni çatmışdı. Batalyon gücləri torpaq istehkamının arxasında dayanmışdılar. Biz də onların yanında yerdə oturmuşduq. Mehdi istehkamın arxasında dayanıb, bölgəyə göz gəzdirirdi. Bizimlə üz bəüz İraqın “Quvati-İbrahim” qərargahı yerləşirdi. Qərargahın arxasında iki-üç yüz metr məsafədə Dəclə çayı axırdı. Əgər partlayış səsləri macal versəydi, xoş səsi asanlıqla eşidilərdi.

¹ İbrahim Asayiş Cavid

Heç bir əməliyyatda Mehdini belə görməmişdim. Yorğun idi, amma daim tələsirdi. İstehkama çıxır və yeni hücum üçün uyğun yollar axtarırdı. Sonra yenə istehkama çıxır, qərargahın ətrafına baxırdı. Düşmən qərargahı hələ də möhkəm görünürdü. Hündür torpaq istehkamı qərargahı öz əhatəsinə alıb qoruyurdu. Dörd tərəfində dörd ədəd DŞK (ağır pulemyot) bizə tərəf tuşlanmışdı. Mehdi məni yanına çağırırdı. Yanında dayandım və ətrafa göz gəzdirdim. İraqlılar qərargahın içində get-gəldə idilər. Ara-sıra ətrafa atəş açırdılar.

Mehdi gözlərini qabağa zilləmişdi və dodağının altında nəsə zümzümə edirdi. Diqqətlə qulaq asanda Mehdinin səsi partlayış səslərinin arasından özünə yol açıb, saf bulaq suyu kimi qaynayıb axdı.

“Nə üçün icazə vermirsiz, bu könüllülər gedib Kərbəlanı ziyarət etsinlər?”

Sanki kimləsə söhbət edirdi və kimsə bu zümzüməni dinləyirdi. Bir neçə dəfə təkrar etdi və birdən ətrafında dayanan bir neçə nəfərə tərəf dönüb dedi: “Könüllülərə deyin, Mehdi qabağa getdi, kim istəyirsə, gəlsin.” Sonra təkbaşına torpaq istehkamını keçdi.

Mehdinin sözünü eşidən hər kəs yola düşdü. İstehkamın arxasında yorğun-argın oturan çox sayda könüllülərin əhvali-ruhiyyəsi Mehdinin sözü ilə yüksəldi və qərargaha tərəf axın etdilər.

Hamıdan qabaqda Aşura diviziyasının Aşura mənsubu komandiri təkbaşına “Quvati-İbrahim”

qərargahına doğru gedir, bir qrup şəhadət aşiqini də öz ardınca çəkirdi. Düşmən möhkəm istehkamların arxasından Seyiddüş-şühəda batalyonu qüvvələrinin hücumuna tamaşa edirdi. Canlarına düşən qorxu onlarda müqavimətə güc qoymamışdı.

Hələ qərargah istehkamına çatmamış düşmən qaçırdı. Müqavimət göstərən az sayda döyüşçü isə həlak olurdu. Mehдинin tədbiri ilə düşmən qərargahı heç bir tələfat verilmədən asanlıqla süqut etdi.

Düşmən Mehдинin adını eşidib qaçırsa, onu qınamaq olmaz. Çünki təkbaşına bir qərargaha hücum keçən birinin qabağundan qaçmaq lazımdır. Düşmən, Allahdan başqa qorxusu olmayan, qəlbindən Allahın zikrindən başqa bir şey keçməyən, dilinə Allahın adından başqa bir şey gəlməyən birindən qorxmalıdır.

Qərargahın təmizlənməsi sona yetən kimi helikopterlərin səsi qalxdı. Atəş açmağa başlamazdan qabaq, Mehdi mənə və başqa iki nəfərə göstəriş verdi ki, özümüzü qərargahın ətrafında yerləşdirilən pulemyotlara çatdıraq və helikopterlərin qarşısını ala. Hər birimiz özümüzü pulemyotlardan birinin arxasına yetirdik.

Yolda Allaha yalvarırdım ki, pulemyotları xarab etməsinlər. Əgər iynəsini çıxartsalar necə? Addımlarımı itiləşdirdim. Bilirdim ki, helikopterlər başımızın üstünə çatsalar, hamımızın amanını kəsəcəklər.

Səngərin girişinə çatdım. Pulemyot İrana tərəf tuşlanmışdı. Qundaqlardan tutub pulemyotları helikopterlərin gəldiyi istiqamətə tuşladım. Hələ işləyib-ışləmədiyini bilmirdim. Çaxmağı çəkdim. Bu tərəfdən bir güllə düşdü. Qanacaqlı düşmən buna deyirlər e! Qaçmazdan qabaq pulemyotları istifadəyə hazır vəziyyətə gətiriblər. Əlimi tətiyə qoydum və pulemyot fəryad etdi. Tutulmadan, təsəvvürəgəlməz sürətlə qurşun güllələri helikopterə tərəf göndərdi. Ölmüş və ya sağ olan nə qədər Əbdül-Casim varsa, hamısına lənət yağdırdım. Çünki silahı belə bir gündə işə yarayacaq deyə gül dəstəsi kimi təmiz saxlayıb. Digər tərəfdəki pulemyotlar da atəş açmağa başladı. Helikopterlər yüksəldilər və manevr etdilər. Bizim inadkarlığımızı görüb, qaçmağa başladılar.

Uşaqlar təkbir dedilər. Amma pulemyotun səsi qulağımı doldurub. Saniyələrlə uzun fit səsindən başqa bir şey eşitmədim. Uşaqlara baxanda təkbir dediklərini gördüm. Mehдинin yanına çatdım.

– Dəclə sahilinə getmək istəyirik. Pulemyotları götürüb gətirin.

Demək istəyirdim ki, Mehdi ağa, icazə verin, uşaqlar bir az dinclərini alsınlar. Amma Mehdi gözləmədi. Özü tək-tənha Dəcləyə tərəf götürüldü. Qayıtdım və uşaqlarla birlikdə pulemyotları bir neçə hissəyə ayırıb, çiynimizə aldıq. Məqsəd Dəclə sahilidir.¹

¹ Mehdiqulu Rzayi

Dəclə sahilinə çatdıq. Mehdi Dəclə səddinin üstünə çıxdı. Düşmən hər tərəfdən qaçırdı. Hələ hamı Dəclə sahilinə çatmamışdı. Arxaya baxanda silahlı qüvvələrin dəstə-dəstə Dəclə sahilinə gəldiyini görmək olurdu. Mehdi düşmənin qaçdığını görüb, Dəclə sahilinə çatanlara dedi:

– Qardaşlar, gəlin, suyu keçək. Bu könüllülərin qarşısını almayın. Onlar Kərbəla ziyarətinə getmək istəyirlər.

Bir-birimizə baxırıq. Dəclə axan bir divi xatırladırdı. Çox qorxunc idi. Bundan başqa, düşmən də suyun o tayında səngər qurmuş, bu tərəfi atəşə tuturdu.

– Mən sizin komandiriniz deyiləmmi? Mən sizə suyu keçin demirəmmi?

Raşid Xakpaki,¹ Nasir Əlipur və başqa bir neçə nəfər xilasedici jileti olmadan özlərini suya atdılar. Üzüb qabağa getdilər. Mehdi su səddinin üstündən onlara baxırdı. Bir müddət suda qaldılar. Nə qədər çabaladılsa, su irəliləməyə macal vermədi. Su səthinin sakitliyi aldadıcı idi. Uşaqların göstərdiyi səydən suyun çox şiddətlə axması bəlli idi. Axarın sürəti uşaqları aşağı səmtə aparırdı.

– Əbəsdir. Çıxın!

Mehdinin çöhrəsinə ağır bir kədər çökdü. Əgər uşaqlar o an sudan keçə bilsəydilər, artıq düşmən yenidən təşkilatlanma fürsətini itirəcəkdi. Amma ...²

¹ O, Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

² İbrahim Asayiş Cavid

Dəclə sahilindəki güclərin sayı get-gedə artırdı. Namaz vaxtı idi. Mehdi uşaqlara dedi: “Qardaşlar, bu, Əhli-beytin (ə), İmam Hüseynin (ə) Kərbəladada məhrum qaldığı sudur. Onunla dəstəmaz alın, namazınızı qılın.” Biz hamıdan qabaq dəstəmaz alıb, üzü qibləyə namaz qıldıq.

Mehdi dayanmaq bilmirdi. Dəcləni mümkün qədər tez keçmək istəyirdi. “Bu qədər tələskənlik nəyə gərəkdir?” deyə düşündüm. Ratsiyadan eşitdik ki, bizim sol cinah diviziyamız hələ Dəcləyə çatmayıb, düşmən atəşi altındadır. Buna baxmayaraq, Mehdi suyu mümkün qədər tez keçmək istəyir.

– Görün, iki qayıq tapa bilərsiz?

Biz bir iş görməmiş Hüseyn Parçabaf¹ dilləndi:

– Mehdi ağa, icazə verin, mən gedib gətirim.

Hüseyn arxaya, Mehdi isə ratsiyaya tərəf getdi.²

Dəcləyə çatan hər kəs qollarını çırmayıb, dəstəmaz alır və namaz qılırdı. Dayanıb tamaşa edirdim. Bilmirdim, ağlayım, yoxsa sevinim. Bizim üçün Dəclənin mənası başqa idi. Həm çay idi, həm də çay deyildi. Həm su idi, həm də su deyildi. Həm durğun idi, həm də axar. Hər damlasından “əl-Ətəş” (susuzluq) sədası qalxırdı. Rəngi qan rəngini xatırladırdı. Əsrlər keçməsinə baxmayaraq, hələ də ondan Hüseyn (ə) və Əbülfəzl qoxusunu almaq olurdu.

¹ Parçabaf Dəclənin qərbində şəhid oldu.

² Mehdiqulu Rzayi

Dayanıb tamaşa edirdim. Bilmirdim, ağlayım, yoxsa sevinim. Göz yaşı damla-damla axır, dil ixtiyarsız zümzümə edirdi: “Kaş yanında olaydıq və sən tək qalmayıydın ey Hüseyn (ə).”

Özümə elə qapılmışdım ki, Mehdinin səsini eşitmirdim.

– Mirab!

– Bəli, Mehdi ağa!

– Qərargaha bildir ki, biz Dəcləyə çatmışıq. Çayı keçməyə hazırıq.

Ratsiyanı hazırladı. Mehdi və Əmin Şəriəti bölgə haqqında danışdılar. Fikrim Mehdidə idi. O, dedi: “Bizim missiyamız döyüşməkdir, istər burada, istər Kürdüstanda, istərsə də Qərbdə. Bu qədər!”

Düyməni basıb, qərargahı səsləyirəm:

– Əziz... Əziz... Mehdi!

– Eşidirəm, Mehdi!

– Biz Dəclə sahilinə çatmışıq. Dəcləni keçmək istəyirik.

– Mehdi can! Yəqin anlaşılmazlıq var. Bir daha dəqiqləşdirin. Bu tezlikdə Dəclə sahilinə çata bilməzsiz.

Qərargah bizim düşmən istehkamlarını yarıb, Dəclə sahilinə çatmağımıza inanmırdı. Əmin ratsiyanın arxasına keçir və qərargahla danışır.

– Əziz! Mehdi Allahın izni ilə məsələni yaxşı yoluna qoyub. Mən də burada onun yanında yam. Bunlar Dəcləni keçmək niyyətindədirlər.¹

¹ Əbdürrəzzaq Mirab

Motosiklet sürətlə irəliləyirdi. Düşmən atəşinə etina etmirdi. Dünəndən özümü mümkün qədər tez Mehdiyə çatdırmağı düşünürdüm. Hava buludlu idi. Partlayışlar bölgənin havasını toz-dumana bürümüşdü.

Mehdini Dəclənin onmetrliyində bir dərənin içində tapdım. Ehtimal ki, top gülləsinin düşdüyü yer idi. Bir-iki nəfərlə söhbət edirdi. Qabağa gedib salam verdim. Mehdi məni görəni kimi öpüşüb-görüşdü, hal-əhval tutdu və dərhal buxtanın koordinasiya işlərini mənə tapşırırdı.

İcazə istəyib Dəclənin sahilinə getdim. Göz yaşları qeyri-ixtiyari yanaqlarıma süzüldü. Suyu görəni Aşurani xatırladım. Suyu görəni, susuzluğu xatırlamaq ürəyimə od salırdı. Suyu gördüm və gözlərim önündə Əliəsgərin qundağı canlandı.

Ağlamaq amanımı kəsirdi. Gözlərimi Dəclədən ayıraraq, suyun o tayına dikdim. Düşmən tanklarla və ağır tonajlı maşınlarla cənubdan magistral yolun şimalına qaçmaqda idi. Mehdinin oturduğu dərəyə qayıtdım. Mehdi dərədə bir neçə nəfərlə oturmuşdu. Əməliyyatın vəziyyəti və ilkin nəticələr haqqında danışırdılar. Düşmənin qaçmasını Mehdiyə məruzə etdim. Gülümsəyib dedi:

– Qardaşım, bizim onlarla hələ çox işimiz var. Bu tezlikdə qaçmazlar. Mehdiqulu! Gedin, İmam Hüseyin (ə) batalyonunu Dəclə sahilinə gətirin.

İmam Hüseyin (ə) batalyonu bizim sağ tərəfimizdə yerləşmişdi. Rueda su yolu tərəfdən Dəcləyə gəlməli idilər. Yaqub Şikari ilə birlikdə Mehdi ilə sağıllaşb həmin səmtə yola düşdük.

Yolda Yaquba dedim: “Gəl, heç olmasa, iraqlıların səngərindən iki cüt çəkmə tapaq. Mən bu vəziyyətdə gedə bilmərəm”. Əynimdə dalğıc geyimi olduğu üçün çəkmə geyinməmişdim. Daş-kəsək, tikan və s. ayağımı yara etmişdi.

Qərargaha çatdıq. İlk səngərə girdik. Çəkmə tapmaq üçün hər yerə baxdıq. Başımız axtarmağa qarışmışdı ki, bir nəfərin səngərin qapısından içəri boylandığını gördük. Geri dönəndə Mehdi olduğunu gördük. Utanaraq səngərdən bayıra çıxdıq.

– Siz burda neynirsiz? Mən sizi iş dalınca göndərməmişəmmi?

– Doğrusu, Mehdi ağa, üstümüzə bir az sənəd var idi. Onları burada gizlətmək istəyirdik.

Yaqub bunu deyib, başını aşağı saldı. Mən gözaltı Mehdi süzürdüm.

– Sənədlər önəmli deyil. Keçin, tapşırılan işin dalınca gedin. İndi önəmli olan döyüşdür, döyüş.

Utanaraq Mehdidən uzaqlaşdıq və Rueda su yoluna tərəf yola düşdük.¹

Ələ keçirilən qəlpə dəymiş “IFA” markalı hərbi maşın bir küncdə qalmışdı. Könüllülərdən biri onu işə salmaq istəyirdi. Amma nə qədər çalışsa da işə

¹ Mehdiqulu Rzayi

düşmürdü. Mehdi maşının işə düşmədiyini görüb, özü qabağa getdi. Bir az sonra nasazlığı aradan qaldırdı və minib buxtaya tərəf yola düşdü. Bilirdim ki, Mehdi qayıqsız qayıtmayacaq.¹

Gün batana qədər Mehdidən xəbər-ətər yox idi. Hara ilə əlaqə saxlayırıdığsa, xəbərləri olmadığını deyirdilər. Ratsiyada eşidilməyən yeganə səs Mehдинin səsi idi. Mehdi gələnə qədər bölgəni təmizlədik. Hamıya özü üçün səngər qazmağı tapşırıdım. Xəttin o tərəfində İmam Hüseyn (ə) batalyonu Dəclə sahilinə çatmışdı. Qamışlıqda gizlənən düşmən qüvvələri təslim olurdular. Aşura diviziyası qarnizonundan Dəclə sahilinə gedən yol tamamilə uşaqların nəzarətində idi.

Əməliyyat təcrübəsi olan hər kəs bilirdi ki, Dəclənin o tayına keçməyi mümkün qədər tezləşdirmək lazımdır. Yoxsa, sabah Dəclənin o tayı tank və zirehli maşınlarla dolacaqdı. Hamı Dəcləni keçməyə tələsirdi. Amma Mehdidən xəbər yox idi. Suyu keçmək üçün Aşura komandirinin icazəsi lazım idi.

Günəş Dəclənin o tayında batmaqda idi. Bu zaman şoseni toz-duman bürüdü. "İFA" toz-duman arasından keçməyə yol axtarırdı. Yaxınlaşanda sükan arxasında Mehдинin qərarlı çöhrəsi göründü. "İFA" Dəcləyə çatanda dönüb əyləci basdı. Maşının arxasında bir böyük və bir kiçik qayıq var idi.²

¹ Əbdürrəzzaq Mirab

² General Cəmsid Nəzmi

Qayıqları "İFA"dan endirdik. Namaz vaxtı idi. Mehdi dəstəməz alıb namaza qalxdı. Üst-başı başdan-ayağa toz-torpaq və çirkli idi. Çox yorğun olduğu məlum idi. Ayaq üstə dayanmağa təqəti yox idi. Gözləri yuxusuzluqdan yumulurdu. Namazı bitirəndə Əhəd Müqimiyə dedi: "Əhəd, çox yorğunam. Yer olsaydı, bir az yatardım." Mehдинin sözü bitər-bitməz dilləndim və yaxınlıqda süngü və kaska ilə qazılan üçnəfərlik səngəri Əhədə göstərdim.

Mehdi səngərə çatan kimi başını Əhədin dizi üstünə qoyub yuxuya getdi. Çox keçmədən gözünü açdı: "Əhəd, mənə çox soyuqdur. Gör, adyaldan-zaddan bir şey tapa bilərsən!" Uşaqlardan biri cəld gedib İraq adyalı gətirdi və Mehдинin üstünə örtüdü.

Mehdi səngərin bir küncündə dəbdəbəsiz və təmtəraqsız halda başını rəbitəçisi Əhəd Müqiminin dizi üstünə qoymuş və torpaq üstündə yatmışdı. Çox istəyirdim ki, saatlarla, günlərlə dayanıb ona tamaşa edim, o isə bizim yerimizə yatsın.

Onu tanımayan biri Aşura diviziyasının komandiri olduğuna inanardımı? İnanardımı ki, ayağına cırıq çəkmələr, əyninə palçıqlı forma geyinən, ön xətdə ağır düşmən atəşi altında yatan şəxs sevimli diviziya komandiridir?

Get-gedə düşmən atəşi artır, minaatan mərmiləri ətrafımıza düşürdü. Allaha yalvarırdım ki, Mehdi yuxudan oyanmasın, bir az istirahət edə bilsin. Bilirdim ki, bir neçə gündür yatmır. Gələcək günlərdə

də başı o qədər qarışıq olacaq ki, yatmağa macal tapmayacaq. O, gələcək günlərdə Aşura diviziyasını Aşura döyüşünə hazırlamalı idi.

Bunları düşünürdüm ki, güllə vıyılısı eşidildi. Hamımız başımızı aşağı saldıq. Mərmi yerə düşdü və səngər silkələndi. Havaya toz-torpaq qalxdı. Mərminin düşdüyü yer səngərimizə yaxın idi. Toz-torpaq yatdı. Mehdiyi gördüm. Yuxudan oyanmışdı. Saata baxdı. İki-üç saatdan artıq yatmağına inanmırdı.

Saat iki idi. Gecə yarını keçirdi. Mehdi, Cəmşid Nəzmini soruşdu. Seyyidüş-şühəda batalyonunun komandirinin ardınca getdim. Cəmşid başqa səngərdə idi. Onu tapıb, Mehdiyi ismarışını çatdırdım. Dərhal özünü Mehdiyi yanına yetirdi.

– Mehdi ağa, nə əmriniz var?

– Cəmşid, indi Dəcləni keçmək vaxtıdır. Əgər indi çayın o tayına keçməsək, sabah düşmən bu taya keçəcək və bizi burada qalmağa qoymayacaq.

Cəmşid batalyondan qalan bölükləri təşkilatlandırır, sudan keçməyə hazır vəziyyətə gətirdi. Mehdiyi gətirdiyi qayıq suya atıldı. Batalyon güclərindən bir qrupu qayığa minib suyu keçdi.¹

Seyyidüş-şühəda batalyonu Dəclədən keçirdi. Diviziya komandirlərindən olan Rüstəmxani ratsiyada Mehdiyi onlara da Dəclənin o tayına keçməyə icazə verməsini istəyir, Mehdi isə icazə vermirdi.

¹ Firidun Neməti

– Qoy əvvəl Seyyidüş-şühəda batalyonu keçsin, sonra siz keçərsiz.

Çox sayda döyüşçü Dəclənin o tayına keçmişdi. Mehdi ratsiyada döyüşçülərdən özlərini magistrəlin kənarına çatdırmağı istəyirdi. Dəclənin o tayına gedən diviziyalara Bəsrə-İmarə magistrəlinin körpülərini partlatmaq və oraya yerləşmək tapşırılmışdı.

Qayıqlar döyüşçüləri Dəclənin o tayına çatdırdı. Çox keçmədən Seyyidüş-şühəda batalyonu magistrəlin yaxınlığına çatdığını məruzə etdi. Əməliyyatın sürəti inanılmaz idi. Seyyidüş-şühəda batalyonunun işi ön xətti yarmaq idi. Amma bütün yorğunluqlara baxmayaraq, indi ələ keçirilən düşmən xəttindən uzaq məsafədə, magistrəlin yaxınlığında döyüşürdü. Mehdi əmr verdi: “Bütün cinahlarımız hələ Dəcləyə çatmayıblar. Döyüşçüləri sahilə gətirin. Orada qabaqlayıcı tədbirlər görün və qərargahın əmrini gözləyin.”

Ratsiya yenə xışıldadı. Qərargahdan Mehdiyə ismarış var idi: “Mehdiyə deyən, toplantı üçün arxaya gəlsin.” Mehdi ilə birlikdə pikapa minib buxtanın yanında yerləşən qərargaha yollandıq.

Mehdi, düşmən xəttinin necə yarılması və Dəclədən necə keçilməsi haqqında qərargah komandirlərini məlumatlandırdı. Toplantıda iştirak edənlərin heç biri Aşura diviziyasının Dəcləni bu tezlikdə keçməsinə inanmırdı. Korpusun komandiri Möhsün Rzayi və

Əziz Cəfəri Mehdiyə təşəkkür etdilər. Mehdi təşəkkürə cavab olaraq dedi:

– Mən, bu əməliyyatda heç kim idim. Bütün işləri döyüşçülər İmam Zamanın (ə) rəhbərliyi altında gördülər. Könüllülərə təşəkkür etmək lazımdır. Tək Allah şahiddir ki, onlar düşmən qarşısında necə şücaət və igidlik göstərdilər və basılmaz istehkamı ələ keçirdilər.”¹

Aşura diviziyası səhərə qədər Dəclə üzərində piyada körpüsü qurdu və gecə Dəcləni keçən və o tayda döyüşən qüvvələr üçün təchizat göndərilməyə başlandı.

Düşmən Aşura diviziyasının qarşısını almaq üçün hər yola əl atırdı. Bölgədə atəş o qədər ağır idi ki, əməliyyat bölgəsinin hər qarışı titrəyirdi. Aşura diviziyası Dəclənin o tayını təmizləyib irəliləyirdi.

Sübh yenidən açılmışdı ki, düşmən ratsiyalarında yenə Səddamın fəryadı qalxdı. Qərargaha gəlmiş və qüvvələrini Aşura diviziyasına qarşı müqavimət göstərməyə çağırırdı.²

¹ Əbdürrəzzaq Mirab

² General Möhsün Rzayi

Atəş

Bədr əməliyyatının ikinci günü idi. Bu gündən özümüzü düşmən qırıcıları ilə qarşılaşmağa hazırlamalıydıq. Dünənki buludlu hava qüvvələrimizi Dəclənin şərqində yerləşdirmək və belə bir günə hazırlaşmaq üçün yaxşı fürsət idi.

Hava aydın idi. Bilirdim ki, çox keçmədən düşmən təyyarələri və helikopterləri dəstə-dəstə başımızın üstünü alacaqlar. Diviziyanın hava hücumundan müdafiə bölməsi bölgə boyu uyğun atəş örtüyü yaratmalı idi. Buna görə də hava hücumundan müdafiə qüvvələri səhər tezdən qənimət alınmış hava hücumundan müdafiə toplarını lazımi yerlərdə yerləşdirir və təmir edirdilər.

Dəclə sahilində 57 mm-lik topun üstündə oturub təmir edirdim. İraqlılar qaçmazdan qabaq topun yanına qumbara atmışdılar və topa ziyan dəymişdi.

Hələ topun üstündə idim və qənimət alınan topların təmiri bitməmişdi. Düşmən helikopter və qırıcıları

başımızın üstünü aldı. Xəttin bir neçə istiqamətindən qumbaraatan və pulemyotla atəş açıldı. Amma işə yaramadı. Uşaqların ağır atəş altında topları hazır vəziyyətə gətirmə səyləri davam edirdi.

Topu qurdalayırdım ki, bölmənin rabitəçisi yanıma gəlib dedi:

– Əlipur qardaş, Mehдинin sizinlə işi var.

– Haradadır? – Soruşdum.

– Körpüyə tərəf getdi. Sizin də oraya gəlmənizi istədi, – dedi.

Tələsik özümü piyada körpüsünə yetirdim. Hələ Mehdidən xəbər-ətər yox idi. Bir az keçdi. Mehdi gəldi. Salam və hal-əhvaldan sonra qüvvələrin vəziyyəti və sisləh-sursatın miqdarı ilə maraqlandı. Mən məlumat verdim. Sonra dedi:

– Mömin, bu əməliyyatda hava hücumundan müdafiə sisteminin missiyası yalnız piyada körpüsünü qorumaqdır. Görürsən, bütün düşmən helikopterləri və təyyarələri yalnız bu körpünü dağıtmağa çalışırlar. Siz də çalışmalısınız ki, heç bir təyyarə bu körpüyə yaxın düşə bilməsin.

Sonra Mehdi ilə birlikdə Dəclə səddinin üstünə çıxdıq və topların yerləşdiriləcəyi yerləri təyin etdik. Mehdi tapşırıq verdi ki, orada yerləşən iki topdan başqa, digər üç topu da Dəclə sahilinə aparaq.

– Əlipur qardaş, bu su üzərində qurulan yeganə körpüdür. Suyun o tayında döyüşən bütün

döyüşçülərin ümidi bu körpüyədir. Nəyin bahasına olursa olsun, bu körpünü dağılmağa qoymamalıdır.

Mehdini əmin etdim ki, uşaqlar əllərindən gələni edəcəklər. Sonra Mehdi Dəcləyə tərəf yol aldı.¹

Bəsrə-əl-İmarə magistralı yaxınlığında müdafiə mövqeyi tutmuşduq. Seyyidüş-şühədə batalyonu diviziya qüvvələrinin köməyi ilə ötən gecə Dəclənin Kisei bölgəsini ələ keçirib təmizləmişdi.

Səhər saat 11 radələrində Mehdinin rabitəçisi ilə birlikdə qayığa minib Dəclənin bu tayına gəldiyini gördüm. Qayıq Dəclənin qərb sahilinə çatdı. Qayıqdan iki ədəd qumbaraatan götürüb, Dəclə sahilinə qoydular. Sonra bizim yanımıza gəldilər. Cəməşid Nəzmi bildirdi ki, canlı qüvvələri qorumaq üçün təcrübəli iyirmi könüllüdən başqa bütün döyüşçülər Dəclənin o tayına gedib, dincələrini alsınlar. Mehdinin Dəclənin bu tayında olması döyüşçülərə o qədər yüksək əhvali-ruhiyyə bəxş etmişdi ki, neçə günlük yorğunluq yaddan çıxmışdı. Mehdinin təmkinli və qətiyyətli simasını görəndə hər kəs yeni güc alır və özünü növbəti tapşırıqlara hazırlayırdı.

Mehdi Dəclənin qərbində olduğu müddətdə bir küncdə oturub, diviziyanın artilleriya və katyuşa bölmələrinə atəş əmri verir, onları yönləndirməklə düşmən mövqelərini darmadağın edirdi. Batalyon qüvvələri də düşmənin əks-hücumuna qarşılıq vermək üçün səngərlər qururdular.

¹ Əlipur

Diviziya komandirinin könüllü qüvvələrdən qabaqda döyüşməsi hamı üçün şirin və inanılmaz idi. Yorgun görünsə də böyük həvəslə bölgəni düşmən hücumuna müqavimət göstərmək üçün hazırlayırdı.¹

Gecə idi. Səngərdə oturmuşduq. Ratsiya ilə bildirdilər ki, düşmən Humayun istiqamətindən əks-hücuma keçmək istəyir. Mehdi dəstəyi aldı və bölgədəki komandirlə söhbət etdi. O gün həmin bölgədə torpaq istehkamı qurulmalı idi. O isə ratsiya arxasından istehkamın olmadığını deyirdi. Məlum oldu ki, yükvuranlar hələ bölgəyə çatmayıb.

Mehdi bunu eşidib düşünmədən dedi:

– Əhəd, ratsiyanı götür, ardımca gəl!

Mehdi motosikleti işə saldı. Məni tərkinə aldı və qazı basıb yerindən tərpendi.

Düşmənin müşahidə məntəqəsi hər yeri əhatə etdiyi üçün Mehdi motosikletin işığını yandırmamışdı. Şiddətli atəş və zülmət qaranlıq Mehдинin motosikleti bir neçə dəfə aşırmasına səbəb oldu. Hər dəfə motosiklet aşanda biz yerə sərildik. Bu dəfə ratsiyanın antenası sındı, ayağa qalxıb antena tapdıq və yenə yolumuza davam etdik.

Nəhayət, yükvuranlar gəlib çatdılar. Humayun bölgəsinə tez çataq deyə onların qabağına düşdük. Yola yenicə düzəlmişdik ki, Mehdi dedi: “Bu qədər atəş altında motosikletlə oraya çata bilməyəcəyik.”

¹ Rəsul Övladzabih

Motosikleti saxladı və yükvuranın çalovuna mindik. Sürücü çalovu qaldırdı və yola düşdük.

Hər dəfə top mərmisinin açdığı çalaya düşəndə yuxarı qalxır və iməkləyirmiş kimi çalovun içinə düşürdük. Bədənimizi sanki dəmir parçası ilə əzirdilər. Humayun bölgəsinə yaxınlaşdıqca atəş şiddətlənirdi. Qabağa baxanda səmanı aydınladan partlama və güllə sayrışından başqa bir şey görünmürdü.

İşiq saçan güllələrə tamaşa edirdik ki, birdən yükvuran dayandı. Sürücü gəlib dedi:

– Mehdi ağa, bir az qabaqda atəş o qədər ağırdır ki, heç piyada qüvvələr də oradan keçə bilməz. Biz daha irəli gedə bilmərik.

Mehdi ətrafa baxdı. Bilirdim ki, çıxış yolu axtarır.

– Allah bəndəsi, orada uşaqlar atəş altında, səngərsiz, sipərsiz düşmənin qarşısını alıblar, sən isə düşmənin atəş xəttini keçməyə qorxursan? Allaha təvəkkül et, bütün uşaqların ümidi sənədir.

– Mehdi ağa, atəşi yarıb uşaqlara köməyə getmək mümkün olsaydı, siz deyən idi. Sən həzrət Abbas, bu qədər atəşlə bir neçə yükvuranı oradan keçirmək olar?!

– Mömin, Allah İbrahimi Nəmrud qoşununun atəşindən keçirtirdi. Bu nədir ki? Sükan arxasına keç, Allaha təvəkkül et!

Mehdinin nəfəsi öz təsirini göstərmişdi. Yükvuranın sürücüsü ikiqat imanla sükan arxasına keçdi. Ayağını qaz pedalına qoydu və yükvuran hərəkət etdi.

Atəş yağışı altından keçməli idik. Canıma şirin bir qorxu düşmüşdü. O bir neçə dəqiqənin necə keçdiyini bilmirəm. Amma Mehдинin üzünə baxanda mənə aramlıq gəlirdi. Atəşin şiddətinə etinasız şəkildə oturmuş və ratsiya ilə danışırdı.

Yükvuranın gövdəsinə dəyən güllələrin sərt səsi qulaq batırırdı. Hər an yükvuranın çalovuna mərmə düşmə ehtimalı var idi. Allahı çağırıb zikr deyirdim. Mehдинin də dodaqları tərpənirdi.

Atəş tunelindən keçirdik. Güllələr üstümüzə yağır, mərmilər ətrafımızda yerə düşürdü. Qırmızı və atəşin qəlpə yağışı havada fırlanırdı. Bu ağır atəş müqavimət xəttindəki qüvvələrin tamamilə mühasirəyə alınması demək idi. Bu şiddətli atəşlə onlara kömək gəlməsi mümkün deyildi.

Allahın izni ilə yükvuranlar o tuneldən salamat keçdilər və sürətlə döyüşçülərin yerləşdiyi mövqeyə doğru irəlilədilər. Ön xəttə çatanda uşaqların məzmluluğu uzaqdan görünürdü. Heç bir daldalanacaq yer olmadan müqavimət göstərmiş, mövqelərimizi min bir əziyyətlə saxlamışdılar.

Mehdi maşından düşdü və uşaqlar onu gördülər. Ön xətti sevinc bürüdü. Uşaqlar sevincdən yerə-göyə sığmırdılar. Heç kim inana bilmirdi ki, diviziya komandiri bu qədər şiddətli atəş altından keçib, onlara köməyə gəlib. Bəziləri ağlayır, bəziləri isə atəş altında Mehдинin ətrafına toplaşib, özləri demişkən, kef

edirdilər. Bəziləri də Mehдинin oraya gəlməsindən narahat idilər və ona etiraz edirdilər.

Səngərsiz səngər qazanlar o tərəfdə atəşin güllələrə baxmayaraq torpaq istehkamını qaldırırdılar. Hamı əmin idi ki, bölgədən bir qarış da geri çəkilməyəcəyik.¹

Səhər saat onda motosikletə mindik və Mehdi ilə birlikdə ön xəttə getdik. Mehdi motosikletin tərkinə minmişdi, ratsiya da əlində idi.

Düşmən xəttin o tayından birbaşa qumbaraatanla vururdu. Nişançılar macal vermirdilər. Qulağımın dibindən keçən güllələrin səsini eşidirdim. Əvvəllər diqqət etmirdim. Amma nişançı əl çəkmirdi.

Motosikletin sürətini azaldıb döndüm. Mehdi dilləndi:

– Əhməd, hara?

– Mehdi, atəş çox şiddətlidir. Sonra gedib baxarıq.

– Necə yəni atəş şiddətlidir? Qayıt, təmas xəttinə gedək.

Mən özümdən çox Mehdi üçün nigaran idim. Müharibənin əvvəlindən birlikdə olmuşduq. Aramızda hamının qibtə etdiyi bir münasibət var idi. Birlikdə döyüşür, birlikdə düşərgə salır, birlikdə məzuniyyətə gedirdik. Əgər bir gün hansısa səbəbdən orada olmurdumsa, Mehdi Nəcəf-əşrəf diviziyasının komandiri olurdu. Əgər o yox idisə, mən onun yerini doldurmağa çalışırdım.

¹ Şəhid Əhməd Müqimi

Nəyin bahasına olursa olsun, özümüzü xəttə yetirdik. Yazıq nişançının arzusu ürəyində qaldı. İşimiz bitəndə geri qayıtdıq və məni yuxu tutdu. Oyananda Mehdi yox idi. Maraqlandım, dedilər gedib. Ardınca getdim. Onu təhlükənin içində axtarmaq lazım olduğunu bilirdim. Başqalarının onun haqqında dedikləri məni narahat edirdi. Hər gün bir nəfər onu yuxuda görürdü. Mehdinin üzü günü-gündən nurlanırdı. Mən Mehdini təzə tanımırdım. Gördüyü işlər məndə bir o qədər də təəccüb doğurmurdu. Amma bu əməliyyatda Mehdi çox fərqli idi.¹

¹ Şəhid General Əhməd Kazimi

Yuxusuz

Videokameranı çiyximə salıb, Dəcləyə doğru gedirdim. Düşmən güllələri bölgəni şumlayırdı. Amma uşaqlar şücaətlə çalışırdılar. Obyektivdən onlara baxırdım. Videokameranı görəni kimi üzlərini çevirirdilər. Bu könüllülər nə qədər həyalı idilər, ilahi! Bəziləri uzaqdan mənə əl edirdilər. Bəziləri bir yerə toplanıb şüar deyirdilər: “Zillət bizdən uzaqdır!”

Bu, İmam Hüseyin (ə) Kərbəla hərəkətində, Aşura günü dediyi şüardır. Bunlar da Aşura övladlarıdır.

Fəth olunmuş bölgənin strateji əhəmiyyətini düşmənin yağırdığı atəşdən bilmək olurdu. Ürəyimdə bütün könüllülərə “Var olun!” deyirdim ki, yalın əllə bu qədər mühüm bir bölgəni düşməndən azad etmişdilər.

Dəclə bir neçə addımlıqda idi. Xəttin bir küncündə bir səngər var idi. Gediş-gəlişin çoxluğundan komanda səngəri olduğu hiss olunurdu. Videokameranı hazırlayıb yaxına getdim. Hissim məni yanıltmamışdı.

Mehdi və digər komandirlər səngərdə oturmuşdular və bir xəritə üzərində müzakirə aparırdılar.

Video çəkilişdi və mən bir-bir komandirlərin üzünə fokuslayır və keçirdim. Videokameranın obyektivini fəth edən son sima Mehдинin toz-torpaqlı və yorğun üzü idi. Sanki uzun müddət idi görmürdüm. Görüntünü yaxınlaşdırdım. Üzünə qonan toz-torpağın içindən neçə günlük yorğunluğun dərinliyini axtarırdım.

Baxmaqdan doymamış ayağa qalxdı. Bir neçə günlük yuxusuzluq onu əldən salmışdı. Təyyib Şahini ilə birlikdə motosikletə tərəf getdi. Motosikletin tərkinə mindi və motosiklet yerindən tərpendi. Videokamera ilə mümkün olduğu yerə qədər izlədim. Amma uzun müddət idi ki, Mehdi Bakiri bağlı lentə sığmırdı.¹

Komanda səngərində oturmuşdum. Mehдинin əhvalı yaxşı deyildi. Yorğun olduğunu bilsəm də hiss etdirmirdi və hamının işini yoluna qoyurdu. Böyrü üstə dirsəklənmiş və ayaqlarını uzatmışdı. Gözlərini yumub açırdı. Bəzən yuxu aparırdı. Cəsarətimi toplayıb dedim:

– Mehdi ağa, yan tərəfdə bir səngərimiz var. Mümkünsə, gəlin orada bir az dincinizi alın. Sonra qayıdarsız. O vaxta qədər uşaqlar hamısı burada olacaqlar. İşləri görürlər.

Əsəbiləşəcəyini gözləyirdim. Amma bilmirəm, necə oldusa, qəbul etdi. Mənim üçün çox gözlənilməz idi.

¹ Səməd Qasimi

Keçən əməliyyatlarda yorğunluğunu görüb, “Gəl, bir az dincini al!” deyirdim. Amma əsəbiləşir və “Dincini almaq nədir? İndi işləmək vaxtıdır” deyirdi. Bu dəfə isə həmişəkindən fərqli olaraq, ayağa qalxıb, mənim ardımca gəldi.

Hələ motosiklet yerindən tərpənməmiş dedi: “Təyyib, əvvəl xəttə baş çəkək. Görək, uşaqlar nə edirlər, sonra qayıdarıq.” Təklifimə çox peşman oldum. Heç olmasa, səngərdə idi, düşmən atəşindən amanda idi, kölgədə idi, dincəlirdi. Amma indi... Bir çarəm yox idi.

Düşmən atəşi hələ səngiməmişdi ki, ara-sıra bir güllə yeri yarıb və toz-torpaq havaya qalxırdı. Mehdi o qədər yorğun idi ki, motosikletdən düşməsindən qorxurdum. Xahiş etmək istəyirdim ki, ön xəttə getmək fikrindən yayınsın. Amma qəbul etməyəcəyini bilirdim. Uzaq yaddaşımda bir xatirə canlandı. Çənanədə idim. Mehdi bizim üçün söhbət edirdi:

“Qardaşlar! İndiyə qədər düşünmüsüzümü ki, bir pasdar¹ hansı xüsusiyyətlərə malik olmalıdır? Necə işləməli, necə yaşamaq və necə ölməlidir? Bəziləri deyirlər ki, “Allah heç kəsi gücü yetdiyindən artıq yükləməz.” Yaxud, “Biz üzərimizə düşənə gücümüz yetdiyi qədər əməl etməklə mükəlləfik.” Təəssüflər olsun ki, bunu düzgün izah etmirlər. Fikrimcə, pasdarlar üçün “güc” bir gün səhərdən axşama qədər işləmək, hərbi əməliyyat keçirmək, sonra yorulub, bu

¹ İİKK-da xidmət edən zabıt heyətinə verilən ümumi ad.

ayəyə sığınmaq deyil. Əksinə, “güc”ün mənası budur ki, pasdar işləməkdən yorulsun, yorğunluqdan gözləri qapansın və çimir etsin. Oyananda isə yenə işləsin. O qədər işləsin ki, özündən getsin, yerlə bir olsun. Əgər özünə gəlsə, yenə işinə davam etsin. Qərargah qüvvələri də həmçinin. Məsələn, yazı-pozu işi görən bir pasdar o zaman gücüm çatdığı qədər işlədim deyə bilər ki, gözləri tutulana qədər kağız-qələmlə işləsin.

Özümüzə xoş gəlsin deyə Quranı istədiyimiz kimi tərcümə etməyə. Bu nə deməkdir? Səhərdən axşama qədər işləyirsən, sonra da gücüm çatdığı qədər işlədim deyirsən? Bununla İmam Zamanın (ə) əsgəri rütbəsini almaq olarmı? İmam Zamanı (ə) belə gözləmək, gəlməsi üçün dua etmək olarmı?”

Mehdi şüar adamı deyildi. Özü görmədiyi işi başqasından tələb etmirdi. Mən bu neçə gündə Çənanədə dediklərinə əməl etməsinə şahid idim. Elə bir neçə dəqiqə qabaq baş verənlər buna sübut idi. Səngərə getmək üçün ayağa qalxmışdıq ki, Mehdi bir az dincini alsın. Amma indi ön xətdə idik. Mehdi düşmən mövqelərini öyrənmək üçün istehkamın üstünə çıxmışdı.

– Mehdi ağa, günortaya az qalıb. Gəlin, gedək!

– Təyyib, bir az səbir et... Ya da istəyirsən sən get, motosikleti hazırla, mən də gəlirəm.

Mehdi minən kimi ötürücünü bir-bir dəyişdim və motosiklet sürətləndi. Çox keçmədən təcili tibbi yardım səngərinə çatdıq. Küncdə Mehdinin yatması

üçün bir yer hazırladım. Mehdi yorğun bədəni ilə adyalın üstünə uzanıb yuxuya getdi.

Nahar hazır idi. Amma qərarsız idik. Bilmirdik, Mehdi ni günorta yeməyinə çağırıq, ya yox? Hamının fikri bu idi ki, indi heç bir şey Mehdi üçün yuxudan yaxşı deyil. Qərar verdik ki, çağırmaq, yatsın.

Mehdinin yatmasından bir saat keçmədi. Uşaqlardan biri onu nahara çağırdı. Hələ də üzgözümdən yorğunluq yağır. Qollarını çırmaıyıb dəstəməz almağa getdi. Bir azdan təkbir səsi eşidildi: "Allahu-əkbər!"

Cabbarzadə zirəklik edib namazı Mehdiyə iqtida etdi. Mehdi namazını bitirib dedi: "Burada da bizdən əl çəkmirsiniz. Heç olmasa, gedin, sonradan namazınızı təzələyin."

Mehdi üçün hardan olursa olsun, tuna balığı konservi tapdıq. Nə də olmasa, qonaq idi. Biz qonaqpərvərlik ənənələrinə sadıq qalmaq istəyirdik. Amma Mehdi konservi bir kənara qoydu. Bir neçə tikə yeyəndən sonra yerindən qalxdı. Diviziya uşaqlarının hamısının bu gün tuna balığı konservi yediyindən əmin deyildi. Bizimlə sağollaşdı və getdi.¹

Mehdi ni yalnız ön xətdə tapa biləcəyimi bilirdim. Ona görə də birbaşa Dəclə sahilinə getdim. Sahildəki hərəkətlilikdən Mehdi ni burada olduğunu anladım.

Uzaqdan məni gördü. Yaxınlaşıb qucaqlaşdıq.

¹ Təyyib Şahini

– İsmayıl, sən burda neynirsən? Sənin məzuniyyətin bitməyibmi?

– Yox, Mehdi ağa, hələ bitməyib, amma əməliyyat olduğunu eşidib şəhərdə qala bilmədim.

– Nə zaman gəlmisən?

– Dünən çatdım. Gecəni arxada uşaqların yanında idim.

Mehdi söhbət etdikcə toz basmış üz-gözündə yorğunluq izləri aydın görünürdü. Son bir neçə gün əməliyyatın ağır yükü onun çiyində idi. Mehдинin adəti idi. Əməliyyatın əvvəlindən sonuna qədər ön xətdə olurdu. Bir neçə dəqiqə sakitlik hökm sürdü. Mehdi yenə dilləndi:

– İsmayıl, heyif ki, dünən gəlib çatmısan. Kaş tez gələydin. Dünən Hərİbədə torpaq istehkamı vurmaq üçün bir adam tapa bilmədim. Məcbur olub yükvurana özüm çıxdım.

Mehдинin sözləri gürz kimi başıma çırpıldı. Xəcalətdən qızardım. Dünəni arxada keçirdiyim üçün peşman idim.

Mehдинin ordu diviziyalarından birinin komandiri ilə görüşü var idi. Deyirdi, bu gecə magistrala hücumə keçməli idilər. Görüş bitəndə Mehdi qərargahə getməyə hazırlaşdı.

– Mehdi ağa, əgər mənimlə bir işiniz yoxdursa, icazə verin, suyun o tayına keçim. Gecə Seyyidüş-şühədə batalyonu uşaqları ilə birlikdə əməliyyatda iştirak edim.

– Yox, burada qal! Günortadan sonra özüm gələcəm. Mən də təkəm. Gecə birlikdə gedərik.

Uşaqları görməyə tələsdiyim üçün dedim:

– Mehdi ağa, əgər icazə versəydiniz, günortadan sonraya qədər sizi Dəclənin o tayında gözləyərdim. Mehdi əl çəkmədiyimi görüb, bir söz demədi və qərargaha tərəf yola düzəldi. Mən isə Dəcləyə qayıdıb, suyu keçdim.

Saat günortadan sonra 4 radələri idi. Düşmənin artilleriya və minaatan atəsləri şiddətlənirdi. İraq əks-hücuma keçmək istəyirdi. Suyun bu tayında olan azsaylı döyüşçülər özlərini yeni bir döyüşə hazırlayırdılar. Tanklar yaxınlaşır və uşaqlar tanklara atəşin raket ziyafəti verirdilər. Hər guşədən təkbir səsi ucalırdı.

Düşmən helikopterləri diviziyanın dəniz qüvvələrinin qurduğu piyada körpüsünü dağıtmağa çalışırdı. Onlar raketləri yağdırır, Allah isə körpünü qoruyurdu.

Yaxıma bir mərmə düşdü. Bədənimin bir hissəsi istiləndi. Yaralandım. Orada qalıb Mehdiyi gözləmək istəsəm də uşaqlar məni arxa cəbhəyə köçürdülər.¹

Əks-hücum hələ də davam edirdi. Mehdi suyun bu tayına gəldi. Helikopterlər macal vermirdi. Uşaqlar yalın əllə tankların qabağında dayanmışdılar. Mehdi gəlib çatanda uşaqlar yenidən canlandılar.

– Qumbaraatanla helikopteri vurun!

¹ İsmayıl Əqdəm

Mehdi qumbaraatançılarını yönləndirirdi. İlk atəşi özü açdı və dedi: “Bilirəm, qumbaraatan güllələri helikopterə çatmayacaq, amma atsaq, qorxub qaçacaqlar.”

Bəzi uşaqlara bıçaq vursan qan çıxmazdı. Mehдинin ora gəlməsinə görə çox narahat idilər. Mehдинi görən hər kəs dodağının altında bir söz deyirdi: “Allahın mömin bəndəsi sən qumbaraatançısan? Get təhlükəsiz səngərdə otur, bizi yönləndir. Səndən ön xətdə olmağın kim istəyir ki?” Bu nə vəziyyətdir? Diviziya komandiri bu işlərə niyə qarışır?” Hamı deyirdi. Hamı da dəfələrlə görmüşdü ki, Mehdi olduğu kimidir. Bütün əməliyyatlarda könüllülərdən qabaqda olmasa da onların yanında idi. Sanki o, həmişə qızğın döyüşün içində olmağı əhd etmişdi.¹

Xəritəni səngərin ortasına sərmışdilər. Mehdi bu gecə baş tutacaq əməliyyatı uşaqlara izah edirdi. Əhməd Kazimi gəldi. Bir az oturdu. Mehdi ilə söhbət edib getdi. Əli Təcəllayı da səngərin bir küncündə oturmuşdu. Əli Aşura diviziyasının qədim komandirlərindən idi. Ramazan əməliyyatından sonra qərargaha getmişdi və korpus komandirlərindən sayılırdı. Özündən soruşanda əsaslı cavab vermirdi. Amma uşaqlar deyirdilər ki, Xatəm qərargahında hərbi təlim üzrə müavindir. Burada nə işi vardı? Allah bilir. Amma uşaqlar görübər ki, əməliyyat gecəsi bəzi komandirlərin gözüne görünmədən Toyota ilə

¹ Firidun Neməti

diviziyanın mövqələrinə gəlib və əlində Kalaşnikov avtomatı İmam Hüseyin (ə) batalyonunun könüllüləri arasında gözdən itib.

Mehdi əvvəllər Əlinin gəlib Aşura diviziyası ilə birlikdə nişançı kimi əməliyyata getməsindən narahat idi. Mehdi qorxurdu ki, ondan lazımı istifadə olunmadan başına bir iş gələr. Onu yaxşı tanıyırdı. Amma onun əməliyyata gəlməsini razı deyildi. İndi isə iş işdən keçmişdi və Mehdi etiraz etmirdi. Toplantı bitəndə Əli Mehdiyə dedi: “Əgər icazə versəniz, Dəclənin o tayına sizin əvəzinizə mən gedim.” Mehdi nə edəcəyini bilmirdi. Bilirdi ki, o tərəfə gedişin qayıdışı yoxdur. Dəclənin o tayında elə bir mərəkə var idi ki, candan başqa əmtəə almırdılar. Aşura mənsubu olan hər kəsi o taydan adla çağırırlar və labüd keçməlidir.

Mehdi müqavimət göstərmədi. Əli ayağa qalxdı və Dəcləni keçib, çayın o tayına getdi. Mehдинin çiyindən ağır bir yük qalxdı. Rahat nəfəs aldı, sanki yüngülləşdi. Səngərin bir küncündə oturub, Mehdiyə tamaşa edirdim. Ratsiyanı əlindən yerə qoymurdu. Gücü yetdiyi qədər gözlərini açıq saxlamaq istəyirdi. Kimləsə söhbət edir, söhbət əsnasında gözləri qapanırdı. Amma hələ də Mehдинin söhbəti kəsilmirdi. Bir az keçirdi. Səs getdikcə zəifləyir və kəsilirdi. Mehдини yuxu aparırdı. Hamı susurdu. Mərmilər yaxınımıza düşür və Mehдинin gözləri açılırdı. Yenə ratsiya, xəritə və çaparlarla məşğul olurdu. Bir az

keçirdi. Yenə yuxu onu üstələyirdi. Mehdi ixtiyarsız yuxuya gedirdi.

Gecəyə qədər Mehdi Bakiri gözümün qabağında dəfələrlə yuxuya gedib ayılırdı. Mən isə bilmirəm, bütün bu müqavimət və şücaətə baxıb ağlayım, yoxsa sevinim.¹

Gecə düşmüşdü. Düşmən batareyası əməliyyat bölgəsinə od yağdırırdı. Güllələr anbaan yerə düşürdü. Hər an bir nəfər şəhid olur və ya yaralanırdı. Bizim batareya səngərimiz Dəclə yaxınlığında idi. Uzaqdan işıqlandırma fişənglərinin işığında Dəclənin o tayına gedib-gələn qüvvələri görmək olurdu. Mənim oturduğum səngərin yaxınlığında bir neçə nəfər dayanıb söhbət edirdi. Səsləri anlaşılmaz olsa da eşidilirdi. Bu gecə Dəclənin o tayında baş tutacaq əməliyyatdan söhbət gedirdi. Söhbətlərindən batalyon və bölük komandiri olduqları aydın anlaşılırdı. Əməliyyatdan söhbət gedəndə ixtiyarsız marağım artdı.

– Axı bu qüvvələr bir neçə gündür ki, ard-arda əməliyyat keçirirlər. Bunların da gücü məhduddur.

– Qardaşım, bu, Mehdi ağanın göstərişidir. Bu gecə əməliyyat keçirilməsə, burada davam gətirə biləcəyimiz bəlli deyil.

– Çox yaxşı! Bizim sözümüz yoxdur. Biz son nəfəsimizə qədər sizinləyik. Amma kimsə bunu qüvvələrə izah etməlidir.

¹ Məhəmmədrza Çəmidifər

– Bu, mənlik deyil. Hansı üzlə deyim ki, yenidən əməliyyata gedirik.

Ehtimal ki, bunlar artıq bir neçə mərhələdə döyüşən batalyonlardan birinin komandirləri idilər. Bu əməliyyatda diviziya batalyonlarının bəziləri ilk gecədən son gecəyə qədər hər gecə əməliyyatda idilər və yorulmuşdular.

– Uşaqlar, Mehdi ağa gəlir.

Başımı səngərdən qaldırdım. Mehdi özü idi. Bir-biri ilə söhbətləşən qardaşlar qabağa getdilər. Mehdi ilə salamlayıb hal-əhval tutdular. Mehdi dedi: “Bütün qüvvələri toplayın. Onlarla söhbət etmək istəyirəm.” Mehdi elə oradaca dayandı. Düşünür və var-gəl edirdi.

Bir neçə dəqiqə sonra batalyonun qalan qüvvələri də Mehдинin qarşısında idi. Uşaqlar kanalın içində oturmuşdular. Mehdi isə kanalın qırağında, tərənin üstündə dayanmışdı. Düşmən atəşi səngimək bilmirdi. Heç kim Mehdiyə bir söz deməyə cəsarət etmirdi. O, güllələrə və partlayışlara etina etmirdi.

“Qardaşlar, mən bilirəm ki, siz hamınız yorğunsunuz. Neçə gün yuxusuzluq çəkmisiz. Bilirəm ki, ard-arda əməliyyatda iştirak etmisiz. Bəzi dostlarınız yaralanıb, bəziləri isə şəhid olublar. Ola bilər ki, artıq döyüşmək və əməliyyata getmək əhvali-ruhiyyəsində deyilsiz. Siz bu müddətdə öz vəzifənizə layiqincə əməl etdiz. İmama və İnkilaba vəfadar olduğunuzu göstərdiz. Amma İslam və İnkilabı qorumaq üçün bu gecə yenidən Allah düşmənlərinə

hücuma keçmək lazımdır. Əgər biz onlara hücum etməsək, onlar bizə hücum edəcəklər.

Mən heç kimin boynuna qoymuram. Heç kimi məcbur etmirəm. Kim könüllü olaraq bu gecə bizimlə əməliyyatda iştirak etmək istəyirsə, bizimlə gəlsin. Kim gələ bilmirsə, ya qalıb istirahət etsin, ya da arxaya qayıtsın. Sabah Aşura günüdür. Dövrün Hüseynini tək qoymamalıyıq. Sabah göstərməliyik ki, biz Aşura mənsublarıyıq!”

Mehdinin söhbətinin bu yerində uşaqların arasında hay-küy düşdü. Mehdi bir anlıq susdu və dedi: “Şəhid olmağa hazır olan Aşura mənsubları yavaşca salavat desinlər və əməliyyata hazırlaşsınlar.”

Döyüşçülərin salavat sədası yüksəldi. Suyun o tayından cənnət ətri, Kərbəla qoxusu gəlirdi.¹

Dəclə sahilində, kanalın içində dincəlirdik. Yenicə yatmışdıq. Bir nəfərin tək-tək uşaqları oyatdığını gördüm. Başımın üstünə gəlib çatdı. Əlini çiynimə toxundurub dedi: “Mömin! Qardaş! Qalx!”

Gözlərimi açanda qarşımda Mehdiyi gördüm. Cəld ayağa qalxıb, salam verdim. Mehdi yanımdan keçib, yaxında yatan qardaşı oyatmağa getdi. Oyanandan sonra hamını sıraya düzdü. Özü sıranın qabağına düşdü və hərəkət etdik.

O gecə Seyyidüş-şühəda batalyonu Həribə kəndinə hücum etməli, İmam Hüseyn (ə) batalyonu isə Bəsrə-əl-İmarə magistralını ələ keçirməli idi. Əgər o gecə

¹ Mahmud Rzayi

Mehdi dəstəmizin komandiri idi desəm, güman ki, heç kim inanmaz. Amma komandiri idi.¹

Kolon hərəkətə başlamamış Mehдинin yanına getdim. Diversiya qrupunu soruşdum.

– Diversiya qrupu bizim bölüyümüzlə gəlsə, körpünü ələ keçirəndən sonra problem yaşamırıq. Əgər bizdən sonra hərəkət etsələr, yanlış yolla gedə və körpüyə çatmaya bilərlər.

Mehdi fikrə daldı. Narahat idi. Başını qaldırıb dedi:

– Cəmşid, diversiya qrupundan hələ bir xəbər yoxdur. Siz hərəkət edin, onları da ardınızca göndərəm.

Mehdi ilə sağollaşıb, kolona tərəf yol aldım ki, uşaqlara çatım. Macal tapıb Mehдинin son baxışı haqqında da düşündüm. Bir söz deməsə də baxışı bir dünya idi. Dəqiqələrlə gözlərini uzaq bir nöqtəyə zilləyirdi. Əməliyyatın son günləri yaxınlaşdıqca üzü parlayırdı. Qollarını açıb qucaqlayanda şəhadət ətri verirdi. Heç şübhəsiz, sabah Mehдинin Aşurası idi.

Əməliyyat başlanmışdı. Ratsiyada eşitdim ki, İmam Hüseyn (ə) batalyonu körpüyə çatıb. Amma hələ diverasiya qrupundan xəbər-ətər yoxdur. Uşaqlardan biri dedi: “Diverisiya qrupu düşmən tərəfindən atəşə tutulub. Şəhid olan və yaralananlar var.”²

Gecə yarını keçmişdi. Mən, Mehdi və Əmin Şəriəti səngərdə oturmuşduq. Əməliyyatın başlanmasından

¹ İzzət Murad

² General Cəmşid Nəzmi

bir neçə saat keçirdi. Uşaqlar magistral yolun üstündə döyüşürdülər. Amma diverisya qrupu hələ uşaqlara çatmamışdı. Mehdi nigaran idi. Tez-tez maraqlanırdı. Mehdi, düşmən atəşi altında birdən çay həvəsinə düşdü.

– Əliəkbər, gör iki-üç stəkan çay tapa bilərsən!

Yerimdən qalxdım. Əməliyyat günlərində çay çətin tapılırdı. Asanlıqla əldə olunmurdu. Harada axtarmalı idim? Ağlıma gələn ilk yer diviziya təcili tibbi yardım məntəqəsi idi. Məntəqə səngərimizdən bir o qədər də uzaq deyildi. Bu məsafəni ağır atəş altında birnəfəsə qaçmaq olardı. Məntəqəyə daxil olanda qarşımda Təyyib Şahinini gördüm.¹

– Doktor, gör, Mehdi üçün bir çaynik çay tapa bilərsən!

Kamili Mehдинin rəbitəçisi idi. Nadinc idi, amma gecə saat üçdə çay istəyəcək qədər yox. Dedim:

– Ay dələduz, indi də Mehдинin adı ilə çay istəyirsən? Mən indiyə qədər Mehдинin kimdənsə çay istədiyini görməmişəm.

Həyəcanla dedi:

– Allaha and olsun, yox! Mehдинin qonağı var. Özünün də könlünə çay düşüb.

Yanlışı anlamışdım. Zarafat etmirdi. Ona görə də çay hazırlamağa getdim. Kamili də orada oturdu. Çaynik dolanda qapağını bağladım. Stəkanlar yolda toz-torpaq olmasın deyə qəzetə büktdüm və Kamiliyə verib dedim:

¹ Şəhid Əliəkbər Kamili

– Mənim də salamımı çatdır. Dua etməsini istə!

Kamili səngərdən çıxdı. Atəş və toz-duman içində komanda səngərinə qaçdı.¹

Atəş o qədər şiddətli idi ki, məntəqə ilə səngər arasındakı qısa məsafəni gedincə bir neçə dəfə oturub-durdum. Səngərə girdim. Mehdi qəzetə bükülən stəkanları görüb gülümsədi və dedi: “Əliəkbər, bunlar həqiqətən sanitariya baxımdan təmizdir. Təyyibi görəndə minnətdarlığımı bildirərsən.”

Çay içirdik. Ratsiya xışıldadı. Batalyon komandirlərindən biri magistral yolun ələ keçirilməsi və təmizlənməsi xəbərini verdi. O isə diverisya qrupu ilə maraqlandı.

– Kamili, ratsiyanı götür, gəl!

Ratsiyanı götürdüm. Uşaqlardan biri motosikleti gətirdi. Minib körpünün üstündən Dəclənin qərb tərəfinə yollandıq.²

¹ Təyyib Şahini

² Şəhid Əliəkbər Kamili

Aşura qürubu

Aşura diviziyasının əməliyyat istiqaməti ilə üzbəüz Dəclə yolu şərqə tərəf dönürdü. Müəyyən bir bölgəni fırlanıb, yenidən əsas yoluna qayıdırdı. Bu döngə “Kisei” kimi tanınan bir bölgənin yaranmasına səbəb olmuşdu. Kisei bölgəsini tamamilə xurmalıq örtmüşdü. Orada hərəkət asan olmurdu.

Nəyin bahasına olursa olsun, özümüzü Kisei boğazına çatdırdıq. Motosikletlə qabağa getmək mümkün deyildi. Ona görə də motosikleti bir yere qoyub, piyada getdik. Döyüş bölgəsinə bir az qalmış dərə var idi. Böyük ehtimalla bomba yeri idi. Orada oturduq. Mehdi oradan əməliyyatı yönləndirirdi. Əməliyyatda olan batalyon komandirləri ilə əlaqə yaradır və məsləhət verirdi.

Arxadan döyüşçülər sıra ilə qabağa gedirdilər. Mehdi komandirlərini başa saldı və körpüyə tərəf gedən diversiya qüvvələrinə köməyə göndərdi.

– Kamili, Əsgərlə əlaqə yarat!

Ratsiyanı hazırladım. Dəstəyin düyməsini basdım və çağırdım: “Əsgər, Əsgər, Mehdi. Əsgər, Əsgər, Mehdi.” Səs getsə də cavab gəlmədi. Bir daha səslədim.

– Mehdi, eşidirəm.

– Əsgər can, nə xəbər var?

– Mehdi ağa, biz magistral yolun üstündəyik. Düşmən çox təzyiq göstərir. Qüvvəmiz çox azdır. Diversiya qüvvələri hələ çatmayıblar. Nə edək?

Dəstəyi Mehdiyə verdim və dedim ki, Əsgər Qəssab özü xətdə deyil.

– Allah bəndəsi, ratsiyanı Əsgər Qəssabın özünə ver.

– Mehdi ağa, Əsgər Qəssab Həmidin mövqeyinə getdi.¹ Mən Təcəllayiyəm. Bir işiniz varsa, buyurun.

Sükut çökdü. Mehdi gözlərini naməlum bir nöqtəyə dikmişdi. Ratsiyanın dəstəyini yerə qoydu. Hətta Xeybər əməliyyatında qardaşı Həmid şəhid olanda belə olmamışdı. Hər dəfə Mehдинin ürəyinə dağ çəkiləndə gözləri dünyadan üzülür, uzaq bir nöqtəyə dikilirdi. “La həvlə və la quvvətə illa billah!”

Elə orada Nəcəf-əşrəf diviziyasının komandiri Mehдинin yanına gəldi. Bir az oturdu. Əməliyyatı müzakirə etdilər. Qərargah komandirlərinin iclası var idi. Əhməd Mehдинin ardınca gəlmişdi ki, onu özü ilə aparsın. Amma Mehdi: “İşim var, iclasa gedə

¹ Cəbhədə ratsiya terminlərindən idi. Kiminsə şəhid olmasını xəbər verəndə düşmən anlamasın deyər qarşı tərəfin tanıdığı məşhur şəhidlərdən birinin adını çəkirdilər.

bilmərəm. Sən özün get” – dedi. Əhməd Mehdi ilə sağollaşdı və Dəclənin o tayına getdi.¹

Sursat bitmişdi. Bir neçə nəfəri götürüb boğaza tərəf getdik. Düşmənlər əks-hücuma hazırlaşdı. Tanklarının sayı anbaan artır, atəş şiddətlənirdi. Bizə tərəf hücumla keçmək istəyirdilər. Hələ yolda ikən ratsiya səslandı. Mehdi ratsiyada idi.

– Cəmşid, bura gəl!

Mehdinin dediyi səmtə hərəkət etdim. Mehdi bir dərənin içində oturmuşdu. Oradan bölgəyə nəzarət edirdi. Salam və hal-əhvaldan sonra dedi:

– Yorulmayasız! Hara tələsirsiz belə?

– Mehdi ağa, sursat yoxdur. İraq da hücumla hazırlaşır. Sursat almağa gəlmişik.

Mehdinin yanında oturdum. Kərim Fəthi də orada idi. Bugünkü Mehdi ötən günlərdəki Mehdidən fərqli idi. Yuxusuzluq təqətini almışdı. Ratsiya arxasında yuxulayırdı və dəstək əlindən düşürdü. Rabitəçisinə tapşırırdı ki, yuxu tutanda oyatsın.

– Cəmşid, sən mənə qalan yeganə batalyon komandirisen.

Susdu və fikrə daldı. Bildim ki, Əsğər Qəssabın, Rüstəmxaninin və Əli Təcəllayinin şəhadət xəbərini eşidib. Ən yaxşı dostlarını itirməyin ağırlığını solğun və yorğun çöhrəsində görmək olurdu. Amma buna baxmayaraq, müqavimət göstərirdi. Dəclənin qərbini

¹ Şəhid Əliəkbər Kamili

saxlamaqda qərarlı idi. Mahmud Dövləti¹ Mehдинin əhvalını görüb zarafatla dedi:

– Mehdi ağa, mən də sağ qalan yeganə böyük komandirinəm.

Söhbətin mövzusunı dəyişmək üçün dedim:

– Mehdi ağa, nə qərara gəlmisiz? Nə etməliyik?

Susdu və sonra qətiyyətlə dedi:

– Burada qalırıq. Əgər gecəyə qədər buranı saxlaya bilsək, gecə sahillə körpüyə tərəf gedəcək və partladacağıq.

– Mehdi ağa, bizim bir sözümüz yoxdur. Amma Seyyidüş-şühəda batalyonundan artıq kimsə qalmayıb.

Gülümsədi və dedi:

– Siz burda olun, özünüz təkbaşına bir batalyonsuz.

Orada qaldıq. İraqlılar Həribə kəndini yenidən aldılar. Binalar iraqlılarla dolu idi. Düşmən bütün gücünü döyüşə cəlb etmişdi və Dəclənin qərbini geri almaq istəyirdi.²

Əməliyyat düyünlənmişdi. Bölgənin hərbi önəminə görə düşmən tərəf bütün gücünü döyüşə cəlb etmişdi. İki batalyondan artıq qüvvənin manevr imkanı olmayan bölgəyə üç-dörd zirehli briqada gətirmiş və hər tərəfdən dayanmadan əks-hücumu keçirdi. Üç gün idi ki, Mehdi Aşura diviziyasının uşaqları ilə Dəcləni

¹ Mahmud Dövləti İmam Hüseyn (ə) batalyonunun komandirlərindən idi. O, Dəclənin qərbində şəhid oldu.

² General Cəmsid Nəzmi

keçmişdi. Hər gün əmrində olan az sayda qüvvə ilə magistral yolu təhdid edirdi.

Bölmələr hücumla keçir, magistralı ələ keçirir, sonra yenə düşmən zirehli briqada ilə əks-hücumla keçib, magistral yolu uşaqların əlindən alırdı. Uşaqlar Dəclə sahilinə qayıdır və orada müqavimət göstərirdilər.

Mehdinin düşmənin şah damarı olan magistralı əldə saxlamaq üçün göstərdiyi inadkarlıq onların komandirlərini dəli edirdi. Aşura uşaqlarından çox az sayda qüvvənin Dəclənin o tayında olması digər cəbhələrdən təzyiqləri azaldırdı. Düşmən tərəf Bəsrə-əl-İmarə magistralını və Dəclənin qərb sahilini ələ keçirmək üçün əlindən gələni edirdi.

Ratsiya arxasından Mehdinin səsini eşidirdim. O, deyirdi: "Raket gətirin, sursat gətirin, bizim yerimiz çox yaxşıdır. Kəndi təmizləyirik. Magistral yol uşaqlardadır. Siz yalnız sursatı çatdırın." Əmin danışdı. Sözləri ilahi köməyə etimadını göstərirdi. Digər bölmələrin komandirləri Mehdinin sarsılmaz müqavimətini görəndə, ratsiyada qətiyyətli səsini eşidəndə ruh yüksəklikləri artır və ümidvar olurdular.

Həmişə belə idi. İclaslarda da məyus olanda belə idi.

Mən həmişə tapşırıqların Mehdiyə verilməsi ilə problem yaşayırdım. Bu məsələdə çox həssas idim. Tanıdığım müddətdə diviziyasına verilən bütün tapşırıqlara "Oldu!" sözündən başqa bir cavab verməmişdi. Digər komandirlər verilən tapşırıqlar haqqında mübahisə edir, yaxud bəzən qəbul

etmirdilər. Amma o, belə deyildi. Allahın yardımını ilə onun üçün heç bir iş qeyri-mümkün deyildi. Buna görə də hərtərəfli düşündəndən, yüz ölçüb, bir biçəndən sonra Aşura diviziyasına veriləcək tapşırığı onlara çatdırırdım.¹

Saat 10-un yarısı idi. Motosikletlə piyada körpünü keçdik. Mehdi Bəsrə-əl-İmarə magistralı yaxınlığında bir dərənin içində oturmuşdu. Mən idim, bir də Qəffar Rüstəmi. Yaxına gedib salam verdik. İraq əks-hücuma keçmişdi. Dəclənin qərb sahili atəş və toz-duman içində yanırdı. Təyyarələr, helikopterlər, toplar və pulemyotlar bölgəni cəhənnəmə çevirmişdi.

Mehdi dərənin yanında minaatan batareyası qurmuşdu. Başqa bir könüllünün köməyi ilə zirehli briqadaların keçməsinə mane olurdu. Özü gözətçilik edir, könüllü isə bir təkbirlə minaatanı doldururdu. Atəş açılır və suyun o tayında bir tankın alını yarıdır və ya hansısa səngər havaya uçurdu. Mehdi macal tapan kimi ratsiyanın yanına gəldi. Müxtəlif bölmələrlə əlaqə yaratmaqla yanaşı bizə verilən tapşırıqları izah edirdi. Biz arxaya getməli və qüvvələri Dəclənin bu tayına gətirməli idik.

– Mehdi ağa, indi ki, biz gedirik, siz də bizimlə gəlin. Həm orada dincinizi alın, həm də siz orada olsanız, qüvvələrin buraya köçürülməsi daha tez həyata keçirilər. Sonra birlikdə qayıdaq – dedim.

¹ General Möhsün Rzayi

Mehdi yerindən qalxıb motosikletə mindi. Tam hədəfə vurmuşduq. Əgər Mehдини döyüş bölgəsindən uzaq saxlaya bilsəydik, böyük iş görmüş olardıq. Motosiklet işə düşdü. Hərəkət etmək istəyəndə nə oldusa, dayandı. Motosikleti söndürüb endi.

– Siz məni aldatmaq istəyirsiniz? Mən sabah Əli Təcəllayiyə, Əliəsgər Qəssaba, Həmidə nə cavab verəcəyəm.

Nə qədər israr etdiksə, razı sala bilmədik. İmam Hüseynə (ə), şəhidlərə, İmamın canına and verirdik ki, gəl arxaya gedək. İki-üç addım gedirdi, yenə dərənin içinə qayıdırdı.

Əlimizdən bir iş gəlmədiyini görəndə Mehдинin bizə verdiyi tapşırığı yerinə yetirməyə getdik.¹

Getdiyimiz yolu yalnız əllə geri qayıtdıq. Əməliyyat günləri bir-bir keçirdi. Mehдинin əhvalı hər gün dəyişir və səmaviləşirdi.

İndi ki, arxaya qayıtmağa razı sala bilmirəm, heç olmasa, əmrlərini yerinə yetirim deyə qət etdim. Mehdi ilə sağollaşdıq. Əvhani ilə motosikletə mindik və özümüzü sürətlə Dəcləyə yetirdik. Körpünün üstündən keçəndə qırıclar şiddətlə bombardman edirdi. Səmaya baxanda başımızın üstündə bir neçə təyyarənin uçduğunu gördüm.

Kimi görürdüksə, Kəbirini söruşürduq. Bir az axtarandan sonra tapdıq və Mehдинin ismarığını çatdırdıq.

¹ Şəhid Rəhmətullah Əvhani

– Mehdi ağa tapşırırdı ki, mümkün qədər tez bir zamanda buradakı uşaqları hazırlayıb o taya göndərəsiz.

Kəbiri bir bizə, bir də hər biri yorğun və yaralı halda bir küncə qısılan qüvvələrə baxıb dedi:

– Allaha and olsun ki, bu uşaqların hər biri beş-altı dəfə əməliyyatda iştirak edib. İndi biz bunlara necə deyək?

Amma Mehдинin ismarışını uşaqlara çatdırmalıydıq. Buna görə də Allaha təvəkkül edib ətrafda olan qüvvələrin bir yerə toplaşmasını istədik.

Bir neçə dəqiqə sonra hamı toplaşdı. Kəbiri söhbətə başladı: “Qardaşlar! Mehdi Dəclənin o tayındadır. Sizə xəbər göndərib ki, kim bacarırsa, kimin döyüşməyə taqəti varsa, suyun o tayına gəlsin. Düşmənin uşaqları mühasirəyə salmağa çalışdığı bölgəni müdafiə edək və faciənin qarşısını alağ.” Uşaqların arasında hay-küy düşdü. Çox keçmədən oraya toplaşan döyüşçülərin əksəriyyəti suyun o tayına getməyə hazır olduğunu bildirdi. Qibtə edirdim. Çoxunu tanıyırdım. Əməliyyatın öncəki mərhələlərində yaralanmış və arxa cəbhə xəstəxanalarına köçürülmüşdülər. Amma əməliyyatdan qabaq Mehdi ilə əhd bağlamışdılar ki, son nəfəslərinə və son nəfərlərinə qədər mübarizə aparacaqlar. Buna görə də xəstəxana paltarında Əhvazın “Şəhid Bəqayi”¹ xəstəxanasından, bölgənin nəzarət-buraxılış məntəqəsindən, bəzənsə yaralılını

¹ Əhvaz şəhərində yerləşən xəstəxanaya verilmiş ad.

daşıyan qatardan özlərini “Aşura”ya yetirmişdilər. Bu fikirdə ikən sıranın sonunda iki nəfərin dalaşdığını, bir-birini itələdiyini və əlbəyaxa olduğunu gördüm. Nə qədər düşündümsə, bir şey anlaya bilməyib qabağa getdim. Söhbətlərinin məzmunundan anlaşılırdı ki, qardaşdırlar. Biri deyirdi: “Mən uşaqlarla Mehdinin yanına gedirəm, sən burada qal!” Digəri isə inad edib deyirdi: “Mənim səndən nəyim əskikdi ki, burada qalım. Mən də gəlmək istəyirəm.” Gözlərim doldu. Sanki sonsuz atmosferdə yuvarlandım. Uzaqdan baxırdım. Səmavi söhbətlərini bölmək istəmirdim. Heç biri digərini qane edə bilmirdi. Kolon hərəkət etməyə başlayanda hər ikisi kolonun ardınca yol aldı.¹

Mehdi iki ədəd 60 mm-lik minaatanla qovğa salmışdı. Düşmən uşaqların bir o qədər də güclü olmayan atəşi altında şəhərciyin bir hissəsini tərk edirdi. Mehdi düşmənin qaçdığını görüb dedi:

– Usta Yaqub, qalx, iki ədəd RPG gətir.

– Mehdi ağa RPG-ni neynirsən? Olmaya RPG-ni özün atmaq istəyirsən?

– Qalx ayağa, Allahın mömin bəndəsi! Mənim əlim yoxdurmu?

İki ədəd RPG tapdım. Mehdi silahı hazırlayıb ayağa qalxdı.

– Siz də mənimlə gəlin!

¹ Qəffar Rüstəmi

Orada olan bir neçə nəfər ardınca hərəkət etdik. Şəhəriyə daxil olduq. İraqlılar ya qaçmışdılar, ya da möhkəm binalara sığınmışdılar.

– Usta Yaqub, sən ağ binaya tərəf get!

Mehdi bir neçə nəfəri də mənə qoşdu. Ağ rəngə boyanan bina möhkəm idi. Sinəsinə birinci və ikinci RPG mərmisi dəyəndən sonra artıq oradan güllə atılmadı. Özümüzü binaya yetirdik. İraqlılar ya həlak olmuşdular, ya da qaçmışdılar. Uşaqlar binanı təmizlədilər və mən binadan çıxdım.

Diqqətimi çəkən ilk şey düşmənin BMP və tank kolonu oldu. Düşmənin piyada qüvvələri də BMP və tankların arxasında mövqe tutmuş və üzbəüz qabağa gəlirdilər. Şəhərcikdə olan uşaqlar RPG ilə qarşılıqlı çıxırdılar və bir neçəsini sıradan çıxardılar. Digərləri isə vəziyyətin pis olduğunu görüb geri çəkildilər. Bölgə bir az sakitləşdi. Yadıma düşdü ki, mən Mehdinin çaparıyam, onun yanında olmalıyam. Onun ardınca getdim.¹

Bir tərəfi Həribə şəhəriyənin binalarına, digər tərəfi isə geniş çöllüyə çatan səngərdə yuxuya getdim. Hələ gözlərim isinməmişdi ki, uşaqların hay-küyünə oyandım. Yatdığım yer səngərin pəncərəsi ilə üzbəüz idi. Gözümü açanda sanki tank pəncərədən içəri girmək istəyirdi. Cəld özümü səngərdən bayıra atdım. Ətrafda digər tanklar və zirehli transportyorlar da yaxınlaşmaqda idi.

¹ Yaqub Kərimi

Düşmən şəhərçiyi mühasirəyə almaq istəyirdi, düşmənin sürəti uşaqlar üçün gözlənilməz idi. Uşaqlar ətrafa səpələnmişdilər. Mahmud Dövləti ilə birlikdə uşaqlara səsləndik: “Döyüşün! Özünüzü itirməyin!” İgid bir könüllü elə orada dizi üstə dayandı və RPG ilə düşmənin zirehli transportyorunu havaya uçurtdu. Digər tanklar geri çəkildilər. Bir halda ki, bizim mövqelərimizdən əlli metrlik məsafədə idilər. Bu zaman Mehдинin şəhərcik tərəfdən bizə doğru gəldiyini gördüm.

Düşmən əks-hücumdan məyus olub əlində olan bütün imkanlarla hələ də müqavimət göstərən kiçik bölgəyə atəş yağdırırdı.

Təyyarələr yenidən havaya qalxdı. Helikopterlər qırğı kimi başımızın üstündə uçuşurdu. Top və tanklar atəş açmaqdan yorulmurdu. Bəlkə də bilmirdilər ki, onlara qarşı müqavimət göstərənlərin sayı 30-40 nəfərdir.¹

Təsərrüfat qərargahından zəruri şeyləri alıb Dəclə sahilinə gətirdik. Birdən yadımıza düşdü ki, Mehdi dünəndən bəri heç nə yeməyib. Heç şübhəsiz, indi acdır. Ona görə də bir az keks, biskvit və meyvə suyu götürüb Dəclənin o tayına keçdik.

Mehдинin oturduğu dərəyə çatdıq. O, yox idi. Amma bir nəfər könüllünü orada qoymuşdu. Biz çatanda dedi ki, Mehdi Şəhadət qrupu ilə şəhərçiyə tərəf getdi və mənə bu sözləri dedi: “Əvhani və

¹ General Cəmsid Nəzmi

Rüstəmi gəlsə, onlara de ki, getsinlər və Dəclə yolu ilə mümkün qədər ərzaq və sursat gətirsinlər.” Gətirdiklərimizi könüllüyə verdik və Dəcləyə tərəf yol aldıq.

Körpünün üstündən keçəndə düşmən yenə əməliyyat bölgəsini bombardman edirdi. Məqsəd Dəclənin qərbi ilə şərq arasında əlaqəni kəsmək idi. Düşmən bilirdi ki, hər şeydən qabaq piyada körpüsünü sıradan çıxarmalıdır. Suya çatanda körpü təyyarələr və helikopterlər tərəfindən bombalandı və gözlərimiz önündə Dəclənin qərb sahili ilə yeganə əlaqə yolu havaya uçuruldu.

Tündrov¹ qayıqları hazırladı və suyun o tayına dəstəyi öz üzərinə götürdü. Ağır düşmən atəşi altında sursat və ərzaqla dolu qayıqlar suyun o tayına hərəkət edir və Aşura ordusunun gücünə güc qatırdı.

Günorta idi. Aşıqlərin taleyi atəş və qan arasında həll olunurdu. Təqdir belə idi ki, Aşura mənsublarının suyun o tayındakı tənhalığını kimsə pozmasın və Dəclə, onların şirin tənhalığını ikiqat artıran məsafə idi.²

Mehdi ilə birlikdə su səddinin üstündə oturmuşdum. Mehdi özünə qapanmışdı. Mənə elə gəldi ki, mənə çağırdı. Başımı qaldırdım, mənimlə deyildi.

¹ Aşura diviziyasının dəniz qüvvələri bölməsinin komandirlərindən idi. Mehdi ilə birlikdə Bədr əməliyyatında şəhid oldu.

² Qəffar Rüstəmi

Dodaqları tərpnəirdi. Zikr dediyini anladım. Ətrafda baş verənlərə etina etmirdi. Mehdiyə dedim: “Bura təhlükəsiz deyil. İcazə verin bir yer tapım, siz orada qalın.” Gülümsəyib dedi: “Otur yerində! Bizim sığınacağımız Allahdır.” Biz təlaşda idik. Mehdi isə bizdən fərqli olaraq, ətrafa fikir vermirdi.

Atəş şiddətlənirdi. Səddin üstündən izləyirdik. İraq ikinci əks-hücumuna başlamışdı.¹

Günorta idi. İraqlılar yenidən əks-hücum hazırlayırdılar. İntizamla irəliləyirdilər. Uzaqdan bəlli idi ki, düşmən hər əks-hücumda yeni qüvvələrdən istifadə edir.

Əks-hücum başlamazdan qabaq mövqelərimizə şiddətli atəş yağdırıldı. Əks-hücum zamanı da həmin şiddətlə davam edirdi. Tanklar sıra ilə irəliləyirdi. Döyüşçülər tankların arxasına sığınmışdılar. Bizim olduğumuz yerdə təhlükəsiz səngər və istehkam olmadığı üçün Dəclə səddinə sığınıb müqavimət göstərirdik. Dəclənin bu tayına gələn qüvvələrin böyük əksəriyyəti şəhid olmuş və ya yaralanmışdı. Yeganə qumbaraatançımız Mehdi özü idi. Mühasirəyə düşdüyümüzü bilsək də Mehдинin orada olması bizə güc verirdi. Mehdi yorğun idi. Yuxusuzluq kələyini kəsmişdi. Amma var gücü ilə müqavimət göstərir və təslim olmurdu. Torpaq istehkamının bir küncündən qalxır, RPG-ni atışa hazırlayırdı. Könüllülərdən biri fürsətdən istifadə edib silahı Mehдинin əlindən aldı.

¹ General Cəmsid Nəzmi

– Mehdi ağa, sən Allah, icazə ver, bir az da mən atım. Sən bir az dincini al.

Mehdi o könüllünün istəyi ilə razılaşdı. Kalaşnikov avtomatını götürüb dedi: “Qardaş, sən o tərəfdən at, mən də bu tərəfdən atım ki, bu qardaş atəş altında rahat qalxıb, RPG ilə atəş açə bilsin.”

Döyüş şiddətləndi. Bir anlıq fikrim Mehdidən yayındı. Baxanda oturub avtomatla hədəf aldığıını və hər güllə ilə düşməni yerə sərdiyini gördüm.¹

Günortadan bəri hamı Mehdiəni suyun bu tayına gətirməyə çalışırdı. Kim gedirdisə əliboş qayıdırdı. Kim ratsiya ilə əlaqə yaradırdısa, istəyini deməzdən qabaq Mehdi onu qabaqlayıb deyirdi: “Sursat gətirin. Canlı qüvvə göndərin. Əgər gecəyə qədər davam gətirsək, əməliyyatın problemi həll olacaq.” Ratsiya əlaqəsi kəsildəndən sonra nə üçün əlaqə yaradılması təzə yada düşürdü.

Ratsiyanın yanında oturmuşdum. Suyun o tayında baş verənləri ratsiya ilə izləyirdim. Yenə qərargahdan Mehdi ilə əlaqə saxladılar. Ratsiyada danışan səs Əziz Cəfərinin səsinə bənzəyirdi.

Xəttin o tərəfindən gələn səs tonu narahatlıq ifadə edirdi. Mehdi təmkinlə cavab verdi.

– Gözüm üstə!

Əlaqə kəsildi. Bir az keçəndən sonra ratsiya yenə səsləndi.

¹ Əlipur Faxiri

– Bəs nə oldu? Mehdi ağa, bu taya keç. Uşaqlardan birini göndərirəm ki, səni başa salsın.

Mehdinin səsi əvvəlki kimi təmkinli deyildi.

– Biz özümüz nə iş gördüyümüzü bilirik.

– Axı siz orada nə edirsiniz?

– Qardaşım, mənim vəzifəm könüllülərlə birlikdə ön xətdə olmaqdır. İndi də öz vəzifəmə əməl edirəm.¹

Qərargah komandirləri Hacı Bəşərdust və Əziz Cəfəri Mehдини arxaya aparmağımızı istəyirdilər. Qərargahın ismarışını ratsiya vasitəsilə Mehdiyə çatdırdım. Amma bir xəbər çıxmadı. Qayığa minib Dəclənin o tayına keçdim. Məni görüb əsəbiləşdi.

– Mən sənə demədimmi ki, bu taya gəlmə? Sən burada nə edirsən? Qayıt, o taya get!

Elə əsəbiləşmişdi ki, nə üçün gəldiyimi unuttum və geri qayıtdım. Qərargah Mehдини Dəclənin şərqindən qaytarmaq üçün onun yaxın dostlarından olan Əhməd Kazimini vasitə saldı. Əhməd ratsiyada Mehдини çağırdı. Mehdi gözlədiyimizin əksinə olaraq ratsiyaya cavab verdi.

– Mehdi, yeni qərar verilib, sizinlə danışımalıyam. Bu taya gəl. Sənin orda nə işin var, axı?

Əhməd Kaziminin sözü bitəndə Mehdinin yorğun səsi ratsiya arxasında yüksəldi:

– Əhməd, mən burada elə şeylər görürəm ki, siz görmürsünüz. Bura başqa bir aləmdir. Əgər sən də

¹ Təyyib Şahini

burada olsaydın, həmişə birlikdə olardıq. Əgər birlikdə olmaq istəyirsənsə, bu tərəfə gəl.

Mən suyun bu tayında mat-mat Mehдинin sözlərinə qulaq asırdım. Hamı onu bu taya gətirməyə çalışırdı. O isə təkbaşına hamını o taya səsləyirdi.¹

Mehдинin yanında oturmuşdum. İraqlılar o qədər yaxınlaşmışdılar ki, ayaq səslərini eşitmək olurdu. Onlardan bir neçəsi bizə tərəf gəlmək istəyirdi. Buna görə də qumbaranı əlimə aldım. Qoruyucusunu çıxarıb onlara tərəf atdım. Qumbara qorxunc səslə partladı. Bir neçə nəfərin səs-küyü eşidildi. Mehdi dedi: “Qumbaranı elə atmazlar. Qalx, get iki ədəd qumbara gətir.” Ayağa qalxıb qumbara ardınca getdim. Sursat çatışmazlığı var idi. Heç yerdə qumbara tapa bilmədim. Səddin arxasına sığınan uşaqların hərəsindən bir qumbara alıb, Mehdiyə verdim.

– Qalx, atəş aç!

Nə etmək istədiyini bilmirdim. Amma soruşmağa da cəsarətim çatmırdı. Silahı hazır vəziyyətə gətirdim və ayağa durdum. Əlim tətiyə getdi. Güllələr sürətlə lülədən keçib havaya səpələndi. Mənim və başqa bir neçə nəfərin atəşi altında Mehdi ayağa qalxıb səddin digər tərəfinə getdi və yerə uzandı. Başımızı aşağı endirdik ki, daraqlarımızı dəyişək. İraqlılar ayağa qalxıb bizə tərəf atəş açdılar. Həmin anda Mehdi qumbaraların qoruyucusunu çəkib çıxardı və iraqlılara

¹ Hacı Mustafa Mövləvi

tərəf atdı. Qumbaralar partlayan kimi yenidən atəş açdıq və Mehdi bizə tərəf qayıtdı.

Ratsiya səsləndi. Cavab verdim. Qərargahdan idi. Mehdi danışmadı. Qərargahdan deyirdilər ki, Mehдинin əl-ayağını bağlayıb arxaya gətirin. Mənim belə bir işə cəsarətim çatmazdı. Yalvarmağa başladım: “Səni and verirəm Əbülfəzlə, arxaya qayıt.” Amma etina etmədi.¹

İki yüz metrlik ərazidə tam mühasirədə idik. Silahı götürüb özümü Mehдинin yanına çatdırdım. Oturub darağını doldururdu. Hirsə darağı əlindən aldım. Qəhərli halda çığırdım:

– Sizin burada qalmağınız lazım deyil. Biz buradayıq, müqavimət göstəririk. Siz bu qayıqla gedin.

– Cəmşid, indi döyüşmək vaxtıdır. Get... get uşaqlara de, hamı silahını götürsün və düşməyə qarşı döyüşsün.

– Siz yox! Biz buradayıq, siz gedin.

– Yox, Cəmşid! Mən bunlarla gəlmişəm. Qayıtmalı olsam da bunlarla qayıdacam.

Çarəsiz idim. Mehdi inad edib qalmaq istəyirdi. Əlimdən bir iş gəlmirdi. Geri qayıtdım ki, uşaqların köməyi ilə boğaz səmtindən düşməni hücumunu dəf edim.²

– Gəl, RPG-ni götür, gedib düşməni məhv edək.

RPG-ni əlindən aldım. Bir daha yalvardım:

¹ Şəhid Əliəkbər Kamili

² General Cəmşid Nəzmi

- Sən İmamın canı, arxaya qayıt.
- Əgər taqətin varsa, gəl İslam düşmənləri ilə döyüşək.

Durbini mənə verdi. İşarə ilə baxmağımı istədi. Durbinlə baxdım. Hər yer düşmənlə dolu idi. İyirmi nəfər üçün dörd batalyon canlı qüvvə ətrafa düzülüb irəliləyirdi. Durbini Mehdiyə verməyə qayıdanda onun huşsuz halda yerə düşdüyünü gördüm. Dodağının altında zümzümə edirdi. Yaxınlaşanda Mehдинin öz mövlası ilə söhbət etdiyinin şahidi oldum. Əliəkbər Kamilini çağırdım. Gəlib Mehdi bu vəziyyətdə görəndə hər ikimizi ağlamaq tutdu. Mehdi çox ədəblə danışdı, dərin təfəkkürlə söhbət edirdi. Özümü ələ ala bilmədim. Göz yaşım ixtiyarsız axmağa başladı. Mehдинin mənəvi xəlvətindən pay aldığım üçün yerə göyə sığmırdım.

Mənəvi anlar sona yetdi. Mehdi özünə gəldi. Artıq bilirdim ki, bura Kərbəladır və bu gün Mehдинin Aşurasıdır. Gözlərim sevinc yaşları ilə doldu və dedim:

– Mehdi ağa, sən şəhidlərin canı, şəhid olsan, bizim də əlimizi tut! Haqqını halal et! Bizə şəfaətçi ol!

– Əvhani qardaş, sən siyasətə qarışma! Şəhid olmaq və ya olmamaq hər ikisi Allahın əlindədir.

Mehdi gödəkçəsinin ciblərini boşaltdı. Nə qədər xəritə və sənəd varsa, Dəcləyə atdı. Kamiliyə dedi:

– Arxa ilə əlaqə saxla. De ki, canlı qüvvə göndərsinlər.

Əliəkbər işə girişdi. Mühasirə anbaan daralırdı. Artıq heç kim qayıtmaq haqqında düşünmürdü.¹

– Əliəkbər, get şəhərcik səmtindəki döyüşçülərə de ki, bir neçə nəfər tərənin üstünə getsin. İraqlılar bizim xəttə daxil olurlar.

Sürətlə özümü şəhərciyin yaxınlığına yetirdim. Mehдинin ismarışını uşaqlara çatdırdım. Yenə Mehдинin yanına qayıtdım. Mehdi RPG-ni atışa hazırladı. Mənim qayıtdığımı görüb dedi:

– Əliəkbər, get Cəmsidə baş çək, gör vəziyyəti necədi?

Mən Nəzmi qardaşın olduğu yerə tərəf tələsdim. Bu zaman Mehdi də RPG-ni çiyinə alıb səddin üstünə çıxdı. Bilmirəm nə üçün hamıya bir iş tapşırır və tək qalmağa çalışırdı. Hər kəsi bir bəhanə ilə bir iş dalınca göndərirdi.

Hələ Mehdidən ayrılmamış güllə səsi eşidildi.

Özüm üçün də maraqlıdır ki, o qədər güllə səsinin içində bir güllə səsi məni yerə necə mismarladı? Sarsıldım və kaş qucağında bir qumbara partlayaydı, amma o güllə hədəfə dəyməyəydi deyə arzu etdim. Mehдинin alını üçün nigaran idim. Bilirdim ki, açıq alını bütün silahları təhrək edir. Atəş səsi hələ də beynimin dərinliklərində təkrarlanırdı.

Cəsarətimi toplayıb başımı döndərdim. Aşura diviziyasının komandiri başı parçalanmış halda qətlgaha düşmüşdü. Sanki göy başıma aşmışdı.

¹ Şəhid Rəhmətullah Əvhani

Ayaqlarım yer tutmurdu. Məm özümə gəlincə bir neçə nəfər Mehдинin ətrafına toplaşdı. Əlləri üstündə yaxınlıqdakı qayığa çatdırdılar. Qayıq özünü suya vurdu.¹

Son güllələri atdım. Oturub başqa bir daraq axtarmağa başladım. Suyun qırağında bir neçə şəxsiyyət vəsiqəsi diqqətimi çəkdi. Vəsiqələr mənə tanış idi. Birini götürdüm. Əliəkbər Kamilin şəxsiyyət vəsiqəsi idi. Əliəkbər, Mehдинin rəbitəçisi idi. Ürək döyüntüm şiddətləndi və tələş içində rəbitəçini Mehдинin olduğu yerə göndərdim.

– Get, gör orada nə baş verir?

– Mehdi vurulub...

Sanki göy və yer arasında asılı qalmışdım. Gözlərimə qaranlıq çökdü. Dəclə başımın üstündə fırlandı. Rəbitəçinin sözü qulağımda əks-səda verirdi. “Mehdi vurulub. Əlirza Tündrov Mehдини qayıqla arxaya aparmaq istəyir...”

Dəcləyə tərəf baxdım. Qayıq sürətlə qarşımızdan keçdi. Əlirza Çalaki başını əyib qayığı idarə edirdi. Bir anlıq xatırladım ki, boğaz irəqlilərin əlindədir və qayıq düz həmin səmtə gedir.

Hamımız suyun qırağına toplaşmışdıq. Qışqıraraq Əlirzanı çağırırdıq. Amma bizim səsimiz atəşin şiddəti arasında itib-batırdı. İraqlılar səddin üstünə gəlib çıxmışdılar. Hamısı qayığa atəş açırdı. Eyni zamanda onlarla qumbaraatan qayığı vurdu. Aşura diviziyasının

¹ Şəhid Əliəkbər Kamili

şəhidlər ağasının yaralı bədəni partlayış haləsində yola salındı.¹

Özümü itirmişdim. Dəclənin bu tayında o tərəf-bu tərəfə gedirdim. Gücüm yetdiyi qədər çığırmaq istəyirdim.

Gözlərimi suya dikmiş, fikrə dalmışdım. Bu zaman qarşımda bir motosiklet əylədi. Əhməd Kazimi idi. Motosikletdən düşdü və cəld özünü Dəclə sahilinə yan alan qayığa yetirdi. Mən də cəld ona tərəf qaçdım.

– Hara?

– Mehdinin yanına gedirəm.

Hirsimi boğdum. Əlindən tutub qayıqdan düşürtdüm.

– Bir az səbir et, birlikdə gedərik.

Bir küncə çəkib xəbəri dedim. O, gedir və inana bilmirdi. Amma yaş gözlərinə hakim kəsildi. Artıq gec olduğunu anlayırdı.²

Qayıq güllələrin arasından özünə yol tapır, irəliləyirdi. Sükan Əlirza Tündrovun əlində idi. Mehdinin yaralı bədəni qayığın bir küncünə uzadılmışdı. Alnından qan fışqırır axırdı. Mart günəşinin solğun qürubu Mehdinin simasına başqa bir çalar verirdi.

Yaralıydım, amma bütün fikrim Mehdidə idi. Çətin ki, Bakirinin qəfəsdən çıxan ruh quşu bir daha qəfəsə qayıtsın, parçalanmış alnı sağalsın. Dodaqları

¹ General Cəmsid Nəzmi

² Hacı Mustafa Mövləvi

tərpənirdi. Nəğmə zümzümə edirdi. Ağır atəş altında eşitməyə macal olmasa da gözlərimi dodaqlarına dikdim və son nəğməsinə qulaq verdim.

– Allah vəllah... əlhəmdü lillah. Allah vəllah... əlhəmdulillah.

Atəş şiddətləndikcə Mehдинin səsi yüksəlirdi. Bir az keçdi. Mehдинin səsindən başqa səs eşidilmirdi. Sanki dünyada onun səsindən başqa səs yox idi. Sanki yer və göy onun avazına qulaq asmaq üçün susmuşdu.

Toz-dumandan başqa bir şey görünmürdü. Qayıq ani olaraq bir neçə partlayış arasında atılıb-düşdü. Başımı aşağı əydim və Tündrov qayığı döyüş meydanından salamat çıxartdı.

Birdən gözlərim boğazın kənarına, səddin üstünə dikilib qaldı. İraqlılar səddin üstünə gəlib çıxmış və suyun üzündə gedən yeganə qayığa atəş açdılar. Hələ gözümü səddən ayırmamışdım ki, qumbaraatançılar bir daha atəş açdılar. Qayığı atəş haləsi bürüdü. Mehдинin səsi daha da yüksəldi.

– Allah vəllah... vəlhəmdü lillah.

Mehdi ilə qanad-qanada uçur və yüksəklərə qalxırdım. Yuxarıdan yer kiçik bir şar kimi gözdən itirdi. Səmadan pişvaza çıxdılar və cənnət ətri gəldi. Mehdi mələk qanadları arasında gözdən itdi. Mən isə suyun ortasına düşdüm.

Dəclənin üstündə yuvarlanırdım. RPG-nin partlama dalğası məni suya atdı. Çabaladım və özümü suyun

üzündə saxladım. Qayıq uzaq məsafədə alov içində yanır.

Aşura qürubudur. İmam meydanda gülləbaran olunur. Çadırlar yanır, günəş batır. Uzaqdan növhə səsi gəlir:¹

*Səs yetdi aləminə Hüseyin imtahan verir,
Eynül-həyatı gördülər, ləb teşnə can verir...*

¹ Şəhid Məhəmməd Qəmbərli

Dəryadan dəryaya

Əziz Cəfəri qabağa gəldi və Dəclə sahilində məni tapdı.

– Çalışın, Mehдинin cəsədini tapın.

Bu gün həyatımın geridə qalan ən acı günü idi. Heç bir işə əlim yatmırdı. Özümə söz vermişdim ki, Mehдинin pak bədəni tapılmayınca buradan tərpənməyəcəm.

Hava qaralanda başqa iki nəfərlə birlikdə özümüzü Dəcləyə vurduq. Qayıq yavaş-yavaş irəliləyirdi. Mehдинin qayığı partlayan bölgənin sahilini axtarmaq istəyirdik. Həribə şəhərciyinin qarşısından Dəclənin qərb sahilini axtarmağa başladıq. Bu qaydada Kisei bölgəsinin o tayına qədər axtarmalı idik.

Gözlərim qamışlıqların arasını gəzirdi. Əmin idim ki, Dəclənin əyilməsi və axarın sürəti cəsədin Kisei bölgəsinin sahilinə vurmasına səbəb olacaq.

Düşünürdüm ki, Mehдинin cəsədini bu ətrafda tapacağıq. Amma nə qədər axtardıqsa, bir nəticə əldə

edə bilmədik. Təhlükəli olsa da suyun üzündə gördüyümüz hər bir qaraltıya işıq salır və Mehdi olub-olmamasından əmin olmaq istəyirdik. Deyəsən, qayıqdan və cəsəddən bir xəbər yox idi. Artıq ümidimizi itirmişdik. Bu an düşmən bizim orada olduğumuzu anladı və atəş açdı. Uşaqlardan biri yaralandı. Bir güllə də mənə nəsib oldu.

Axtarmaq əbəs idi. 31-ci Aşura diviziyasının komandiri suya qarışmış və ondan bir neçə sətir aşiqanə vəsiyyətnamədən başqa bir nişanə qalmamışdı. Su çör-çöpü sahilə vurur, gövhəri isə dəryaya aparır. Suyun təbiəti əzəldən belə olub.¹

Vəsiyyətnamə

Ya Allah, ya Məhəmməd, ya Əli, ya Fatimeyi-Zəhra, ya Həsən, ya Hüseyin, ya Mehdi (ə) və sən ey vələmiz Ruhullah və siz ey şəhidlərin sadıq ardıcılıarı!

İlahi, necə vəsiyyətnamə yazım, bir halda ki, başdan-ayağa günah, təqsir və üsyanam? Sənin mərhəmət və əfvinə ümid bəsləsəm də dünyadan bağışlanmamış getməyə qorxuram. Gedişimin xalis olmamasından, dərgahına qəbul olunmamaqdan qorxuram. Ey əfv Tanrısı, ey Allahım, məni məndən razı olmadan öldürmə! Vay, günüm qara olacaq! İlahi, Sən necə də sevimli və ibadət olunasısan! Əfsus ki, anlamadım.

¹ Hacı Mustafa Mövləvi

Ey İmam Hüseyin, şafaət! Ah, insanın Rəbbinin görüşünə hazır olması necə də gözəldir! Nə edim ki, əliboşam! İlahi, Sən məni qəbul et!

Salam olsun Ruhullaha, hazırkı dövrdə, zülm və cövr əsrində, küfr və ilhad əsrində, İslamın və gerçək ardıcılarının məzlum olduğu əsrdə bizi xilas edənə! Əzizlərim, gecə-gündüz bu nemətin sadıq əsgəri olmaq üçün şükür etməliyik. Daxili vəsvəsələrin və dünyaya aldanmağın təhlükəsini bilməli, əməldə ixlasa önəm verməliyik. Çıxış yolu yalnız bundadır.

Ey İmam Hüseyin aşıqləri, şəhidliyə qucaq açmaq lazımdır. Yanaqlar onun şövqündən qızarmalı, ürək döyüntüsü artmalıdır. İmamın fərmanlarını anlamalı və onlara əməl etməliyik ki, bəlkə şükür etmək missiyamızı həyata keçirmiş olaq.

Anama, bacılarıma, qardaşlarıma və qohumlarıma vəsiyyətlər!

Bilin, İslam yeganə nicat və səadət yoludur. Həmişə Allahı xatırlayın. Allahın əmrlərinə əməl edin. İmama dəstək olun, ona ürəkdən təqlid edin. Dualara, İmam Hüseyini və şəhidləri anım məclislərinə çox önəm verin. Çünki bu, səadət yolu və axirət azuqəsidir. Həmişə Hüseyin və Zeynəb sayağı tərbiyə alın. Onların missiyasını öz missiyanız bilin. Övladlarınızı da belə tərbiyə edin ki, İslam üçün imanlı və şəhadəti sevən əsgərlər, Əbülfəzl varisi, saleh ələmdarlar kimi yetişsinlər. Məndən inciyən, boynumda haqqı olan hər

kəsdən məni bağışlamasını istəyirəm və ümid edirəm
ki, Allah məni bu qədər çox günahla bağışlasın!

İlahi, məni pak və pakizə qəbul et!
Mehdi Bakiri

Əlavələr

1. İraqlı zabitin Bədr əməliyyatı haqqında söylədikləri

29.01.1985 tarixində bizi əl-İmarənin şərqindən Dəclənin şərqinə (Saleh qalasından əl-Kurna şəhərinə qədər uzanan bölgəyə) apardılar. Bu bölgənin böyük bir hissəsini bizimlə iranlılar arasında təbii maneə olan bataqlılar və qamışlıqlar əhatə edirdi. Bizim briqadamızdan başqa 6-cı diviziyanın bölmələri də bu mövqedə yerləşmişdilər. 95 və 429-cu piyada briqadaları da buraya daxil idi.

Cəbhə boyu sakitlik idi. Komandirlər ön xətdə qurulan fəvqəladə istehkamlara nəzərən bizdən zərurət yarandığı təqdirdə dəstək qüvvə kimi istifadə etməyi qət etmişdilər. Buna görə də biz arxayın- arxayın ikinci xətdə yerləşmişdik. İranlıların yolu üzərində bataqlıqların və qamışlıqların təbii maneə yaratması və İran cəbhəsinin mövqelərimiz qarşısında

səssiz olması adətən hər il bir geniş hücum gözləyən komandirlərimizi əmin etmişdi ki, o nöqtədə hücum olmayacaq. Komandirlər düşündülər ki, əgər İran bu bölgədə əməliyyat keçirmək istəsə, bataqlıqlardan keçməyə məcbur olacaq. Bu halda bataqlıq onları özünə çəkən bir tələ olacaq və silahlı qüvvələrimiz onları asanlıqla məhv edə biləcəklər. Bütün bunlara görə komandirlər iranlıların belə bir riski gözə alacağını təsəvvür edə bilmirdilər. Demək, hal-hazırda strateji əhəmiyyəti səbəbilə iranlıların hücumuna məruz qala biləcək yeganə nöqtə Fav yarımadası ola bilərdi.

Bu proqnoz səbəb oldu ki, komandirlər tez bir zamanda ən güclü qüvvələrini Fav yarımadasına toplansınlar və oradakı istehkamları gücləndirsinlər. Müdafiə xətlərində müxtəlif maneələr, bombalı tələlər quraşdırıldı. Müxtəlif növ minalardan tikanlı tellərə qədər istifadə olundu. Top və qumbaraya davamlı beton istehkamlar quruldu. Komandirlər öz proqnozları ilə ölümcül hücum hədəfini bizdən Fav yarımadasına çevirsələr də tam döyüşə hazır vəziyyətdə idik. Soyuq və yağışlı qış gecələrində naryadın çətinliyi əksər döyüşçüləri heydən salmışdı. Taqətləri qalmamışdı. Bundan başqa, bir çox hərbcilər komandirlərin proqnozuna inanmamışdılar və İran tərəfinin hər an mövqelərimizə hücum etmə qorxusu ilə çətin və üzücü anlar yaşayırdılar. Bu zəifliklər və ruh düşkünlükləri səbəb oldu ki, komandirlər İran

tərəfindən hücum olmayacağına əmin olan kimi məzuniyyətləri də bərpa etdilər. Hərbçilərin bir neçə günlük döyüş bölgəsindən uzaq olub özlərinə gəlməsini təmin etmək istədilər. Bütün müharibə ağıracılarından sonra ilk mərhələdə məzuniyyət püşkü mənim də adıma çıxdı. Mən, bir neçə briqada komandiri və bir neçə nəfər də digər böyük komandirləri ilə birlikdə cəbhəni evimizə getmək üzrə tərk etdim.

Məzuniyyətimdən hələ beş gün keçməmiş radio gözlənilmədən cədvəl üzrə proqramını kəsdi və diktör Ali Baş Komandanın İran qüvvələrinin yeni hücumundan xəbər verən hərbi bəyanatını oxumağa başladı. Diktör hücum bölgəsinin adını çəkmədən əmin idim ki, döyüş Favda gedir. Amma Dəclənin şərq sözlərini diktörün ağızından eşidəndə donub qaldım. Hamı hücumun Favda olacağını gözləyirdi. Amma indi İran silahlı qüvvələri elə bir yerə hücum keçmişdilər ki, əksər bölmələrinin komandirləri məzuniyyətdə idi.

O gecə təşvişə düşmüş ürəyimdə qəribə bir nigarançılıq hiss etsəm də hücumun nəticələrini görmək üçün döyüş səhnələrini canlı yayımlayan televiziya qarşısında oturdum. Orada yeni yerləşsək də diqqətimdən yayınan çox az nöqtə var idi. Demək olar ki, bütün dərmə-deşiklərini tanıyırdım. Buna görə də iraqı müxbirlərin göstərdiyi bütün bölgələrə yaxşı baxdım və dərhal silahlı qüvvələrimizin

məğlubiyyətini anladım. Onlar hətta bizim ikinci xətt olan müdafiə mövqelərimizdən də geri çəkilməmişdilər. Hər halda mən öncədən qərar verildiyi üzrə məzuniyyətimin geri qalanından vaz keçməli, özümü ölümcül təhlükənin ağzına atmalı idim. Çünki tapşırığa əsasən hücum baş verdiyi an harada olmağımızdan asılı olmayaraq, özümüzü döyüş bölgəsinə çatdırmalı idik. Amma o odun-alovun içində məni ölümdən başqa bir şeyin gözləmədiyini bildiyim üçün hər şeyi gözə alıb, məzuniyyətimin son gününə qədər evdə qaldım.

Məzuniyyətim bitən kimi cəbhəyə yollandım. Düşünürdüm ki, bir neçə günlük məzuniyyət zamanı döyüş bitər və sakitlik yaranar. Amma indi elə bir bölgəyə gedirəm ki, xüsusi təyinatlıların sel kimi axması, vəziyyətin gərginliyi, yol boyu gözə dəyən bütün hərbiçilərin özünü itirməsi vəziyyətin acınacaqlı olmasından xəbər verirdi. Əlbəttə, bəzən əsgərlərin ağzından qaçan xəbərlər qüvvələrimizin rüsvayçı məğlubiyyətini mənim üçün daha da aydınlaşdırırdı.

Hər halda əl-Üzeyr bölgəsinə yaxınlaşanda yolun bağlı olduğunu gördüm. Heç kimin, hətta hərbi bölmələrin də Bəsrə-əl-İmarə magistratından keçməyə icazəsi yox idi. Buna görə də digər qüvvələr kimi ordu tərəfindən inşa edilmiş əl-Mədinə-əl-Kurna yolu ilə getməyə məcbur oldum və viran qaldığına tam əmin olduğum bölməmizi tapmaq üçün qabağa getdim. Əsas Bəsrə-əl-İmarə yolunun bağlı olması yolun

önəmli və həyati hissəsinin iranlıların əlinə keçdiyini göstərirdi və bu, yenə də İraqın dərin məğlubiyyətindən xəbər verirdi. Çünki yolu ələ keçirmək və ya onu bombardman etmək o demək idi ki, iranlılar komandirlərimizin hesablamalarına görə hücumu qarşı təbii maneə rolunu oynayacaq geniş bataqlıqları keçiblər. Amma məlum olduğu kimi nəinki bataqlıqları keçmişdilər, bəlkə yola da çatmışdılar.

Nəhayət, bir müddət iranlıların ağır atəşi altında sərgərdan qalandan sonra briqadamı tapdım. Məğlubiyyətə uğramış, darmadağın edilmiş və yaralı bədəni əl-Mədinə yaxınlığındakı bir bölgəyə çəkilib düşərgə salmışdı. Briqadanın vəziyyətinə öləri baxış hər şeyi aydın göstərirdi. Hətta bəzi kədərli və yorğun əsgərlər ölü və yaralı sayının çox olması, briqada şəxsi heyətinin dəstə-dəstə qaçması haqqında danışmasa da hər şey gün kimi aydın və aşkar idi. Əsgərlər qana və palçığa bulaşmış halda, bəziləri isə əli və ya başı sarğılı halda səngərlərə sürünmüşdü. Sanki amansız güllə yağışı altında dinclərini alırdılar. Səngərə nə qədər baxsam da digər döyüş yoldaşlarımdan çox az nişanə tapırdım. Deyəsən, heç biri bu təhlükədən sağ çıxıb bilməmişdi.

Nəhayət, səngərlərdən birində zabitlərdən biri ikinci alay komandirinin müavini baş leytenant Kazim Qudafəni gördüm. Bir az keçəndən sonra hələ də iztirabına hakim ola bilməyən zabit başlarına gələn acınacaqlı hadisəni danışmağa başladı:

“Gecə saat 11 radələrində bizə xəbər verildi ki, iranlılar hücumu keçmək istəyirlər. Biz dərhal bu hücumun qarşısını almaq üçün hazırlıq işlərinə başladım. Saat hələ 12 olmamış, xoşagəlməz bir xəbər eşitdik. Sanki o soyuq havada başımıza soyuq su tökdülər. Heyrətdən donub qaldım. Birinci torpaq istehkamu ələ keçirilmişdi. Birinci və üçüncü alay bölüklərindən yalnız bir bölük qalmışdı.

İranlıların hücumu o qədər cəld və qəfil idi ki, biz həqiqətən şoka düşmüşdük. Nə edəcəyimizi bilmirdik. Hələ ikinci xətdə idik. Birinci istehkamdan bir kilometrlik məsafədə idik. Amma bilmirəm, necə oldusa, yerimizdən tərpənib bir iş görmək istəyəndə ratsiya səslandı. Xəttin o tərəfindən eşitdiklərimiz vəziyyəti daha da pisləşdirdi. Ratsiyada birinci bölüyün komandiri kapitan Həmid əl-Cəburi idi və mövqelərinə hücum olunduğunu və bölüyün itirildiyini xəbər verirdi. Hələ kapitanın hüznü səsi qulağımdan getməmiş, başqa bir acı xəbər əsəblərimi korladı. Bu dəfə ikinci bölüyün komandiri baş leytenant Adil Xəzəl Fərhan idi və bölüyünün darmadağın edilərək ələ keçirildiyini bildirirdi.

Hərbçilər canlarının qorxusundan komandirlərin əmrlərinə tabe olmur və dəstə-dəstə arxaya qaçırdılar. Bu, vəziyyəti daha da pisləşdirirdi. Həmin vaxt baş leytenant Xəzəl və bir neçə rütbəli hərbi öldürüldü. Kapitan Həmid əl-Cəburi də öləcəyini bildiyi üçün qaçmağa üstünlük verdi. Şübhəsiz, onun qaçması

orada qalan çox az sayda döyüşçünün də qaçmasına səbəb oldu. Bu zamana qədər alayın sağ cinahı tamamilə iranlıların əlinə keçmişdi. Artıq əlimdən bir iş gəlmirdi. Sadəcə heyrətlə oturub başıma daha nələrin gələcəyini gözləyirdim. Sağ qalmağa zərrə qədər ümidim yox idi. Çünki döyüş meydanından sağ çıxmaq asan iş deyildi. Briqadanın bütün bölmələrindən yalnız 4-cü bölük, bizim alayımız və 3-cü alay iranlıların hücumundan amanda qala bilmişdi. İranlılar bir daha hücumu keçdilər. Amma bizim bu iki bölükdən başqa qüvvəmiz qalmamışdı. Çox keçmədən o iki bölük də digər bölmələr kimi müqavimət güclərini itirdilər. Vəziyyətin bu yerdə olduğunu görüb, döyüş bölgəsində qalmağın axmaqlıq olduğunu anladım. Çünki iranlılar bir azdan özlərini yetirib, işimizi bitirəcəkdilər. Buna görə də – döyüş meydanında salamat adam qalmamasına baxmayaraq, – mayor Fazil İsa ilə birlikdə briqadanın yerləşdiyi əraziyə tərəf qaçdıq. Mən, o zamana qədər belə sarsıdıcı səhnə görməmişdim. Hər tərəfdən üstümüzə yağan şiddətli atəş digər xətdən canını qurtarıb qaçan döyüşçüləri parçalayır və bədən üzvlərini yerə sərirdi. Hər addımda parçalanmış bir cəsəd və yaxud ah-naləsi bir an belə kəsilməyən qana boyanmış yaralı var idi. Heç kim canını təhlükəyə atıb onlara kömək etmirdi. Biz dayanmadan qaçırdıq və iranlılar dalımızca gəlirdilər. Dəclə çayının sahilinə çatanda digər

bölmələrdən olan çox sayda hərbcinin qaçdığını və özlərini son qaçış nöqtəsinə yetirdiyini gördük.

Əgər iranlılar bir az da irəliləsəydilər, özümüzü Dəclənin çağlayan sularına vurmaqdan başqa çarəmiz qalmayacaqdı. Çox keçmədi ki, qorxduğumuz başımıza gəldi. İranlılar özlərini bizə düşündüyümüzdən daha tez çatdırdılar. Əgər bir anlıq diqqətsizlik edib, gec tərpənsəydik, işimiz bitmişdi. Çayın coşğun dalğaları asanlıqla könül verəcək bir şey deyildi. İndi iki yol arasında qalmışdıq. Bir anlıq gah təkbir deyə-deyə gələn və qarşısındakı hər şeyi biçib irəliləyən iranlılara, gah da təlatümlü dalğalara baxırdıq. Hər ikisi qorxunc idi. Sanki bu dəfə ölüm kabusu hər tərəfdən yaxamızdan yapışmışdı. Nəhayət, qərarımı verdim. Çayın qorxunc axarına baxmayaraq, özümü çaya atdım. Nəyin bahasına olursa olsun, özümü o taya çatdırdım. Bir çoxları da bu işi gördülər. Amma yalnız üzməyi bacaranlar axarı yara və suyun o tayına çata bilirdilər. Yoxsa, suda qalan hər kəs boğuldu və şübhəsiz, balıqlara yem oldu. Çayın o tayında qalanlar da özlərini iranlılara təslim etdilər.”

Bölgə komandanlığı bütün dağılmış qüvvələri topladı və onları yeni gələn qüvvələrlə birlikdə əks-hücuma keçib, itirilmiş bölgələri geri almağa vadar etdi. Mən o zamana qədər bütün zirehli briqada və diviziyanı bir yerdə görməmişdim. Zirehli diviziyadan başqa 19-cu diviziya, məşhur 10-cu zirehli briqada, Prezident qvardiyasının 2-ci zirehli briqadası, qvardiya

qüvvələrinin 1-ci briqadası və bir neçə işlək briqada da bu əks-hücumda iştirak etmək üçün bir yerə toplanmışdı. Digər tərəfdən isə bütün yüksək rütbəli ordu komandirləri, o cümlədən General Adnan Xeyrullah, Müdafiə naziri General Əbdülcabbar Şənşəl, Baş Qərargah rəisi Əbdülkərim əl-Xəzrəci və çox sayda digər komandirlər bölgəyə axışmışdılar ki, bu əks-hücumda rəhbərlik edərək Bəsrəni mühasirədən çıxarsınlar. Nəhayət, geniş əks-hücum başlandı. Silahlı qüvvələrimiz bir neçə istiqamətdən iranlılara tərəf hücumu keçdilər. Döyüş o qədər şiddətli və çətin idi ki, bölgə bütünlüklə atəşə bürünmüşdü. Öncə bölmələrimiz bir neçə istiqamətdə iranlıları geri qova bildilər. Amma çox keçmədi ki, vəziyyət dəyişdi və onlar əvvəlki mövqelərinə qayıtdılar. Bəzi mövqelərdə onlar o qədər qətiyyətlə müqavimət göstərirdilər ki, çox sayda zirehli qüvvələrimiz olmasına baxmayaraq, heç bir üstünlüyə nail ola bilmədik.¹

¹ “Dəclədən keçərkən” adlı külliyyata daxil edilən “İraqlı zabitin xatirələri”

2. İraqlı zabitin Bədr əməliyyatı haqqında söylədikləri

İranlılar 13.03.1985 tarixində baş tutan hücumları ilə yuxumuza haram qatdılar. Təbliğatlarda geniş yer verilən bu şiddətli döyüş əl-Üzeyr və əl-Kurna arasında baş vermişdi. Döyüşün getdiyi yer 3 və 7-ci korpusun dəstək kanalı olan strateji Bəsrə-əl-İmarə magistralından 20 km-dən az məsafədə idi. Buna görə də İraq rejimi üçün əsaslı təhlükə yaranmışdı. Əgər iranlılar yolu tutmağa müvəffəq olsaydılar, sursat çatışmazlığı bölgədə olan digər bölmələrin davam gətirə bilməməsinə səbəb olacaqdı. Nəhayət, iranlılar bataqlıqlardan keçib Bəsrə-əl-İmarə magistralını ələ keçirə və Bəsrəni mühasirəyə sala bildilər. Beləliklə, iranlılar Bəsrə-Nasiriyyə yolundan başqa orduya dəstək üçün əsas dayaq nöqtəmiz Bəsrəyə gedən bütün yolları bağlamışdılar. Bəsrə-Nasiriyyə yolu da qum

tufanlarına görə uyğun keçid deyildi. Çünki Küveyt və Ərəbistandan İraqa daxil olan hər şey Bəsrə yolundan keçirdi. İranlılar hətta yolu da keçib bir neçə kilometr irəlidə mövqə tutmuşdular. Amma bir yanlış onların heç şübhəsiz müharibənin taleyini dəyişəcək mövqedə qala bilmələrinə mane oldu. İranlılar yalnız piyada qüvvələrini bu taya gətirmişdilər. Buna görə də İranın azad etdiyi bölgələrdə kifayət qədər qüvvə qalmamış və bizim zirehli qüvvələrimiz üçün uyğun şərait yaranmışdı.

Əgər İran tərəfi zirehli qüvvələrini də daxil etsəydi, bölmələrimiz onları bölgədən, xüsusilə Bəsrə-əl-İmarə yolundan asanlıqla çıxara bilməzdi. İkinci gün səhər İraq itirilmiş əraziləri geri qaytarmaq cəhdlərinə başladı. Bir tərəfdən qırıcı təyyarələr və helikopterlər bütün bölgəni atəşə tuturdu, digər tərəfdən isə kimyəvi qaz kütləsindən ibarət top güllələri ard-arda iranlıların başına yağır və onları geri çəkilməyə məcbur edirdi. Tərəfimizdən həyata keçirilməkdə olan geniş əməliyyata rəhbərliyi General Adnan Xeyrullah və Müdafiə naziri General Əbdülcabbar Şənşəl edirdi. Ordunun bütün yüksək rütbəli zabitləri, o cümlədən General Əbdülkərim əl-Xəzrəci, General Mahir Əbdülreşid və başqaları bölgəyə gəlmişdilər ki, nəyin bahasına olursa olsun, iranlıları geri oturtsunlar. İranlıları şiddətli atəş və kimyəvi bombardman altında sıxışdırdıqdan sonra məşhur briqadaların – Prezident Qvardiyasının briqadaları, 3-cü Xüsusi Təyinatlı

Qüvvələr briqadası, 10-cu zirehli briqada, 65-ci Xüsusi Təyinatlı Qüvvələr briqadası və s. – iştirakı ilə bir neçə istiqamətdən əks-hücum əməliyyatı başlandı. Bir neçə briqada Bəsrə istiqamətindən hərəkətə keçdi ki, öncə İraqın şah damarı olan Bəsrə ətrafındakı mühasirəni qırsın.

Bizim briqadamız da həmin istiqamətdən hərəkətə keçməli idi. Əmin olmağımız üçün də olsa, artilləriyamız iranlıların mövqelərini artıq neçənci dəfə idi ki, bombardman edirdi. Biz də həmin ağır bombardmana sığınaraq gecə saat 12-də iranlıların ön xəttinə yol aldığımız. Bir neçə bölmə də əl-İmarə istiqamətindən yola düşdü. Biz çayı keçib iranlılara yaxınlaşdıq. O ana qədər iranlılar bizim varlığımızdan və qurduğumuz plandan xəbərsiz idilər. Əgər vəziyyət belə aram davam etsəydi, bəlkə də bir neçə saata qısqac sayacağı hərəkətimizlə mühasirəni tamamilə qıra bilərdik.

Bu əsnada İran qüvvələri yolun qabağında onlara tərəf gedən bölmələrimizlə atışdılar. Çox keçmədən atışma genişləndi, bütün bölgəyə yayıldı və səhərə qədər davam etdi. Səhər tezdən başlayaraq Dəclə çayının üzərində bir neçə üzən körpü qurduq və zirehli briqada tanklarını o taya keçirə və iranlı piyadaların qarşısında döyüş apara bildi. Amma bu şiddətli döyüş, geniş hücum, ardıcıl atılan güllələr və qırıcı bombardmanı iranlıların müqavimətini qıra bilmədi. Əksinə, onlar daha da qətiyyət və şücaətlə müqavimət

göstərirdilər. Hətta bizi bir daha təqribən üç kilometr geri çəkilməyə məcbur etdilər.

O günün qürubuna qədər 10-cu zirehli briqada inanılmayacaq bir şəkildə zirehli təchizatının yarısını itirdi. Buna görə də gecə ikən bir az sakitlik yaranan kimi əməliyyat komandanlığı döyüşən bütün bölmələrə əmr verdi ki, dərhal iki kilometr geri çəkilsinlər. Geriyə çəkiləndə əməliyyat otağından ardarda xəbər gəlirdi ki, kimyəvi qaz əleyhinə qoruyucu geyinin və əleyhqaz taxın. Bunu belə izah edirdilər ki, İran hücumumuzu dayandırmaq üçün kimyəvi bombalardan istifadə edə bilər. Əlbəttə, bir çox sadələvh insanlar bu cəfəngiyyata inanırdılar. Amma səhər açılan və hava aydınlaşan kimi İran tərəfdən kimyəvi qaz güllələrinin başımıza yağacağını gözlədiyimiz halda İraq təyyarələrinin havaya qalxdığını gördük. Onlar bombalarını iranlıların başına buraxıb, bölgəni tərk etdilər. Çox keçmədi ki, İran mövqelərində bombaların düşdüyü yerdən böyük bulud kütləsini xatırladan ağ tüstü qalxdı və tədriclə bütün bölgəni bürüdü. Bir az sonra bu qeyri-insani və vəhşi addımdan qəzəblənən iranlılar bizi o vaxta qədər bənzərini görmədiyim ağır atəşə tutdular. Meydanın yeganə rəcəz oxuyanları qorxusuz o tərəf-bu tərəfə ucan isti və yandırıcı qəlpələr idi. Buna görə də kimsə başını qaldırmağa cəsarət etmirdi. Qorxudan nəfəslər kəsilirdi. Heç şübhəsiz, kimyəvi bombalar öz işini görmüşdü. Çünki iranlılar bundan artıq müqavimət

göstərə bilmədilər. Artilleriya atəşləri bizi küncə sıxışdırdığı bir şəraitdə fürsəti qənimət bilib geri çəkildilər. Arxa xəttin müdafiə mövqeyi tutması ilə yanaşı ön xətdə olanlar çayın sahilinə qədər geri çəkildilər. İrənlilərlə döyüşməzdən qabaq bizi əldən salan məsələ dayanmadan başımıza yağan artilleriya atəşi idi. Nəhayət, onlarla döyüşdük. Döyüş səhərə qədər uzandı. Hava açılanda yenə hər şey dəyişdi. Bu dəfə irənlilər hücumə keçdilər. Bu, sözün əsl mənasında çətin və qanlı döyüşdə İraq ordusunun ən böyük zirehli gücü olan 10-cu zirehli briqada tamamilə sıradan çıxdı. Prezident Qvardiyasına tabe olan tank batalyonları da həmin taleyi yaşadılar. Onların yalnız yanmış və alovlanan qalıqları qalmışdı. İrənlilər bu döyüşdə çox sayda əsgərimizi əsir aldılar. Güman ki, qüvvələrimiz irənlilərə bu qədər yaxınlaşmasaydı, komandirlərimiz irənliləri geri çəkilməyə məcbur etmək üçün bir daha kimyəvi bombardmana əl atacaqdılar.¹

¹ İraq Prezident Qvardiyasının 1-ci briqadasının leytenantı, “39-cu briqadanın taleyi” kitabından iqtibas edilmişdir.

